

Intervju: Vuk Jeremić

PRIMITIVNA PERSONALIZACIJA POLITIKE

Herta Miler u Beogradu

KNJIŽEVNOST U SENCI SKANDALA

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

VREME

broj
1400

2. novembar 2017.

Intervju: Biljana Srbljanović

**NE DIŽE VUČIĆ
SPOMENIK ĐINĐIĆU,
VEĆ DRŽAVA**

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
399 dinara!**

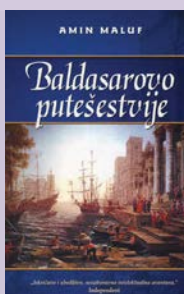
U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.

Akcija traje od 20. oktobra do 24. novembra 2017.

Majkl Luis:
OPKLADA VEKA
I dalje aktuelna knjiga o pravim razlozima svetske ekonomske krize iz 2008. godine i finansijskim balonima koji su je uzrokovali. Knjiga po kojoj je 2015. snimljen Oskarom nagrađeni istoimeni film Adama Makeja.

Amin Maluf:
BALDASAROVO PUTEŠESTVIJE
Uoči 1666. godine Antihrista, Baldasar Embrijako, đenovljanin sa Orijenta i trgovac rektostima, kreće na put u potrazi za tajanstvenom knjigom koja navodno može doneti spas svetu u rasulu.

Den Simons:
LETO NOĆI
Knjiga s preporukom Stivena Kinga: „Ako ovo nije najbolji horor roman, onda je svakako jedan od tri najbolja – sjajna i zastrašujuća priča o pet dečaka koji se suočavaju sa jezivom i tajanstvenom pojavom tokom jednog leta. Jedna od onih retkih knjiga koje se moraju pročitati.“

Lazar Ristovski:
JEDNOSTAVNE PRIČE

Zbirka neobičnih priča o običnim ljudima, čiji svet podseća na nesnimljeni film u kojem svako od nas može dobiti ulogu, veliku ili malu.

Aleksandar Tijanić:
JA. I NIKO MOJ

Testamentarna knjiga Aleksandra Tijanića, zbirka njegovih novinskih tekstova i političkih komentara zbog kojih je za života smatran jednim od najubojitijih srpskih novinarskih pera.

Vadi Retner:
U SENCI SVETOG DRVETA

Knjiga kambodžanske spisateljice koja je kao dete preživela teror Crvenih Kmera sedamdesetih godina prošlog veka, a zatim to svoje iskustvo pretočila u ovaj potresan roman.

Džuls Mulen:
ALI HJUZ IMA LJUBAVNI ŽIVOT PONEKAD

Duhovita, zabavna i nežna priča o tome šta će se dogoditi kada se suzdržana profesorka i njena neobuzdana kćerka zaljube u istog neodoljivog muškarca.

Dženifer Klement:
MOLITVE ZA UKRADENE
Nagrađivan roman nastao nakon dugogodišnjeg istraživanja otmice devojica u Meksiku. Priča o zaboravljenim ženama i ukradenim kćerkama u meksičkoj provinciji kojom haraju nasilje, siromaštvo i narko-karteli.

Rene Najt:
RAZOTKRIVANJE
Psihološki triler o reditelji dokumentarnih filmova kojoj je čitanje jednog romana promenilo život i pretvorilo je u ženu koju progone tajne, koja je opsednuta osvetom i koja plaća strašnu cenu kada pokuša da sakrije istinu.

Trejsi Ševalije:
DEVČANSKI PLAVO
Prvenac autorke bestsela Devojka sa bisernom mindušom, roman o dve žene rođene u različitim razdobljima, i o porodičnom nasleđu koje ih vezuje. Potraga za korenima junakinju romana vodi u jednu francusku varošicu XVI veka, u vreme lava na veštice i pokolja hugenota.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor**, Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić**, Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Terazije**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac**, Mirta Tomića 88
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Tmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac

Delfi knjižara **Valjevo**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina**, VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac**, Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin**, TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa**, Trg Sv. Teodora Vršackog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86, Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2-4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica**, TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4**, Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac**, Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac**, TC Stop Shop, Železnička bb.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat

Jovana Prešić

redakcija

Dejan Anastasijević,

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,

Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),

Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,

Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,

Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,

Radmila Marković, Saša Marković,

Ivana Milanović Hrašovec,

Milovan Milenković (foto), Milan Milošević,

Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić,

Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,

Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,

Tanja Topić, Biljana Vasić,

Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,

Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović,

korektori: Nikola Dragomirović,

Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028,

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Zoom:** Čačkanje mečke06 **Režim protiv slobode medija:**

Karavan kapitalnih laži

10 **Intervju:** Vuk Jeremić15 **Nuspojave:** Smorena strela16 **Slučaj ministarke Mihajlović:**

Zorana na prkosima

20 **Intervju:** Biljana Srbljanović24 **Herta Miler:**

Književnost u senci skandala

28 **Sajam knjiga:** Velika Srbija d.o.o.30 **Smena Slavoljuba Muslina:** Orao pao33 **Lisica i ždral:** Crna lista

KULTURA

36 **Festival Slobodna zona:**

Istinito i provokativno

38 **Intervju:** Ivana Vujić40 **Knjige:** Konstantinović. Hronika42 **Arheologija:**

Metalni alat Justinijanovog grada

44 **Usavršavanje:**

Bunt sa konstruktivnom konotacijom

46 **Nik Keju u Beogradu:**

Noć sete i euforije

47 **TV manijak:**

Totalno izgubljen u prevodu

SVET

48 **SAD i ruska posla:**

Mulerova lista

52 **Suspenzija katalonske autonomije:**

Troдневna nezavisnost

MOZAİK

54 **Politička klima:**

Zagađen vazduh – bolesna planeta

56 **Filip Višnjik (2):** Viši od srednjih ljudi59 **Navigator:** Kome zakon leži u Fejsbuku60 **Strip:** Cvetovi mladosti62 **Vreme uživanja:** Onaj osećaj...

Kako izgleda ta zamišljena medijska budućnost, dalo se zapravo i naslutiti u danima nakon briselske predstave Ane Brnabić.

Aleksandar Vučić otvoreno se pobunio zbog toga što je Ivica Dačić na N1 dobio osam sekundi više od njega, Goran Vesić samo što fizički nije nasrnuo na kolegicu Maju Nikolić, "Kuriru" je ukazana milost, a nastup predsednika na TV Pinku bio je dvoiposatni monolog održan u prisustvu osoba koje rade u medijima, a koje nisu smele, uspele, želele ili umele da postave nijedno iole suvislo pitanje

PIŠE: TAMARA SKROZZA

Povodom početka 13. Slobodne zone, pričamo sa selektorima festivala o neiscrpnj temi – šta je angažovani film

PIŠE: RADOSLAV ČEBIĆ

Pol Manafort i Rik Gejts optuženi su zbog pranja novca, izbegavanja poreza, neprijavljenog rada za stranu državu, ometanja istrage i "zaveru protiv Sjedinjenih Država", to jest za saradnju sa Rusijom. U "ruskoj istrazi" specijalnog istražitelja Roberta Mulera očekuju se hapšenja i drugih bliskih saradnika Donalda Trampa, čiji kredibilitet sve više opada

PIŠE: DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

Čačkanje mečke: Hoće li biti parlamentarnih izbora, popust za sahrane, terciranje “viteza od Surinama” i uloga sužnja – Miroslava Miškovića

Stara krilatica glasi da niko ne može sve ljude da vara sve vreme, a previđa se nova maksima gurua modernog marketinškog doba da je to moguće – ako je reklama dobra a budžet neograničen

OPET GA NAGOVARAJU: PUSTIO BIH JA NJIH, ALI NEĆE ONI MENE

Svakih dve stotine dana u Srbiji, tokom Vučićeve petogodišnje vladavine, počne odbrojavanje novih sto dana nove vlade (četiri “redovne” i dve “rekonstruisane”) i postoji mogućnost da se ta “igranka bez prestanka” nastavi u martu iduće godine.

Aleksandar Vučić je, ne mogu više da pohvatam gde i kada, a slutim da je to bilo u onom poslednjem “zločinačkom poduhvatu” na granici medijskog “organizovanog kriminala” na “ružičastoj televiziji”, izjavio sledeće:

“Nismo se izjasnili, ljudi u stranci su bili za vanredne parlamentarne izbore, ali ja nisam za to. Imaćemo sastanak, ako se ide zajedno na gradske i parlamentarne izbore, ne može u decembru, možda u februaru ili martu. Tri meseca su protestovali, šetali, nešto su od mene tražili, nisam razumeo šta su tražili, lagali su neke gluposti da sam pokrao izbore... Možete da radite šta hoćete, da srušite ustavni poredak, to ne možete. Možete da radite šta hoćete, da šetate, dobro je za zdravlje, dijete.

Članovi moje stranke su za parlamentarne izbore i za to su mi izneli jako dobre argumente. Imaćemo sednicu ove nedelje, još ćemo razgovarati o tome. Ako idemo zajedno na izbore, teško da će oni biti organizovani u decembru, realnije je februar-mart. U svakom slučaju, šanse su 50:50.”

Glavni sluhista u koaliciji i vladi, vitez od Surinama, odmah je odgovorio za oktavu više.

“Očekujem. Znajući Vučića, očekujem”, rekao je Ivica Dačić za Radio-televiziju Srbije na pitanje da li će biti vanrednih parlamentarnih izbora.

On je rekao da opozicija traži izbore i da će oni, znajući Vučića, biti raspisani.

“Postoji izraz ‘ne čačkej’, opozicija stalno čačka, a moli

Boga da ne raspiše izbore. Znajući njega... ne verujem u decembru, ali u martu, uželeli smo se izbora”, rekao je Dačić.

KAO TOPALOVIĆI SA ŽENAMA: SVENU POSLE STO DANA

Nadežda Milenković na sajtu “Peščanika” napisala je: “Nema sreće sa vladama kao Topalović sa ženama. Kako koja navrši sto dana, vene i svene kao cvet. Počne sa najavom rekonstruisanja, pa najavom novih izbora, i na kraju se vanredni izbori i raspišu...”

Evo, ministar spoljnih je već izjavio kako se uželeo izbora i kako ‘jedva čeka da predsednik države odluči i raspiše ih’. Naravno”, nastavlja jezičava Nadežda (molim da se ovo shvati kao kompliment), “da bi on morao da zna da predsednik države nije vlastan da odlučuje o tome da li će se ići na izbore. Predsednik ih samo raspisuje – kada i ako se steknu strogo određeni uslovi. Jedini vanredni izbori koje predsednik države može da isprovocira su predsednički. Pa i tada, on ima ovlašćenje samo da podnese ostavku – nema prava čak ni da, kao pretprošli, ‘skraćuje’ svoj mandat...”

A pošto je moguće da predsednik nezakonito bude na zvaničnoj funkciji koordinatora svih bezbednosnih službi, što ne bi mogao i da obara vladu? Jer, kako bi se drugačije protumačila njegova izjava da ‘nije tajna da se razgovara o vanrednim izborima’. Naravno da to i ne treba da bude tajna, ali valjda ne bi trebalo ni da bude tema? Svakako ne u situaciji stabilne skupštinske većine. Tim pre što se toliko hvaljena i navodno međunarodno cenjena stabilokratija ne dokazuje neprekidnim obaranjem tek ustoličenih vlada. Pa nije valjda da vlada pada kad joj opoziciona manjina uskrati podršku?

Srećom, izbori uvek donesu i neku korist. Osim već uobičajenih darova u novcu i provijantu, za ove se najavljuje i

Foto: Filip Krainčanić / Tanjug

novitet – specijalni popust penzionerima na troškove sahrane! Svako ko umre u ovom promotivnom periodu moći će da se sahrani po čak 15 odsto nižoj ceni. Navali, narode, još malo pa nestalo! Vaše je samo da glasate, a zatim da... budete dovoljno uviđavni pa državni budžet rasteretite troškova za vašu penziju.”

Dorđe Vukadinović (student generacije Filozofskog fakulteta u Beogradu, sa prosekom 10, ako me sećanje ne vara) u autorskom tekstu za “Politiku” gde se već u naslovu pominje subverzivni Orvel, dokazuje da je igra s novim parlamentarnim izborima jedna prevarantska, vaćaroška politika.

U tekstu ima i “pevanja u šumi” jer Vukadinović tvrdi, pozivajući se na staru maksimu, da niko ne može sve ljude da vara sve vreme, previđajući novu maksimu gurua modernog marketinškog doba da je to moguće – ako je reklama dobra a budžet neograničen.

SPECIFIČNA SITUACIJA: MIŠKOVIĆ KAO SUŽANJ IZBORNE KAMPANJE

U marketinške svrhe, a o trošku budžeta, služi i suđenje Miroslavu Miškoviću. On je u ponedjeljak, kada se pojavio na ponovljenom suđenju, izjavio:

“Molim vas, osudite me odmah, da ne gubim više zdravlje. Nije primereno ovako se ophoditi prema vodećem srpskom privredniku.” Smučilo se čoveku!

On je, inače, odlukom suda, potvrđenom u Apelacionom sudu, oslobođen optužbe zbog koje je u istražnom zatvoru bio gotovo osam meseci, ostao bez pasoša i platio 12 miliona evra kaucije i sada mu se sudi ponovo, pošto je veće Apelacionog

suda utvrdilo, jednoglasnom odlukom, da je kazna koja mu je prvostepeno izrečena zasnovana na političkoj (samo)volji i da drugih dokaza o poreskoj utaji nema.

Njegov advokat Zdenko Tomanović je na samom početku suđenja zatražio od veća da se razdvoji postupak u odnosu na optužene kojima se sudi zbog utaje poreza. Takođe, zatražio je i da se Specijalni sud oglasi nenadležnim, pošto ovo krivično delo spada u nadležnost osnovnog suda.

Zbilja, ne vidi se valjan, opravdan razlog da Mišković narednih godina sedi u sudnici zbog Fabrike maziva (FAM), a verujem da bi svaki osnovni sud lako dokazao da utaje poreza nije ni bilo jer su to rekli svi svedoci, uključujući i autora zakona koji je Miškovićev sin, na nagovor oca, tobož prekršio.

“Time što se ovaj postupak vodi u Specijalnom sudu, u javnosti se stvara stigma krivice, pošto je implikacija da optužbe protiv Miroslava Miškovića imaju veze sa organizovanim kriminalom”, naveo je Tomanović uz opasku da bi nepotrebno zadržavanje pred sudom koji nije nadležan stvorilo otežavajuće okolnosti po zdravstveno stanje njegovog klijenta. Sa Tomanovićevim predlogom su se saglasili branioci svih ostalih optuženih.

Sudsko veće je odbacilo njegov predlog. Sutkinja Maja Ilić se saglasila da Specijalni sud nije nadležan za krivično delo utaje poreza, ali je “zbog specifičnosti situacije” odlučila da isti ne razdvoji.

Šta je to specifična situacija, ako nije dokaz da je Mišković sužanj politike permanentnih izbora u kojima Vučić neće da se odrekne aduta koji mu je 2012. godine doneo enormni rast popularnosti.

KARAVAN KAPI

Kako izgleda ta zamišljena medijska budućnost, dalo se zapravo i naslutiti u danima nakon briselske predstave Ane Brnabić. Aleksandar Vučić otvoreno se pobunio zbog toga što je Ivica Dačić na N1 dobio osam sekundi više od njega, Goran Vesić samo što fizički nije nasrnuo na koleginicu Maju Nikolić, "Kuriru" je ukazana milost, a nastup predsednika na TV Pinku bio je dvoiposatni monolog održan u prisustvu osoba koje rade u medijima, a koje nisu smele, uspele, želele ili umele da postavle nijedno iole suvislo pitanje. Da li tako, po mišljenju Ane Brnabić, Jadranke Joksimović i Aleksandra Vučića izgleda to famozno objektivno novinarstvo? Da li je takvo medijsko okruženje ono što nas očekuje, ili bar ono čemu se vladajuća elita nada? Da li je to slika pred kojom će – kao i do sada – raznorazni evropski i svetski zvaničnici koji pohode Vučića nemo klimati glavom i praviti se da ništa ne primećuju? Da li je to ideal kojem bi trebalo da stremimo uz njihovu podršku

Ako je tezom da u Srbiji nema istraživačkog ni objektivnog novinarstva Ana Brnabić želela da dokaže kako u Vladi Srbije nije samo "fikus", moglo bi se reći da je cilj u potpunosti ispunila. Ta skoro nadrealna, bizarna i tragikomična ocena, izgovorena 10. oktobra usred Brisela, evo već treću sedmicu izaziva talasanja, podiže nervozu i dodatno zamućuje stvari na ionako devastiranoj medijskoj sceni.

Zahvaljujući tome, izgubila su se iz vida bazična pitanja o slobodi govora u Srbiji, sporedne teme postale su glavne, a još jednom je reciklirana histerija povodom navodnih stranih medijskih plaćenika od kojih se tek očekuju ozbiljniji "udari".

LAŽI ME NEŽNO

Pre svega, briselski nastup Ane Brnabić širom je otvorio vrata za još jednu

plimu laži o domaćim medijima.

Prva i najočiglednija jeste upravo njena tvrdnja da "sada ima nedostatka istraživačkog novinarstva, ali ne zato što to guši Vlada, već ga nema jer nema objektivnog novinarstva u Srbiji, odnosno jako je malo objektivnih novinara". Ovu laž demantuje pre svega činjenica da su istraživačke mreže i portali CINS, KRIK, Insider i BIRN do sada dobili praktično sva najveća međunarodna priznanja za svoj rad, odnosno da je upravo istraživačko novinarstvo jedina preostala, u potpunosti svetla tačka ovdašnjeg novinarstva. Izuzev, naravno, ako premijerku ne proglasimo kvalifikovanijom za procenu nečije objektivnosti i istraživačkog potencijala, od najviđenijih međunarodnih žirija.

U gomili drugih sličnih neistina, koje su na javnu scenu grunule posle izlaganja Ane Brnabić, izdvaja se i ona koju je na zasedanju parlamenta 26. oktobra

TALNIH LAŽI

iznela ministarka za evropske integracije Jadranka Joksimović: "EP prvi put ove godine nije upotrebio definiciju manjak slobode medija, već ukazuje na neophodnost unapređenja kulture i profesionalizma medija u Srbiji, što je bitno drugačije", rekla je Joksimovićeva, ističući da "situacija medija u Srbiji ne da nije najgora, već je bolja od mnogih u regionu, a možda smo čak i bolji i od nekih članica EU, ali smo mi kao zemlja kandidat pod većom lupom".

Prava istina jeste da je pre dve sedmiце, u intervjuu za Radio Slobodna Evropa, predsednik Evropske federacije novinara Mogens Bliher Bjeregard rekao da je "Srbija trenutno najgori primer kršenja medijskih sloboda na Balkanu". Prava je istina i da je sloboda govora i medijskog izveštavanja u Srbiji – mereno najrazličitijim parametrima – jako loše ocenjena u izveštajima svih relevantnih organizacija (počevši od Saveta Evrope, preko IREX-a, Reportera bez granica, Fridom hausa i drugih). Konačno, prava je istina da ovdašnji mediji već nekoliko godina grcaju pod ekonomskim i političkim pritiscima, a da su oni kritičniji na rubu opstanka: preduzećima je eksplicitno zabranjeno da se reklamiraju u "antivladinim" novinama, medijska publika je osiromašena i onepismenjena (pa im je opstanak na tržištu takođe onemogućen), predstavnici vlasti listom odbijaju da govore za takve medije, a njihovi novinari se svakodnevno blate i diskredituju na naslovnim stranama tabloida.

NASLEĐE I KATASTROFA

Još jedna ministarkina laž jeste i ona da je "vlada u pripremi nove medijske strategije doživela opstrukciju u radnoj grupi dela novinarskih udruženja koja sebe deklarišu kao nezavisna udruženja". Po njenim rečima, može da se zaključi kako su "tu različiti politički i ekonomski interesi koji nemaju mnogo veze sa profesionalizacijom". »

TABLOIDI KAO IDEAL OBJEKTIVNOG NOVINARSTVA:

A. Brnabić sa S. Malim i M. Gojković

Fotografije: Marija Janković

Prava istina jeste da su predstavnici UNS-a, Asocijacije medija i grupe novinarskih udruženja (NUNS, NDNV, Lokal Press, ANEM i AOM) izašli iz radne grupe za novu medijsku strategiju, ali da su prethodno napisali svoje priloge i predali ih na raspolaganje radnoj grupi – što je saopšteno i u samom Ministarstvu, uz napomenu da će se i ti materijali koristiti u daljem radu. Prava je istina i da su svi izašli zbog konkretnih i jasno definisanih problema o kojima su otvoreno izvestili javnost (a koji se, svi listom, odnose na ponašanje države u ovoj situaciji).

Istom prilikom kad i ministarka Joksinić, još jednom je zablistala naprasno okuražena premijerka. Ona je, odgovarajući na pitanja poslanika (vidi antrfile "Da te pitam") izjavila da je situacija u medijima "nasleđena i katastrofalna". Tu stvar je ilustrovala podsećanjem na izveštaj Saveza za borbu protiv korupcije iz 2011. kada je konstatovano da je nad medijima uspostavljena potpuna kontrola. I o ovom je pitanju, kao i svim drugim, ovde već bilo mnogo reči i suvišno je sada ponavljati tu tužnu priču: da, situacija u medijima nije bila sjajna ni 2011, tadašnji DS je zapravo postavio osnovu i "smislio modlu" za aktuelne zloupotrebe medija, ali je aktuelno stanje neuporedivo s tadašnjim.

U tom smislu, najsvežiji je i vrlo ilustrativan primer "Kurira" koji je mesecima bio u nemilosti, u blokadi računa, ali istovremeno u ozbiljnoj ofanzivi protiv režima. Međutim, čim je Aleksandar Vučić skinut s naslovnih strana, a oštrica pomerena ka njegovim saradnicima i Tomislavu Nikoliću – eto i deblokade računa 25. oktobra. Isti taj netom odblokirani "Kurir" danima se već suptilno zahvaljuje za takvu milost, pa o boravku ministarke Jadranke Joksinić u parlamentu objavljuje da je "ministarka plenila stasom" i "prošetala minjak": "U danu kada su narodni poslanici postavljali pitanja premijerki i članovima Vlade, Joksinićeva se u Skupštini Srbije pojavila u više nego izazovnoj crnoj suknji koja je u prvi plan istakla njenu zgodnu figuru i duge noge. Ministarka je ne mareći za poglede okupljenih poslanika nonšalantno prošetala crni minić koji je uskladila sa bluzom na kojoj su dominirali zlatni detalji. Ona je preko prebacila i crni mantil, pa je celokupan pomalo jednoličan stajling razbila žutom tašnom",

Da te pitam

Grupa za slobodu medija, koja okuplja skoro 300 medija, medijskih udruženja, organizacija civilnog društva i pojedinaca, zamolila je poslanike i poslanice da na sednici za postavljanje poslaničkih pitanja predstavnike Vlade ispituju i o stanju u medijima. Poslanici i poslanice su 26. oktobra dobili i spisak pitanja za pojedine ministre i premijerku – što putem mejla, što na lecima koji su im podeľjeni ispred Skupštine.

PITANJA ZA PREMIJERKU ANU BRNABIĆ

- Zbog čega niste prihvatili poziv na sastanak sa Grupom za slobodu medija koja okuplja više od 300 novinarskih udruženja, medija i organizacija civilnog društva?
- Šta Vam govori podatak da su 2013. godine zabeleženi 23 napada, pretnje ili pritisci na novinare, a ove godine samo u prvih 8 meseci – 54?
- Na osnovu kojih kriterijuma ste ocenili da nema objektivnih novinara i da li kritička pitanja smatrate neobjektivnim novinarstvom?

PITANJA ZA MINISTARA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NEBOJŠU STEFANOVIĆA

- Zašto policajci u uniformi i civilu nisu reagovali tokom incidenata na inauguraciji predsednika Aleksandra Vučića 31. maja 2017. godine?
- Pre tri meseca ste izjavili da su identifikovane sve osobe koje su napale novinare i građane na skupu podrške Aleksandru Vučiću na dan kad je polagao zakletvu i preuzimao dužnost predsednika Republike Srbije. Zašto njihova ime na još nisu poznata javnosti?
- Ko je provalio u stan novinarke Dragane Pećo?

PITANJA ZA MINISTARKU PRAVDE NELU KUBUROVIĆ

- Postoje li efikasni mehanizmi kontrole kako bi se ustanovilo da li u primeni mera kao što su praćenje, snimanje i tajni nadzor komunikacije novinara, nadležni organi zloupotrebljavaju svoja zakonska ovlašćenja?
- Zašto još nisu otkriveni nalogodavci ubistva Slavka Ćuruvije?
- Zašto su slučajevi ubistva novinara Dade Vujasinović (23 godine) i Milana Pantića (16 godina) i pokušaj ubistva novinara Dejana Anastasijevića (10 godina) i dalje u predistražnom postupku?

PITANJE ZA MINISTARA ODBRANE ALEKSANDRA VULINA

- Kada ćete se ograditi od saopštenja Vaše stranke Pokret socijalista koja je urednika KRIK-a nazvala "narkomanom" i "stranim plaćenikom"?

piše dnevni list čiji se gazda Aleksandar Rodić donedavno hvalio kako će baš on stati "ispred cele profesije" i reći "dosta".

Nije ta epizodica najvažnija u ovom trenutku, posebno što niko ne može odgovorno da tvrdi šta se zapravo sada događa u dugačkoj, strastvenoj i incestuoznoj ljubavnoj vezi "Kurira" s vladarom iz Pionirskog parka, ali ona svakako pokazuje da je ovde okretanje medijskih leđa Vučiću, u poslovnom smislu, isto što i potpisivanje sopstvene smrtno kazne. I obrnuto – da vraćanje pod vladarske skute i deblokada računa podrazumeva egzaltaciju nogama i stasom Jadranke Joksinić.

Naravno, ovaj karavan kapitalnih i očiglednih neistina ne bi bio potpun da mu se nije priključio i Aleksandar Vučić. Ovaj put, ipak, nije bio naročito inventivan. Najavljujući 29. oktobra da "očekuje još žesću kampanju protiv Vlade i predsednika" jer

je to ono "u šta se do sada ulagao veliki novac", istakao je da neki mediji vole da "obmanjuju javnost" i da tu nema objektivnosti: "Radite za nečiji novac, po nečijem projektnom zadatku i ne radite to objektivno, već radite sa određenim političkim ciljem. I to je sve u redu, to je sve zakonito u našoj zemlji. To je dobro došlo našoj zemlji da nam suficit bude veći i da se više potroši u Rajićevoj, u Ušću i u Delta sitiju. Samo nemojte da obmanjujete javnost da to radite zato što ste skloni objektivnom informisanju za razliku od onog neobjektivnog."

Predsednik ovde otvoreno laže, jer vrlo dobro zna da projekti ne znače da se radi "sa određenim političkim ciljem", baš kao što ciljano prećutkuje da je baš tokom njegovog premijerskog staža Vlada za svoje projekte dobila neuporedivo više novca nego mediji. Nažalost, baš

zbog nepostojanja slobodnih i svima dostupnih "mejnstrim" medija, građani i građanke Srbije tako ostaju uskraćeni za notornu činjenicu: da se predsednik svakodnevno diči dostignućima čiju su realizaciju finansirale međunarodne organizacije, a da medije – zbog saradnje s istim tim organizacijama – optužuje da su izdajnici, ljudi koji žive u luksuzu (jer su tržišni centri valjda luksuz?) i koji su zarad tog luksuza spremni da se prodaju.

DEFINICIJA JE MAJKA MUDROSTI

Osim laži, premijerkin antologijski nastup u Briselu otvorio je vrata i za zame-nu tezu i zbunjivanje javnosti. Tokom govora u skupštini ministarka Joksimović tako je iznela stav da "medijska strategija treba da odgovori prvo koja je definicija novinara i istraživačkog novinarstva". Na stranu, dakle, nepostojanje medijskog tržišta, na stranu činjenica što državna novinska agencija Tanjug već dve godine praktično ilegalno radi, na stranu to što REM otvoreno krši zakon za čije je sprovođenje odgovoran, na stranu što je to telo pod potpunom kontrolom vlasti, na stranu nerešeno pitanje pretplate, na stranu nikad viđena medijska dominacija jednog čoveka i jedne stranke, na stranu kriminal u komisijama za projektno sufinsanciranje medija, na stranu sloboda govora, ... sve to pada u drugi plan pred potrebom da se definišu pojmovi novinara i istraživačkog novinarstva?!

Nije sporno da je te pojmove neophodno definisati, ali ne u medijskoj strategiji, ne u zakonima, ne u udžbenicima – tamo to već postoji. Definiciju bi trebalo

objasniti političarima (onima na vlasti, ali i opozicionim, koji su u toj stvari podjednake neznalice), ministrima, premijerki i predsedniku lično. Oni bi konačno mogli da utuže da novinari nisu ni njihove sluge, ni vojnici, već ljudi koji izveštavaju, pitaju, analiziraju, kritikuju i istražuju u javnom interesu, tj. u interesu građana i građanki; da su to ljudi koji imaju ista ljudska prava kao i ostali, pa se na njih

■ **Političari bi konačno mogli da utuže da novinari nisu ni njihove sluge, ni vojnici, već ljudi koji izveštavaju, pitaju, analiziraju, kritikuju i istražuju u javnom interesu**

ne sme urlati, ne smeju se mlatiti po ulicama i optuživati za izdaju bez ozbiljnih dokaza, mora im se dozvoliti da rade svoj posao, da slobodno govore i žive.

Što se tiče istraživačkog novinarstva, i tu je neophodna kraća edukacija nadležnih – jer, upravo oni moraju da shvate da Aleksandar Vulin ili Siniša Mali, kao nosioci važnih funkcija, nemaju pravo da vređaju i diskvalifikuju novinare kada ih ovi suoče s dokazima o ozbiljnoj korupciji. Vulin, Mali i svi slični njima u tim situacijama moraju da podnesu račun državi i društvu. Posao novinara istraživača jeste da "njuškaju", kopaju po papirima, utvrđuju i dokazuju zloupotrebe onih koji su plaćeni iz budžeta ili izabrani na ovu ili onu funkciju – sve uz jasna profesionalna i etička pravila. Što naši novinari istraživači već rade, i to više nego uspešno. Zato nije baš najjasnije šta hoće ministarka Joksimović i njeni politički

partneri. Da CINS i BIRN istraže uticaj parenja slepih miševa na mikroklimu, a da se KRIK i Insajder dodatno pozabave njenim minićem? Ili da svi zajedno batale posao i odu negde daleko od SNS-a i njegovog Eldorada?

Kako izgleda ta zamišljena medijska budućnost, dalo se zapravo i naslutiti u danima nakon briselske predstave Ane Brnabić. Aleksandar Vučić otvoreno se pobunio zbog toga što je Ivica Dačić na N1 dobio osam sekundi više od njega, Goran Vesić samo što fizički nije nasrnuo na kolegicu Maju Nikolić, "Kuriru" je ukazana milost, a nastup predsednika na TV Pinku bio je dvoiposatni monolog održan u prisustvu osoba koje rade u medijima, a koje nisu smele, uspele, želele ili umele da postave nijedno iole suvislo pitanje.

Da li tako, po mišljenju Ane Brnabić, Jadranke Joksimović i Aleksandra Vučića izgleda to famozno objektivno novinarstvo?

Da li je takvo medijsko okruženje ono što nas očekuje, ili bar ono čemu se vladajuća elita nada?

Da li je to slika pred kojom će – kao i do sada – raznorazni evropski i svetski zvaničnici koji pohode Vučića nemo klimati glavom i praviti se da ništa ne primećuju? Da li je to ideal kojem bi trebalo da stremimo uz njihovu podršku?

Da li je baš takvo novinarstvo, da li su takvi mediji ono što građani i građanke priželjkuju? Je li njima milije da im neko kaže kako jeste nego da ih lepo, lako i prigodno laže?

Ako premijerka održi svoje obećanje i pozitivno odgovori na zahtev Grupe za slobodu medija da se s njima javno sastane, ovakva pitanja verovatno neće biti postavljena, bar ne u ovoj formi. A trebalo bi, uprkos nepraktičnosti i nediplomatičnosti.

Jer, upravo od odgovora na ta pitanja zavisi da li da ovde ostajemo ili da se lepo pozdravimo dok nas još ima.

TAMARA SKROZZA

Personalizacija politike

“Kako proširenje Evropske unije trenutno nije na stolu, neki evropski političari vide Zapadni Balkan kao tampon zonu prema Bliskom istoku, koji iz njihove perspektive počinje sa Turskom. Takvi smatraju da Zapadni Balkan treba zato oblikovati kao prostor gde bi se apsorbovali budući eventualni šokovi – izbeglički i svi ostali. A ako vam je cilj da na nekoj teritoriji, uslovno rečeno, imate potencijalni kamp, onda vam tu ne treba demokratija, već brutalni upravnik. To nikako ne može biti u interesu nas koji ovde živimo”

U skladu sa najvišim standardima dramaturgije političkog rijalitija, predsjednik Srbije Aleksandar Vučić obratio se naciji 30. oktobra na TV Pinku. Nakon što je standardno najavio “redovne” vanredne parlamentarne izbore, dao lični doprinos parlamentarnoj diskusiji o svojim desetakama i šesticama u studentskim indeksima lidera opozicije, saopćio je konačno i o čemu je razgovarao sa američkim diplomatom Brajanom Hojtom Jiem prije desetak dana. Kako je Vučić rekao, poslije osude užasnog zločina nad braćom Bitići, upitao je Hojta Jia “šta da odgovori Srbima kada pitaju ko će da odgovara za dve hiljade ubijenih Srba 1999. godine”.

“Čini mi se da sam dobro razumeo kakva me sudbina čeka posle takve rečenice”, zaključio je predsjednik Srbije.

O stvarnim srpsko-američkim odnosima i njihovom stavljanju u marketinški kontekst unutrašnje politike, narušavanju kredibiliteta zemlje, pogubnosti stabilokratije, ali i o izborima, uvjetima za njihovo fer i pošteno održavanje i zajedničkom frontu opozicionih parija, za “Vreme” govori bivši ministar vanjskih poslova Srbije i predsjednik Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, lider Narodne stranke – Vuk Jeremić.

“VREME”: Kako ocenjujete poruke američkog diplomate Brajana Hojta Jia? Da li se nešto mijenja u politici Vašingtona prema Srbiji?

VUK JEREMIĆ: Te poruke nisu ništa drugačije od onih koje smo imali priliku da čujemo u prošlosti. Američka politika

prema Srbiji, i uopšte prema Balkanu, ne menja se već duže vremena. Svaka promena zahtevala bi uključivanje prilično visokog političkog nivoa u Vašingtonu, a to je u trenutnim okolnostima izuzetno malo verovatno. Ako analiziramo politička događanja u SAD, tako nešto ne treba očekivati u bliskoj budućnosti.

Zašto je onda dat veliki publicitet posljednjoj posjeti Hojta Jia?

Ono što se dogodilo u medijima nakon poslednje posete Hojta Jia, dirigovao je režim kako bi se veštački podigla tenzija. Kao i obično, bilo im je potrebno da “pokriju” neki od aktuelnih problema – u ovom konkretnom slučaju, protivustavno slanje srpskih sudija sa Kosmeta na polaganje zakletve Hašimu Tačiju. To je oprobana metodologija ove vlasti: svaki put kada se nešto neprijatno desi, pravi se nepostojeća kriza kako bi ona usisala sav kiseonik i skrenula pažnju javnosti sa onoga što se zapravo dešava.

Ipak, mediji naglašavaju njegovu poruku da Srbija ne može sjediti na dvije stolice – zapadnoj i ruskoj...

Nije prvi put da je Hojt Ji to rekao. Tu rečenicu o sedenju na dve stolice slušao sam od američkih zvaničnika još dok sam bio ministar spoljnih poslova. Sada joj je samo dat disproportionalno veći značaj nego ranije. Ja ne kažem da to nije ozbiljna poruka – ali nije nova.

Zbog čega se onda potencira?

Zbog toga što se sve, pa i ovo, stavlja u službu dnevne politike i obračuna sa opozicijom, a da se ne vodi računa o dignitetu države. Aleksandar Vučić takvim ponašanjem ozbiljno unižava kredibilitet

naše zemlje kao sagovornika i partnera bilo kome u svetu.

Možete li navesti neki primjer tog ponašanja?

Vrlo plastičan primer je najava da će se Srbija obratiti Evropskoj komisiji u kontekstu katalonske krize. Jasno je da je to bilo namenjeno isključivo za domaću upotrebu. Opčinjeni tom “sjajnom” marketinškom idejom, nisu primetili da bi takvo nebulozno i suštinski beskorisno pismo za posledicu imalo udar na španske stavove u Briselu, a Španija je jedna od retkih država Evropske unije koja podržava Srbiju u vezi s Kosovom. I onda, naravno, dođe do munjevitve reakcije Madrida, odakle je sa najvišeg nivoa intervenisano da se ne igrano sa takvim stvarima, pa to najavljeno pismo srećom nije ni poslato. A šta je posledica tog gafa? To da nas španska vlada doživljava kao “lutajuću metak” i da će sa podozrenjem prilaziti svakoj budućoj komunikaciji sa Beogradom. Takvo ponašanje prema jednom od retkih saveznika po pitanju Kosova u Evropskoj uniji, vrhunski je neodgovorno.

Drugi primer je ono dramatično povlačenje celokupnog osoblja naše ambasade u Skoplju. Opet je reč o hiru jednog čoveka – usred noći je to naredio bez konsultacija sa bilo kim, preko mobilnog telefona. Nije mu palo na pamet da to u diplomatskoj praksi predstavlja korak pred objavu rata. Kada se tako nešto desi, mentalno se upale svi alarmi kod međunarodnih vojnih snaga prisutnih u regionu. Stvorite time jednu napetu situaciju, i mada vam verovatno nije bila namera

ke na primitivni način

Fotografije: M. Milenković

da uđete u oružani konflikt, generišete okolnosti koje vrlo lako mogu da se otmu kontroli i da neko na nekog zapuca. Posle toga, ko zna šta sve može da se desi... A motiv su vam sutrašnje naslovne strane tabloida. Tako se ne vodi razumna spoljna politika.

Ipak, režim – prije svega predsjednik Srbije Aleksandar Vučić – ima značajnu vanjskopolitičku podršku. Kako to tumačite?

Vučić je strancima dao seriju ustupaka od dolaska na vlast 2012. godine – što političkih, što ekonomskih. Nisam primetio da je Srbija dobila bilo šta zauzvrat. On sam je možda dobio manje kritika zbog vršenja represije u zemlji, ali građani svakako nisu osetili nikakav boljitak. Ekonomski “procvat” o kome režim govori je čista propaganda koju pobijaju činjenice: Srbija danas ima najmanji rast u centralnoj i istočnoj Evropi, prosečna primanja ne nisu pomerila sa nivoa od pre pet go-

ne treba razumeti kao poziv na privatizaciju i personalizaciju spoljne politike na primitivan način na koji to Vučić čini. Ovde on odlučuje o svemu, ne pitajući bilo koga za mišljenje, a iz primera koji sam naveo, očito da nije naročito nadaren u toj oblasti.

Da li u građenju ličnog odnosa pomaže kada ministar vanjskih poslova uzme mikrofoni i zapjeva kao Ivića Dačić prilikom posjete turskog predsjednika Erdogana?

Ja bih vas iskreno zamolio da me ne podsećate na to. Zaista.

U redu... Da se još zadržimo na međunarodnoj podršci režimu: na čemu se ona bazično zasniva?

Postoje ogromni problemi u evropskom susedstvu, pre svega na Bliskom istoku. Pokazalo se da oni mogu da izazovu ozbiljne potrese na kontinentu – tu pre svega mislim na izbegličku krizu, ali i porast ekstremizma, pogoršanje bezbed-

prihvatili njenu demontažu?

To je dobro pitanje. Ako nama aktuelno stanje ne odgovara, moramo se boriti da ga promenimo i, u isto vreme, biti dovoljno diplomatski umešni da eksternim akterima koji imaju uticaj na događaje kod nas predstavimo alternativu koja ne bi išla protiv njihovih interesa, a za nas bila daleko povoljnija. To nije nemoguće. Istinski stabilan Balkan u kome preovla-

■ “Posle munjevite reakcije Madrida, odakle je sa najvišeg nivoa intervenisano da se ne igramo sa takvim stvarima, to najavljeno pismo srećom nije ni poslato. A šta je posledica tog gafa? To da nas španska vlada doživljava kao ‘lutajući metak’ i da će sa podozrenjem prilaziti svakoj budućoj komunikaciji sa Beogradom”

dina, a sve je u međuvremenu poskupelo. Istinski prosperitetna Srbija mogla bi da pruži daleko veći doprinos razvoju regiona od stabilokratije koju trenutno imamo. Verujem da to nije nemoguće objasniti sagovornicima u međunarodnoj zajednici. Ali oni trenutno ne misle da postoji visok stepen verovatnoće stvaranja ozbiljne alternative postojećem režimu. Zato – pre bilo kakvih razgovora sa strancima – moramo sami da se organizujemo i izborimo za ono što verujemo da je bolje za ovu zemlju. Ne tražimo podršku iz inostranstva, samo to da prestanu da svesrdno podržavaju Vučića, kao što to čine danas. Ništa drugo.

U tom kontekstu, moram vas pitati koliko je zaista važan lični odnos u diplomatiji?

Istini za volju, nije nevažan. Iza svega što postoji u diplomatiji stoje neki ljudi koji to kreiraju i primenjuju, svako od njih ima svoje lice i karakter. Dakle, važan je lični odnos. Međutim, to nikako

nosti i slično. A kako proširenje Evropske unije trenutno nije na stolu, neki evropski političari vide Zapadni Balkan kao tampon zonu prema Bliskom istoku, koji iz njihove perspektive počinje sa Turskom. Takvi smatraju da Zapadni Balkan treba zato oblikovati kao prostor gde bi se apsorbovali budućí eventualni šokovi – izbeglički i svi ostali. A ako vam je cilj da na nekoj teritoriji, uslovno rečeno, imate potencijalni kamp, onda vam tu ne treba demokratija, već brutalni upravnik. To nikako ne može biti u interesu nas koji ovde živimo.

Kako izići iz tog kampa?

Niko nam neće pomoći sa strane, toga treba da budemo svesni. Moraćemo sami da smognemo snage da se izborimo za boljitak. Ali za to nam treba veći stepen organizovanosti i koherencije nego što ga danas imamo.

Ostaje otvoreno zbog čega bi donosioci odluka u Evropskoj uniji, kojima odgovara stabilokratija u Srbiji,

đuju evropski standardi društva bez obzira da li on formalno ušao ili ne u EU, po meni je i te kako u interesu Evrope. Da se ipak nešto može uraditi, dokaz je Makedonija. Ona je pod prethodnom vlasti takođe spadala u stabilokratije. Tamo su građani uspeli da izdejsvuju promene i, pritom, ne da nisu narušeni, već su i unapređeni odnosi sa zemljama EU.

Očekujete li da ćete zbog ovog što ste rekli ponovo osvanuti u nekom od režimskih tabloida kao zagovornik “makedonskog scenarija”?

Taj “makedonski scenario” je izmišljen kao strašilo za narod – da neki naši opozicioni lideri planiraju destabilizaciju, nemire, građanski rat... To su naravno gluposti. Ja se zalažem da u Srbiji dođe do promena nabolje, što je moguće postići bez upotrebe nasilja. Ja se nikad neću zalagati za nasilje, jer je to imanentno suprotno svemu u šta verujem.

Hojt Ji se ovaj put sastao i sa liderima opozicije...

Udžbenički primer lošeg pregovaranja

“VREME”: Znate li što piše u Briselskim sporazumima?

VUK JEREMIĆ: Ne. Njihov sadržaj nije stavljen na uvid javnosti, što je po meni skandalozno.

A što mislite da tamo piše?

Na osnovu delimičnih informacija do kojih sam mogao da dođem, jedna po jedna su predate sve ingerencije srpske države koje su do 2012. postojale na severu Pokrajine. To je nešto što će se izučavati u diplomatskim udžbenicima – i to ne samo kod nas, već u celom svetu – kao primer lošeg pregovaranja. Osnovno pravilo u međunarodnim pregovorima jeste da ništa nije gotovo dok sve ne bude gotovo; ništa se pojedinačno ne primenjuje dok se ne dogovori ceo paket. U okviru tog paketa, svaka strana nešto dobije i nešto da. Kada se na kraju uspostavi balans, tek tada se kreće u implementaciju. Kada je reč o Briselskim sporazumima, jedna po jedna ingerencija srpske države je predavana Prištini a da se ništa opipljivo nije dobilo zauzvrat. A čak i ono malo što je dobijeno na papiru, nije implementirano.

Ako do tog zajedništva dođe, podrazumijeva li ono i zajedničkog nosioca liste?

To zakonski nije neophodno, ali je taktički poželjno. Bilo bi zato dobro da se što više opozicionih aktera dogovori o zajedničkom kandidatu. S druge strane, ja ne verujem da će vlast imati kandidata za gradonačelnika Beograda, već će to – kao i na svim ostalim izborima – biti Aleksandar Vučić. To je jedna politički, ustavno, i na svaki drugi način, problematična stvar. Zamislite, na primer, da francuski predsednik Emanuel Makron bude prvo lice svog pokreta na izborima za gradonačelnika Pariza? To prosto ne ide. Mi ćemo sa svoje strane učiniti sve da se postigne dogovor i u okviru tog procesa nećemo insistirati na kadrovskim rešenjima iz naših redova. Imamo, naravno, kvalitetne ljude za koje se nikako ne bismo stideli da ih predložimo građanima. Ali, kažem ponovo, bilo bi poželjno i blagotvorno da se postigne dogovor o zajedničkom kandidatu.

Ni to nije ništa posebno. Amerika danas posvećuje daleko manje pažnje stanju demokratije, ljudskih prava i sloboda u svetu – uključujući i slobodu medija – nego za vreme prethodnih administracija. To je, naravno, jedna od tačaka koja nije formalno izbrisana iz njihove spoljne politike, ali se u praksi sada na to mnogo manje polaže. Ali, kako god, stanje građanskih sloboda predstavlja jedan od najvećih problema u našoj zemlji. Nalazimo se u situaciji da se borimo za prava za koja smo verovali da više nikad neće biti dovedena u pitanje. Jedan od prioriteta Narodne stranke – nadam se i svih ostalih u opozicionom frontu – jeste insistiranje na poštovanju elementarnih ljudskih prava koja su trenutno ugrožena u Srbiji.

Kakva je u tome uloga Narodne stranke?

Narodna stranka je formirana kao antiteza nenarodnom režimu koji danas imamo. Mi nismo samo još jedna politička organizacija kojoj je primarni cilj da nekom predizbornom kombinatorikom preskoči cenzus. Za razliku od mnogih postojećih stranaka, imamo detaljan program i jasno definisanu ideologiju. Na kraju krajeva, Narodnu stranku čine čestiti i neukaljani ljudi: neki od njih imaju dragoceno političko iskustvo, a neki se po prvi put stranački angažuju. Verujem da će Narodna stranka doneti opipljivu dodatnu vrednost u Srbiji. Svoj identitet nećemo graditi na agresiji prema političkim protivnicima, niti na potenciranju nesustinskih ideoloških razlika.

Što je bio vaš osnovni motiv da se odlučite na formiranje partije?

Danas je ovde izuzetno teško učestvovati u organizovanom političkom životu ukoliko ste protivnik vlasti. Jedna od brojnih lekcija koje sam naučio na predsedničkim izborima jeste da ako zaista želite nešto da uradite pod ovakvim okolnostima, to nije moguće bez čvrste, dobro ustrojene organizacije. Ja je tada nisam imao. To, naravno, nije jedini razlog zbog kojeg sam prošao na predsedničkim izborima nešto drugačije nego što su mnogi očekivali, ali jeste jedan od važnijih...

A ostale lekcije?

Druga stvar je da je za sve u životu potrebno vreme; potcenio sam činjenicu da sam zbog onog čime sam se bavio

bio dugo van domaće javnosti. Kao treće, potcenio sam spremnost režima da se brutalno obračunava svim raspoloživim sredstvima i pribegava širenju besramnih neistina kako bi mene, ali i moju porodicu i saradnike, ozbiljno diskreditovalo. To su samo neke od lekcija. Bilo ih je još dosta. Srećom, jedna od dobrih strana mog rezultata na predsedničkim izborima bila je ta da nisam nijednog trenutka došao u iskušenje da pomislim da sam sve radio kako treba.

Umjesto da formirate partiju, mogli ste da se priključite nekoj od već postojećih. Zbog čega niste?

Mislim da u ovom trenutku većina građana Srbije – uključujući i mene – sebe ne prepoznaje ni u jednoj od postojećih stranaka. Verujem da nova politička organizacija sa svežim idejama i ispravnim usmerenjem može napraviti značajan doprinos tome da se stvari promene nabolje.

Mnogi govore o krizi tradicionalnih političkih partija u Srbiji. Zauzvrat, Srpska napredna stranka se hvali sa preko 600.000 članova...

Poredak koji je uspostavljen u Srbiji 2012. počiva na velikoj amorfnoj masi lišenoj bilo kakve ideologije – Srpskoj naprednoj stranci. Tu ulazite da biste kupili ulaznicu za posao, to jest da biste imali bilo kakvu perspektivu, pogotovo ako živite u malim i nerazvijenim sredinama. To ima devastirajuće posledice za budućnost zemlje.

Jedna od posledica krize partija opozicije jeste i ta da se zagovara njihov izlazak u jednoj koloni na izbore. Kakav je tu vaš stav?

Prvo, ne znamo kakve ćemo sve izbore imati, jer u Srbiji o svemu, pa i o tome, odlučuje samo jedan čovek bez ikakvih konsultacija, pogotovo institucionalizovanih. Od predsedničkih izbora zastupam tezu da nam je potrebno zajedništvo na opozicionoj sceni. Ukoliko razumni ljudi budu jedinstveni i ostave partikularne interese po strani, verujem da je pobjeda moguća. Zbog toga će se Narodna stranka maksimalno zalagati da do zajedništva dođe. U kom će obliku to biti ispoljeno – ostaje da se vidi. Kapacitet za pobjedu u glavnom gradu svakako postoji i smatram da ne smemo dozvoliti da ta prilika bude propuštena.

■ “Mi u Narodnoj stranci verujemo da građanske i nacionalne vrednosti nisu suprotstavljene, već naprotiv – da idu ruku podruku. S druge strane, praktične okolnosti su takve da je neophodan zajednički nastup svih značajnih opozicionih činilaca”

Trenutno Narodna stranka ima posebno dobre odnose sa Pokretom slobodnih građana Saše Jankovića, jednim od vaših protivkandidata na predsjedničkim izborima...

U stalnom smo kontaktu ne samo Saša Janković i ja već i naši saradnici. To ne treba nikoga da čudi, jer su naše međusobne razlike zanemarljive u poređenju sa razlikama koje imamo sa režimom. Mi u Narodnoj stranci verujemo da građanske i nacionalne vrednosti nisu suprotstavljene, već naprotiv – da idu ruku podruku. S druge strane, praktične okolnosti su takve da je neophodan zajednički nastup svih značajnih opozicionih činilaca, a Pokret slobodnih građana svakako je jedan od najvažnijih, zahvaljujući, pre svega, dobrom učinku Saše Jankovića na predsjedničkim izborima. Gledajući unazad, jasno mi je i da nije bilo dobro što smo imali više kandidata za predsednika Srbije; tu grešku više ne bismo smeli da ponovimo.

Kakva je saradnja sa drugim opozicionim partijama?

Imamo kontakte sa mnogima, iako smo u ovom trenutku najviše odmakli u razgovorima sa PSG-om. Ponavljam, opozicioni front mora biti što širi jer tako rastu šanse za pobjedu, pogotovo na gradskim izborima.

Za koga sve ima mjesta u tom širokom frontu?

Mesta ima za svakoga ko ne sarađuje sa režimom i ko se javno obaveže da to ni u budućnosti neće činiti. To bi morala biti osnovna linija razdvajanja.

U prošlosti se dešavalo da su predizborne opozicione koalicije nastajale isključivo zato da bi njene članice prošle cenzus i tako ušle u Skupštinu. Plašite li se da se to ne ponovi?

Ja sa svoje strane ne mogu ponuditi ništa osim svoje reči i kredibiliteta ljudi koji su se okupili u Narodnoj stranci. Smatram da će borba protiv pogubnog sistema koji je uspostavljen biti

dugotrajna. Imaćemo nakon pobjede i te kako mnogo posla i zato ne bi trebalo da se delimo dok se stvari u Srbiji suštinski ne poboljšaju. A to neće biti ostvareno preko noći.

Šta očekujete od zahtjeva iza kojih stoji i Narodna stranka za fer i poštene izbore?

Iskreno, ne očekujem bilo kakvo razumevanje od strane režima. Odluku da se uključimo u organizovano političko delovanje doneli smo imajući to vidu. Moramo nastaviti da se zalažemo za fer i poštene izborne uslove, no to će biti borba pod vrlo teškim okolnostima.

Da li jedan od načina u toj borbi predstavlja i bojkot izbora?

Svaka odluka opozicije trebalo bi da bude zajednička – i kako da se nastupi na izborima, i kako da se eventualno ne nastupi. Teško da možemo ostvariti značajan efekat bez toga. Mi smo za zajednički front i zajedničke odluke.

FILIP ŠVARM

Otkrijte lepote urbanog Kopenhagena i divljeg Arktika u srcu Beograda

Iskoristite lepo vreme i posetite izložbu fotografija pod nazivom “Kraljevina Danska – Od Kopenhagena do Arktika” na Savskom šetalištu na Beogradskoj tvrđavi. Otkrijte lepote udaljenih hladnih predela – urbanog Kopenhagena i divljeg Arktika, koje neraskidivo spajaju nasleđe, kultura i težnja za kvalitetnim i održivim načinom života.

Izložba je poklon Ambasade Kraljevine Danske povodom stogodišnjice uspostavljanja diplomatskih odnosa između naših zemalja. Realizovana je u saradnji sa JP Beogradska tvrđava i uz svesrdnu podršku danskih kompanija “Novo Nordisk”, “Grundfos” i “NIRAS”. Fotografije prikazuju kako se jedan grad razvija, raste i traži rešenja za dalje širenje, a takođe i kako funkcionišu mistični predeli Severa, odnosno kako ljudi žive, na koji način se primenjuje održivi razvoj i koji su to resursi Grenlanda, Farskih ostrva i Arktika.

Izložbu “Kraljevina Danska – Od Kopenhagena do Arktika” svečano su otvorili ambasador Kraljevine Danske u Beogradu Njegova ekselencija Anders Hougor, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u Vladi Republike

Foto: Marko Marković

Srbije Zoran Đorđević, podsekretar za kulturu grada Beograda Milan Lazović i direktor JP Beogradska tvrđava Petar Andrijašević.

Posetioci Savskog šetališta na Beogradskoj tvrđavi moći će da uživaju u izložbi fotografija do 6. 11. 2017.

Smorena strela

Da bi Srbija podigla spomenik Zoranu Đinđiću a da to ne bude nebulozno ni uvredljivo, ne bi morala da bude baš "đinđićevska", ali ne bi smela da bude baš ni – antiđinđićevska

Pokušao sam da izbegnem celu ovu gužvu, ali izgleda da se neće moći... Elem, strela usmerljena k nebu, pa zaustavljena, silom prekinuta, pa nastavljena, zakrpljena, štagod... Sve u svemu, spomenik Zoranu Đinđiću, multimedijalna stvar, instalacija u prostoru, delo Mrđana Bajića i Biljane Srbljanović. Postoji li neko da *nema mišljenje*, da nije već napabirčio stav o ovom spomeniku, iako ga niko još nije ni video u ambijentu u kojem bi trebalo da se nađe? Nema? Tako sam i mislio. Ili ipak ima? Evo, ja ću da volontiram: nemam mišljenje o tom radu, zaista. Niti se baš nešto trudim da ga steknem. Iskreno, par puta sam zavirio *usebe* pokušavajući da odgonetnem šta to ja o ovome mislim, ali rezultat je vazda bio porazan: ništa, jebo-te, nitchevo, folder empty. Zašto? Hmmm... Ravnodušnost, zasićenost, umor; mislim da se tako zovu moji simptomi. Hajde da pokušamo da izbunarimo odakle oni izviru, možda neće biti neinteresantno.

Među nama, ponekad mi se učini da je jedini način da se zdravo jezgro dela Zorana Đinđića kao političkog mislioca i kao političkog praktičara nekako sačuva i neoštećeno pronese kroz ova turbobna vremena taj da ga se što manje spominje, da ga se *ne haba*. Ne da ga se zaboravi, naravno, nego da se ne pristane na uznapredovalu burazerizaciju ubijenog premijera, s kojim je danas svaka šušna na "i onda sam ja Zoranu rekao to i to", uključujući i one koji su uvek bili na drugoj strani od svega što je bio. Zapravo, pogotovo njih. Ali, nije ni to najgore. Najgori je razlog zašto je tome tako: činjenica da je već solidno uznapredovao proces pamćenja kroz zaboravljanje, očuvanja kroz poništavanje. Šta je to? To je ono kada Đinđića "kanonizujete" tako što izbacite Đinđića iz uspomene na njega samog. Jer je živi Đinđić mrtvom Đinđiću, zapravo onima koji parazitiraju na njemu, suvišan teret.

Ukratko, mrtvi Đinđić je postao malograđansko opšte mesto, comfort zone, simbol oko kojeg ćemo se svi (tobože) lako i rado složiti – evo, čak su mu i razni domaći fašisti u ostavci uz škrgut zuba oprostili što su ga tukli. Ah, dobri, dragi Zoran, hteo je dobro, imao je viziju, ali nije imao sreće... I, šta je ishod ovog kičastog procesa *zoranizacije Đinđića*? Takav kakvim je napravljen: ispran od svega važnog, sterilizovan, suštinski depolitizovan, on više nikome nije opasan i ujedno nikome nije potreban, ali zato mnogo kome može da posluži za neku vrstu samolegitim(iz)acije. Nije on kriv zbog toga, a nisu, naravno, krivi ni Mrđan Bajić ili Biljana Srbljanović. Ali nema vajde od žmurenja pred tom činjenicom. To što je naizgled postao tako "opšteprihvatljiv", što gotovo niko sa bilo koje strane, a pogotovo one koja predstavlja vladajuću srpsku paradigmu,

ne sme ni da zucne "protiv" njega i njegove političke, ideološke, svetonazorne zaostavštine, ne pokazuje suštinsku promenu kroz koju smo i su prošli (jer nismo i nisu, osim ako ne živite u nekom paralelnom univerzumu u kojem jesu), nego samo to da je klika na vlasti, ne tako davno načefleisana od sreće što je Đinđić mrtav, našla načina da i njega upotrebi u svoje prizemne i bedne svrhe. Naravno, tako što će ga prethodno očistiti od svega što je uopšte važno, ostavljajući samo ono dovoljno apstraktno da im ne može škoditi. Tako je mrtvi Đinđić iznova ubijen: tako što je komodifikovan, džentrifikovan, pacifikovan, napravljen na univerzalno upotrebljivo Ništa, kao da je neki malo elokventniji Vesić.

Pa zar ti, Pančiću, ne želiš Srbiju u kojoj će "pobediti Đinđićeva vizija" (još jedna ogavna frazetina na koju vadić kolt 45 GAP)? Zar posthumno uvođenje Đinđića u mainstream, u nacionalni Panteon čak, nije satisfakcija i za tebe? Bila bi – da je to stvarno tako. Ali nije, i svi to odlično znamo. Danas je Srbija dalje od svega za šta se Đinđić celim svojim habitusom zalagao nego što je bila bilo kada nakon devedesetih. Sutra će, doduše, biti još dalje, a o prekosutra da i ne govorimo. Dokazi? Moglo bi se o tome nadugačko, ali imam prostora tek za jednu, ključnu stvar: u celokupnom Đinđićevom opusu, filozofskom, esejističkom i političarskom, nećete naći ama baš nijedno mesto iz kojeg biste zaključili kako zemlja iznutra neslobodna, uzurpiranih i obesmišljenih institucija, "mejn stejdža" ispražnjenog od svakog javnog sadržaja osim od mahnitih tripova jednog čoveka (i to dubioznih performansi i problematične sabranosti), može biti zemlja koja se nalazi na dobrom putu. I koja ima osnova da podiže Đinđiću spomenik, u bilo kojem svojstvu osim puko "humanitarnog": kao žrtvi atentatorovog metka. A ako je to dovoljno, hajde onda da dignemo i spomenik, šta znam, Francu Ferdinandu (usput bismo nasekirali okasnele "mladobosanske" pozere, a to je već vajdica)? Ali, to dakako nije dovoljno, a pogotovo ne kada je reč o državniku i filozofu. Da bi Srbija podigla spomenik Đinđiću a da to ne bi bilo nebulozno ako ne i uvredljivo, to ne bi morala da bude nekakva "đinđićevska" Srbija, šta god to bilo, ali ne bi smela da bude baš ni – antiđinđićevska. Ona u kojoj ja ustajem svakog jutra (naravno, mnogo sati kasnije od Gospodara!) upravo je takva. Znaju li to autori ovog spomenika, i ljudi koji su izabrali njihov rad? Znaju, ali su iz nekog razloga ravnodušni prema tome. Ne zameram ja njima ništa, da se razumemo: kanda su i oni smoreni i rezignirani kao ja, koji ne mogu da se nateram da prestanem da budem unapred ravnodušan prema njihovom dostignuću. Pa dobro, neka ga lepo odnesu tamo u taj park, ko zna zašto je to dobro.

Zorana na prkosima

Nedavni sukobi Zorane Mihajlović sa pojedinim ministrima samo su najnovija epizoda – napadi na nju “iznutra” su konstanta naprednjačke vlasti, baš kao što je konstanta i da ti sukobi i napadi nisu imali nikakve konkretne posledice po učesnike u njima: vlast koja ih okuplja bila je, i još uvek je, dovoljno jak integrativni faktor

“Zorana Mihajlović u Vučićevoj nemilosti”, jer “previše solira” i “nije mu odana”. “Zorana Mihajlović deo mafijaške hobotnice koja se obavila oko Vučića”; “Zašto je ministarka Mihajlović postala trn u oku saboraca”; “Vučić zahladneo odnose sa vicepremiјerkom”; “Kolege iz SNS-a je optužuju da im pakuje afere u tabloidima”; “Podri-va predsednika Srbije, sa ciljem da zauzme poziciju ili premijera ili predsednika”...

Ako ste pomislili da je reč o naslovima i napisima po raznim tabloidima i novinama bliskim vlasti, koji napadaju potpredsednicu vlade i ministarku Zoranu Mihajlović – u pravu ste. Ako ste pomislili da su ovi naslovi posledica sukoba sa bar dva ministra, Srpskom pravoslavnom crkvom i pojedinim poslanicima u Skupštini Srbije koji su se odigrali u poslednja dva meseca – niste u pravu. Reč je o prelistavanju štampe iz 2015. godine, i odabiru ocena koje su o Zorani Mihajlović davali “dobro obavešteni izvori”, Dragan J. Vučićević, Stanislava Pak i druge naprednjacima bliske osobe.

Ovakvi i slični javni napadi na ministarku Mihajlović “iz vlasti” traju maltene od formiranja SNS–SPS koalicije, a sasvim izvesno se rasplamsavaju tokom 2013, sa raznim energetske i drugim nesporazumima sa SPS-om, Dušanom Bajatovićem, Srbijagasom, predstavnicima Ruske Federacije, ministrom Bačevićem i drugima.

Tada su Bajatović i SPS, poduprti otvorenom podrškom Rusije, izašli kao pobednici u ovom sukobu. Tadašnja ministarka energetike je neprestano kritikovala rad Srbijagasa i Bajatovića i ukazivala na velike gubitke i neophodnost reforme ovog preduzeća. Epilog je bio da je u Vladi od 2014. Zorana Mihajlović bila sklonjena sa dotadašnje pozicije na mesto potpredsednice Vlade i ministarke za saobraćaj, a Ministarstvo energetike je prešlo – i još uvek je – u čvrst zagrljaj SPS-a.

Foto: Zoran Mrda / FoNet

Prema tome, ovaj poslednji talas kidisanja na ministarku građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, u kojem su prednjačili ministar Vulin, njegov Pokret socijalista, episkop bački Irinej i, u ovoj disciplini, neizbežni poslanik Vladimir Đukanović, nije ništa novo. Bivalo je toga i ranije, čak su i pojedini učesnici standardni, a i optužbe su konstanta: da je Zorana Mihajlović “američki čovek” sa svim atributima i posledicama po stvarne ili fignirane srpske nacionalne interese koje sa tim idu, da će iskoristiti svaku priliku da Vučiću zabode nož u leđa, da je vlastoljubiva...

ĐUKA SMATRA DA...

Paradigma ovakvih razmišljanja jesu medijski nastupi poslanika Đukanovića; a, uprkos tome što tvrdi da je vlast cenzurisana, on sam ima svakodnevnu TV emisiju od 90 minuta, ima nedeljnu kolumnu u “Blicu”, piše blog, snima video klipove za svoj Jutjub kanal i aktivan je na

**NAPADNUTA I NAPADAČI:
Z. Mihajlović, Z. Đorđević,
V. Đukanović, e.b. Irinej**

društvenim mrežama. Evo jednog njegovog ranijeg razmišljanja, pre posete Brjana Hojta Jia, pre sukoba sa Vulinom i episkopom Irinejem: “Samo po sebi krajnje je kontradiktorno da neko sedi u vlasti i to u onoj izvršnoj, a da se ponaša kao opozicija, odnosno da sve čini da tu istu vlast minira kad god mu se ukaže prilika. (...) Moralno bi bilo da podnese ostavku, mada, iskren da budem, to ne očekujem od nje. No, zahtev za njeno razrešenje bio bi normalan put, jer ne može se sedeti u vladi, a ujedno raditi protiv te iste vlade i njenih članova i to zajedno sa opozicijom. Na stranu to što joj ovo nije prvi ovakav skandal koji vezuje za sebe i da je sličnih bilo na pretek zbog kojih je, po mom mišljenju, Aleksandar Vučić odavno trebalo da joj se zahvali na saradnji, ali ovo je nešto što je prešlo sve moguće grani-

Foto: Dragan Kujundžić / Tanjug

Foto: Nenad Đorđević / FoNet

Foto: Tanjug

ce. Ukoliko se sada ne reaguje, plašim se da će se ući u fazu da više niko neće moći da snosi nikakve konsekvence za propuste i skandale koje čini i da će sama vlast pokazati katastrofalnu slabost, odnosno sama Zorana Mihajlović će pokazati da je jača i moćnija od svih u ovoj državi.

Ovo je i udarac za samu premijerku, jer u vladi koju vodi drži osobu koja radi protiv te vlade. Prema tome, ako se utvrdi da je zaista Zorana Mihajlović ugovarala sa opozicijom metode kako da napada njenog kolegu u vladi, pa i samu vladu i premijerku Brnabić, a izostane li bilo kakva reakcija u smislu njenog razrešenja iz vlade, plašim se da će to biti jasan znak da se nekima u ovoj državi dopušta da rade šta god im padne na pamet i da su jači od sistema. Inače, za mene ona više nije deo vlasti, a verujem i za veliki

broj mojih kolega. Što se mene tiče, stavljam znak jednakosti između nje i recimo Aleksandre Jerkov. Obe su politički protivnici aktuelne vlade i Srpske napredne stranke.”

Ovako je pisao poslanik Đukanović 13. septembra, u vezi sa sukobom Mihajlovićeve i ministra Đorđevića oko Zakona o rodnoj ravnopravnosti. U kolumni u “Blicu” od 26. oktobra, Đukanović kaže da je suština posete Brajana Hojta Jia, zamjenika pomoćnika američkog državnog sekretara za Evropu i Evroaziju, bila da Zorana Mihajlović treba da preuzme vođenje države: “Prevedeno na prost jezik, Vučiću, tebe rušimo; Zorana, ti si naš glavni favorit da vodiš državu.” Pominje se do kraja kolumne i standardni nacionalistički narativ: Zorana Mihajlović i slični će Srbiju da konfrontiraju sa Ruskom Federacijom, da pri-

znaju nezavisnost Kosova, učlane Srbiju u NATO, revidiraju Dejtonski sporazum, ukinu Republiku Srpsku, priznaju da su Srbi počinili genocid u Srebrenici...

Prema tome, da li je ovo suština napada na ministarku Mihajlović? Bilo bi preterano ovo nazvati razlikom u ideologijama, jer – u smislu koherentnih ideja, vrednosti i ciljeva – naprednjaci nemaju ideologiju (izuzev ako se osvajanje i ostatak na vlasti, i sve materijalne pogodnosti koje uz to idu, ne podvedu pod jedinu ideju, vrednost i cilj naprednjačke “ideologije”). Ali, jeste razlika u svetonazoru – uprkos tome što Zorana Mihajlović svakom malo ima ritualne “izjave ljubavi” Aleksandru Vučiću, njegovoj mudrosti, državi, ništvi, veličini, a što je obavezni program u javnosti za sve naprednjake – primetno je da se, sa zdravorazumske tačke gledišta, izjavama za koje eks radikali i eks julovci “gone” Zoranu Mihajlović mnogo toga dodati ni zameriti.

“Politika Srbije je vrlo jasna i to je put u EU, bez obzira na bilo čiju percepciju o tome”, rekla je Zorana Mihajlović nakon sastanka sa Jiem. “Svi su nam potrebni kao prijatelji – i SAD, i Rusija, i Kina, i Britanija i Nemačka. Ali takođe niko od nas ne može dobiti blagoslov ako nas sklanjaju sa evropskog puta”, rekla je kasnije, za “Novosti”, na šta su je napali Đukanović, Vulin (“Da o Srbiji odlučuju predstavnici bivšeg režima, nisam siguran da se kao 2008. godine ne bismo preko noći, a bez otpora, našli u nekoj drugačijoj državi. Voljom naroda i na sreću Srbije oni ne odlučuju, baš kao što ne odlučuju ni neki članovi sadašnje vlasti poput Zorane Mihajlović”), ali i aktuelni Šešeljevi radikali.

KAD PATRIJARH ŠALJE KOD PSIHOLOGA

“Pustite žene da rađaju onda kada one to hoće”, sažeto je glasila izjava Zorane Mihajlović na izjavu mitropolita Amfilohija da su “Srpkinja postale majke čedomorke, koje u svojim utrobama pobiju za jednu godinu više dece nego što su pobili Musolini, Hitler i Broz, i ovi ovde na Kosovu i Metohiji”, i izjavu patrijarha Irineja da su “naše matere dužne da rađaju decu po božjem blagoslovu”. Ova izjava Zorane Mihajlović bila je povod da joj Irinej bački poruči da je “otuđena od crkve svojih

predaka", da "ne raspolaže nikakvim kriterijumima na osnovu kojih bi meritorno mogla da procenjuje sadržaj i vrednost patrijarhovitih poruka", te da, ako je tako, "onda bi joj umesto pomoći duhovnika dobro došla i pomoć nekog trezvenijeg političara, a po potrebi i psihologa".

Osim ovog različitog svetonazora, deluje i kao da su ova komešanja proizvod transmisije sukoba interesa SAD i Rusije na ovom terenu, naravno, na veoma, veoma niskom nivou. S ovim u vezi, treba primetiti da su se "patriote" u aktuelnoj vlasti munjevito prešaltale sa Kosova, kao centralne teme svog patriotizma, na Rusiju: što više voliš Rusiju i Putina, to si veći Srbin. Oni koji su ostali u opoziciji, poput Dveri, i DSS-a, ako još postoji, daleko su više koncentrisaniji na Kosovo.

Međutim, tu je još faktora: ovi sukobi, kao i prethodni (Mihajlović/Đorđević, Mihajlović/Ana Brnabić oko čuvenog nošenja transkripta intervjua ambasadoru Čepurinu), mogu se čitati i u najbo-

a koliko nekim drugim stvarima, saradnjom ili nesaradnjom sa drugim akterima – ukratko rečeno, da li je neko nečiji čovek", kaže Pavićević.

"Osnovni uzrok sukoba ne leži u personalnim odnosima, odnosno značaju ličnosti bilo Zorane Mihajlović, bilo ministra Đorđevića i drugih koji se pominju u tim svađama, već leži u činjenici da je SNS na izborima od 2012. naovamo zapravo pokušao i uspeo da zahvati od biračkog tela kao buldožer, i sleva i zdesna", kaže za "Vreme" analitičar Cvijetin Milivojević. "Kao rezultat toga, imate neverovatan skup ljudi u vladi koji predstavljaju sve i svašta. Imate i Zoranu Mihajlović, koja se često ponaša kao prefinjeni, umiveni NATO lobista, a na drugoj strani imate niz ljudi koji su otvoreni rusofili, koji čine sve za vojno, političko i svako drugo približavanje Rusiji. Onda je i logično da ti ljudi koji su predstavnici stranih interesa uđu u sukob – ja govorim vrlo direktno, za Zoranu Mihajlović mislim da je pred-

nu stranku, sa Vučićem na čelu, Milivojević kaže: "Apsolutno, ja pišem i govorim o tome. Mene Vučić nije fascinirao zabravom svog prethodnog života i stavom da smo svi mi magarci koji nismo promenili mišljenje, a on jedini pametan jer jeste. Vi ne možete od jastreba rata postati jastreb mira. Možda postoje neki razlozi za tu njegovu promenu stava, ja ostavljam otvorenu dilemu i prostor da je reč o nekoj uceni, mi ne znamo o čemu je reč. Na kraju krajeva, ne zaboravite, predsednik SRS-a je odležao 12 godina u Hagu zbog ratnog huškanja, njemu tamo nije dokazan nijedan zločin. Njegova desna ruka bio je Tomislav Nikolić, bivši predsednik Srbije, a njegova leva ruka generalni sekretar SRS-a, današnji predsednik Srbije. To je Šešelj rekao u Hagu: 'Ako se meni ovde sudi zbog huškanja, ne zaboravite da sam imao levu i desnu ruku.' Prema tome, nemam dokaze, i ne mogu da tvrdim, ali možda je upravo reč o tome – potreba tog nakaradnog dokazivanja."

■ Uprkos tome što Zorana Mihajlović svako malo ima ritualne "izjave ljubavi" Aleksandru Vučiću, primetno je da se, sa zdravorazumske tačke gledišta, izjavama za koje je eks radikali i eks julovci "gone" nema mnogo toga dodati ni zameriti

ljoj tradiciji "bespartijskog pluralizma" koji je razmatran kao opcija u Srbiji pred pad Berlinskog zida, odnosno jednopartijskog pluralizma kojem se danas teži. Ukratko – sukob različitih struja zarad "mesta broj 2" unutar partije koja bi htela da ostane jedina, tako što druge partije proguta a preostale uništi. Ovo može dovesti i do novih "redovnih" vanrednih parlamentarnih izbora, bez ikakvog racionalnog razloga. Privatna država – privatni izbori.

ROĐENA IZ INTERESA

Po rečima Đorđa Pavićevića, vanrednog profesora Fakulteta političkih nauka, ovi sukobi su konstanta, naročito sa Vulinom i Đukanovićem: "Samo je pitanje oko čega će taj sukob da ispliva i da bude vidljiv. Sad je bilo sa Hojtom Jiem. Moguće je da se oni oko tog pitanja dublje ne slažu, ali ne verujem da će zbog toga doći do nekih većih potresa. Imaju oni malo jači integrativni faktor, a to je vlast. Pitanje je koliko su ti sukobi politički inspirisani,

stavnik stranog interesa, i to ne brisel-skog, nego američkog interesa u Srbiji."

I Milivojević i Pavićević su primetili "preumljenje" poslanika SNS-a i šefa delegacije Narodne skupštine Srbije pri Parlamentarnoj skupštini NATO-a Dragana Šormaza. Podsetimo, Šormaz se u utorak zapitao: "Šta će vatrogascima iz Rusije diplomatski status u Srbiji?", i rekao da je, po njegovom mišljenju, "ovo što se traži za Humanitarni centar u Nišu potpuno nelogično, nepravno i ne treba da se tome izađe u susret".

"Kao i u svakoj vlasti, postoje direktno inkorporirane transmisije centara moći izvana, koji nisu političari po vokaciji, nego su službeno u SNS-u i predstavljaju te centre moći. Jedan od njih je Šormaz – ne zaboravite njegov put, on je bio rusofilski jastreb DSS-a, a sada je američki jastreb SNS-a. To je nenormalno, osim ako vam to nije službeni zadatak", kaže Milivojević.

Na opasku novinara da bi to onda moglo da se kaže za celu Srpsku napred-

Milivojević se osvrće na još jedan mogući uzrok sukoba unutar vlasti – a to je goli, materijalni interes: "Ne zaboravite da je Zorana Mihajlović 'rođena' u interesnom udruženju koje se zove G17+, koje nikad nije bilo politička stranka, već lobi grupa, kokus grupa, PR agencija, nazovite je kako hoćete. To je bila lobi grupa koja je imala neke svoje klijente, to nema veze sa politikom, okretanjem ka ovoj ili onoj zemlji. Setite se prodaje NIS-a – Zorana Mihajlović je direktno zastupala jednu kompaniju koja je htela da kupi NIS, i ponašala se kao direktan lobista te kompanije. Dakle, ne anti-ruski lobista, što sada govore nacionalisti, nego lobista konkretne kompanije koja je htela da kupi NIS. Radila je protiv interesa Gaspromnjefta, i drugih kompanija koje su tada bile zainteresovane za NIS. Prema tome, ako imate takav bekgraund, onda nema razloga da se sa time ne nastavi dalje", zaključuje Milivojević.

RADMILO MARKOVIĆ

NE DIŽE VUČIĆ SPOMENIK ĐINĐIĆU VEĆ DRŽAVA

Fotografije: Marija Janković

“Nema nikakve. Ja ne vidim nikakvu sličnost niti paralelu između Đinđića i Vučića. Apsolutno ne. Prvo mislim da Đinđića nije zanimala vlast, a Vučića isključivo zanima vlast. Mislim da je Vučić mnogo veštiji otimanju i zadržavanju vlasti koja, očigledno, ovde može samo na totalitaran način da se izvede. Da je to Đinđić mogao, on ne bi bio ubijen”

Otkako je na konkursu za idejno rešenje spomenika Zoranu Đinđiću u Beogradu pobedila skulptura vajara Mrđana Bajića za koji je zvučnu instalaciju napravila književnica Biljana Srbljanović, polemika u javnosti se ne stišava. Od toga da li sadašnje vlasti imaju moralno pravo da dižu spomenik Đinđiću, da li učešće na konkursu znači izdaju njegovih ideja, do primedbi da je rad suviše apstraktan, da prekinuta strela nije Đinđićeva vizija, da se iz aviona mora prepoznati kome je spomenik posvećen, da li treba čutati pred uspomenom čoveku koji se zalagao za govor i njegovu slobodu, sve do toga da je izbor citata za zvučnu instalaciju loš i banalan. Mrđan Bajić je zapitao da li treba prati zube ako vam Ajhman kaže da ne treba, Biljana Srbljanović je podsetila da je pre 90 godina gradonačelnik Beograda Kosta Kumanudi, osvedočeni fašista, uz sve otpore dela javnosti, uspeo da postavi skulpturu Ivana Meštrovića *Pobednik* – makar na Kalemegdanu, kad već nisu dali da bude na Terazijama. Prozivaju se vlasti pre Vučićeve da nisu htele ili smele da ranije postave spomenik Đinđiću, ali se čini da je najveći broj strela odapet u pravcu Biljane Srbljanović.

“VREME”: Rekli ste da vas dugo nije ovoliko “bolelo uvo šta Srbi s interneta” misle o vašem radu. Da li to znači da vam je sad svejedno?

BILJANA SRBLJANOVIĆ: Nije mi svejedno, toliko. Na razne načine je ružno. Prvi put se suočavam sa tim da se ljudi baš nisu potrudili da pogledaju bilo šta osim sliku gipsane makete na šperploči i kartonu, pa renderovano u nekim novinama. Bar je taj uži izbor bio izložen. Nemam s kim da raspravljam kad nisu ni videli. Sad sam shvatila iz intervju a Vlade Veličkovića, koji je bio član žirija, da na konkursu nije bio nijedan figuradni rad.

Svih 40 radova su, uslovno govoreći, apstraktni. Ja to nisam znala.

Zameraju vam dve stvari: jedna je što je vaš i rad Mrđana Bajića apstraktan, a druga što će na kraju da ispadne da Aleksandar Vučić podiže spomenik Zoranu Đinđiću.

Ja mislim da su tri stvari: jedno je što je to apstrakcija, drugo je što smo se uopšte javili na “Vučićev” konkurs, i obe su potpuno legitimne. Može da ti se sviđa ili ne sviđa, ali to nije pitanje za nas već za žiri, oni su odabrali. Takođe je legitimno da razgovaramo zašto sam se uopšte prijavila na konkurs. Treća stvar koju, uopšte, ne mogu da prihvatim, koja je po meni najglasnija i koja me najviše pogađa, jesu sve te neke teorije kako je to ponovno ubijanje Đinđića. Ta teorija o trećem metku na skulpturi, čak i ta Petričićeva karikatura koja me je strašno pogodila: Vučić zamahuje Mrđanovom strelom, a jadan Đinđić se pokriva, kao ubijajući još jednom.

E, sad, ozbiljnije mi je ovo pitanje zašto smo se prijavili na konkurs? Meni uopšte nije palo na pamet da je to neka dilema. Možda sam ja izgubila kompas, osećaj, ali onog trenutka kad mi je Mrđan javio da je raspisan konkurs za spomenik Đinđiću, odmah sam rekla – da. Otkako je ubijen, pokušavam da nešto uradim za neko sećanje, ali ne ono banalno sećanje, pa smo mi svi kao u mimohodu na sahrani, mnogo slinimo, pa baš znamo da citiramo Đinđića iz špice “Peščanika”. To me sve užasno nervira. Učestvovala sam u ozbiljnim i širokim pokušajima: pokušavali smo da napravimo dokumentarni film o političkoj pozadini ubistva pa nismo našli pare, i to u vreme dok je Demokratska stranka bila na vlasti; mislim da sam jedna od možda 50 ljudi koji su pročitali kompletan transkript sa suđenja za ubistvo Đinđića. Bila sam u grupi

koja je pomagala Srđi Popoviću da skupi materijal za krivičnu prijavu za političku pozadinu. Napisala sam gomilu tekstova, bila sam na nebrojenim gostovanjima na tribinama “Peščanika” gde smo jedva bežali ispred Dveri, od Aleksinca do Pančeva. Policija nas je sprovodila, išla sam na suđenje sa Dverima zbog toga. Želela sam da bude trg Zorana Đinđića, da se otvori jedna *kunsthale*, to je sve propadalo. Nekako, ubeđeno to radim od 12. marta 2003. Opet, sticajem okolnosti, ja sam ta mala podgrupa “Peščanika” koja Đinđića nije kritikovala ni pre ubistva. Poznato je da su autori “Peščanika” bili kritički nastrojeni prema njemu, s punim pravom. Ja sam stalno sebe postavljala u neku situaciju: “nemojte mene da pitate, ja sam sad prorežimska”. Zato što je to bilo jedini put u mom svesnom životu da ja iza nekoga sto posto politički stojim dok je taj bio to kratko na vlasti. Mi nismo nikakvi prijatelji, njega sam jedva poznavala. Ja sam se potpuno bila opredelila za tu političku opciju, sa svim svojim kritikama.

Šta je to što je vas možda na ideološkom planu povezalo sa Zoranom Đinđićem?

■ **“Uporedite sve kritike upućene Mrđanu i meni. Pa, Mrđanu niko nije napisao da je histerična alapača, džaftara, da je nedojeban, a meni jesu. A zajedno smo radili tu stvar. Postoji neki odnos prema ženi i muškarcu”**

Čak ne ni na ideološkom. Ja sam levičarka. Mislim da on nije imao nekog posebnog interesovanja, niti strpljenja, ni za pozorište, ni za te velike debate o teretu sveta. On je imao jednu vrlo konkretnu viziju. Bio je moderan, brz i veoma otvoreno i direktno se interesovao za ulazak u Evropsku uniju. Pazite, to je bilo pre krize Evropske unije, dok je ona još uvek nešto značila. Čovek je uporno govorio kako mi moramo da se promenimo, kako ne može da dođe neka elita koja će da ti ponudi nešto a da ti sediš kao neka izbiračica i kažeš: “Hm, ovo hoću, a ovo mi nije dovoljno dobro.” Ti moraš da kažeš: “Neki je problem sa mnom i svi zajedno moramo da se promenimo.” Kad sam čitala Đinđićeve citate koje smo izdvajali za zvučnu instalaciju spomenika, naišla sam na njegov susret sa jednom ženom iz Kraljeva koja kaže da joj nisu valjali ovi, nisu joj valjali

oni... Onda on njoj kaže: “A da nije, gospođo, možda problem u vama?” On nije mogao da shvati da ljudi od 30 godina neće da rade, da pitaju da li im je zagarantovana penzija. To je bila jedna strana, a ja sam imala mnogo zamerki još onda. Sećam se polemike oko uvođenja veronauke u škole. Baš sam s njim o tome razgovarala, to je bio jedan vrlo pragmatičan ustupak povodom izručenja Miloševića Hagu. Šta je tu sad važnije? Čak i u filozofskom smislu, zašto ljudi ne bi imali slobodu da im deca uče veronauku? Moje mišljenje je mnogo skućenije, ja bih, naravno, naredila da ne, što nije baš mnogo demokratično.

Njemu niste to zamerili?

To što jesam tada zamerila, sad, retroaktivno, mislim da možda nisam bila u pravu. Ili svi imamo slobodu govora, pa i najgori, ili svi imaju slobodu izbora šta će

im deca učiti, pa čak i oni koji se meni ne dopadaju, ili prelazimo u neku vrstu mini ili maks diktature. To što ja mislim da sve treba da bude po mome, to ne znači da je to demokratično. Ja sam bila strašno ljuta zbog te veronauke, ali kad prođe vreme, kad se ostari, kad se pogleda unazad, ja u stvari nisam bila u pravu.

Mislite da je Đinđića njegova tragična sudbina amnestirala od loših postupaka koje je za života uradio?

Vi kažete tragična sudbina, ja kažem ubistvo. Ne bih da upotrebljavam te dve stvari u istoj rečenici. Ja ne vidim za šta bi ga amnestirala. Ako mislite na neke pogrešne političke poteze, ja ne mogu to da izmerim – da imaš neki pogrešan politički potez, pa da je potrebno da te neko ubije da bi te neko amnestirao zbog toga. Pogrešni politički potezi idu uz normalan život svakog političara, pogotovo predsednika Vlade koji ima pet posto podrške tog trenutka. Ne očekujem ni od jednog predsednika Vlade, ni od jednog političara da nema nijedan pogrešan potez. To, onako, stvarno zvuči kao pioniri – volimo Tita ma šta on radio. Jako mi smeta, već petnaest godina, što se govori o tome kao o tragediji. Nije to nikakva tragedija, to je surovo ubistvo. Kad kažu tragedija se dogodila u porodici, otac ubio... Ne. To je nasilje u porodici i ubistvo. To je zločin i treba da se zove tako, a ne ovim eufemizmom. Tragedija je kad postoji tragična krivica koja je slučajnost, učinjena bez namere. Edip je tragedija jer on nije znao da je ubio oca i oženio majku. A ovo nije tragedija, ovo je podlo ubistvo iz koristoljublja jedne određene grupe ljudi za koje još uvek, 2017, ne znamo ko je sve stajao iza toga. Zato mi smeta kada se povlače reči iz moje struke: scenario, tragedija... To je tragedija za njegovu porodicu, za nas je to zločin koji je *de facto* ostao nekažnjen do kraja.

U svom obrazloženju zvučne instalacije za spomenik Zoranu Đinđiću kažete da je potrebno da se ljudi približe spomeniku, čuju Đinđićeve reči i da se onda začuti. Vi ste osoba koja nikada nije ćutala.

To je malo kompleksnija zvučna skulptura. Obrazloženje je pisano prema pozicijama žirija, to nije nikakvo uputstvo za korišćenje. Mi smo želeli da spomenik nikako ne bude: “Druže Tito, mi ti

se kunemo". Nego da bude: "Čekaj, čekaj... Šta je, tačno, bio ovaj čovek?" U likovnom smislu ta prekinuta strela je potpuno jasna. Što se zvučnog segmenta tiče, ja sam prvo pomislila na onaj snimak B92 kada nekoliko minuta posle atentata iz dvorišta Vlade odvoze Đinđića automobilom pod rotacijom i onda nailaze druga kola u Nemanjinoj i neće da ih pusti da prođu. I onda iz kola sa Đinđićem jedan viče: "Stani, bre!" Te dve reči "Stani, bre" mene su stalno progonile. Kad pomislim na tog što je vozio, aman, stani, bre! Stanite više. Da vidimo šta je ovde. Stalno sam razmišljala – stani da vidiš šta je. Od tvoje potrebe da voziš pravo, od tvoje potrebe da nešto kažeš, od tvoje potrebe da doprinosiš čemu god. Na kraju smo odlučili da postavimo skrivene mikrofone koji u malom perimetru oko skulpture skupljaju zvukove koje mi pravimo, a koji se u realnom vremenu reprodukuju. Onda neko naiđe, shvati da čuje sebe, može da priđe namereno, da urla, da dobacuje Đinđiću, da peva. Ali kad se fizički približiš skulpturi, onda shvatiš da odnekud dopire još nešto. Moraš da otkriješ mehanizam koji je veoma intuitivan, da ućutiš, da čuješ, da staneš. Stani, bre. Zvuk dopire baš iz tog prekida strele, vrlo je utišano, ima velike pauze i ti citati nisu pune rečenice. Oni su iscepkani na fraze, na neke prepoznatljive misli, nekad na neke potpuno zaumne, potpuno filozofske Đinđićeve rečenice. Niko ti ne nudi, kao u nekoj vrsti kulta ličnosti, da ti drug Tito ili ko god održi govor a ti da klimaš glavom. Na tebi je da načiniš napor i odlučiš – ja ću nastaviti da radim svoje ili ću se utišati i slušaću, ali ja ovo ne razumem ili ja ovo razumem, ali me ne zanima ili ja hoću tu da stanem i to odslušam. Znači to tvoje "stani, bre" i da utišam sebe, to ne znači da se ti isključuješ i da slušaš nekog drugog. To znači samo da te natera na napor da praviš refleksiju na osnovu nečega što nije buka koju ti tog trenutka praviš.

S druge strane, ja pravim veliku buku zato što ja jasno i dosta glasno mislim o raznim temama. Imam nešto očigledno u svom karakteru i svom ponašanju što izaziva toliki odijum. To sam sad shvatila i u ovoj poslednjoj polemici. Pre jedno dve nedelje su u "Danasu" i još negde uzeli neki moj post na Fejsbuku, a nisu me potpisali. Svi su ga bogzna kako šerovali

■ "Ovde imamo jednog mastera zadržavanja vlasti, po cenu da se presvuče 500 puta. Ima jedan totalitarni ton i ima čitavu mrežu u kojoj je on na vrhu i vlada tako što ostale smatra gorim od sebe. Đinđić je imao previše poštovanja za ljude oko sebe da bi ih tretirao kao stoku"

kako je pametan. Onog momenta kad su saznali da je to moje, krenula je potpuno obrnuta reakcija. To nije samo do sredine. To je i do mene. U meni, zaista, postoji nešto – način na koji govorim, način na koji mislim, način na koji pravim buku, što izaziva odijum. A opet, gde vi mene čujete? Vaša je odluka da li ćete otići na moj nalog na Fejsbuku. Nisam vam ja na televiziji koju plaćate ili u novinama. Koliko dugo nisam bila u "Vremenu"? Sigurno desetak godina. Dakle, morate da ode te na moj Fejsbuk, da čitate i da se onda mnogo ljutite na buku koju ja pravim. Meni je to jedan neobičan zaplet.

Jeste li zaista sigurni da vi pravite buku?

Ja doprinosim toj kakofoniji baš kao i na zvučniku spomenika. Moji stavovi budu multiplikovani, malo izvitopereni, čuju se nekad glasnije, upotrebljavam teške, velike reči i onda se od te buke ne čuje neka druga suština. To je očigledno moj nastup.

Oni koji vas kritikuju zaista mogu zbog vašeg nastupa da vas pogrešno razumeju. Međutim, bez obzira na buku, oni mogu da budu i potpuno ili delimično u pravu.

Očigledno je da ima nešto u meni što moram da istražim. Bavim se takvim poslom da sam u stalnoj evaluaciji – od studenata, od strane kolega, od strane kritičara u pozorištu. Ja sam dosta nesigurna osoba. I to ne krijem. Stalno kažem, kad bi ljudi znali koliko ja sumnjam u sebe, koliko bi me tek onda napadali. Ja teško pišem, dugo pišem, vagam, proveravam, nikad nisam zadovoljna onim što sam u radila, ne gledam svoje predstave. Koliko god da ti je teško da primiš negativnu kritiku, negde ipak znaš kad je neko u pravu. S druge strane, teme kojima se ja bavim ovde izazivaju odijum. Koliko god da smo

emancipovane, i dalje manjinska prava, a pogotovo prava žena, izazivaju strašan odijum. Drugo, kad uporedite sve kritike upućene Mrđanu i meni. Pa, Mrđanu niko nije napisao da je histerična alapača, džaftara, da je nedojeban, a meni jesu. A zajedno smo radili tu stvar. Postoji neki odnos prema ženi i muškarcu. Drugačiji je odnos prema muškarcu koji živi neki nekonvencionalan život od odnosa prema ženi. Mene su stravično razvlačili po tabloidima od kada sam bila u kampanji LDP-a 2008. Osvanula sam na naslovnoj strani "Kurira" da sam snimila porno-film. Nikada ne mogu da oprostim trenutak u kome ja svome ocu objašnjavam da torzo žene na koji je nakačena moja glava ima mnogo veće grudi od mene. Ko god doživi takvo poniženje da to mora rođenom ocu da objašnjava, ne može da prođe normalno. Vi ni ne znate koja je to količina krajnje seksualizovanih uvreda koje primam. Vrlo često jako nasilno. Nema deset dana da sam doživela da mi čovek usred kineske robne kuće pred decom koja drže krila Zvončice viče: "Marš, kurvestitjo, napolje." To je bilo u vezi sa polemikom oko upotrebe zanimanja u ženskom rodu. Dakle, to je bila lingvistika u kineskoj robnoj kući.

Jedan kolega novinar tvrdi da ne bi dovoljno bilo polemike oko skulpture Mrđana Bajića da žena nije koautor-ka pobeđničkog rešenja.

Ili da je neka druga, neutralnija žena. Ta vrsta vredanja jeste mizogina i jeste zbog toga što sam žena. Ali, kažem opet, nije sve u sredini. Nešto je i u meni. Nemaju svi takav odijum, čak ni oni koji dele moja politička ubeđenja. Nataša Mičić je imala pre neki dan veoma dobar tekst u "Danasu" o Herti Miler. Čitam komentare, niti su tako brojni, niti su tako uvredljivi. A ja delim potpuno isto mišljenje.

Znači da ima nešto u mom karakteru što nije vezano samo za moju ideologiju, što vuče najružnije uvrede kao magnet. Ja sam se povukla, radim samo svoj posao. Imam dve, tri teme koje me poslednjih godina zanimaju. Oglašavam se po pitanju LGBT prava, manjinskih i prava žena. To me najiskrenije okupira, to čitam, to pratim i uopšte ne želim da budem neki dežurni komentator svega i svačega. Bez obzira na sve to, toliko mi je drago što smo uspeali da uradimo ovu stvar. Toliko smo bili srećni kad smo saznali da je naš rad pobedio.

Đinđićeve rečenice i polurečenice u vašoj zvučnoj instalaciji poput "Morate da se umijete hladnom vodom" ili "Ako ne pomaže, da se istuširate hladnom vodom" verovatno nisu imale neko značenje dok je Đinđić bio živ, kao što ni sada ne bi ništa značile da je ostao živ. Imaju li te rečenice neku novu konotaciju od trenutka kada je Zoran Đinđić ubijen?

Imaju, kako da ne. Njegovo ubistvo je polivanje tom hladnom vodom. To je šok. Zato mi je neverovatno da ljudi govore da ne mogu da prepoznaju Đinđića. Za mene prepoznavanje nije njegov lik, čak nije ni

ono što je pisao, već njegov glas. Način na koji je govorio, nekada krajnje banalne stvari, metafore koje je koristio, njegova dikcija, to brzanje, nema ništa tipičnije za njega. Mislim da mi je to mnogo prepoznatljivije nego da sad gledam njegovu glavu, njegov rukopis ili bilo šta drugo. Toliko o tome da li može iz aviona da se prepozna spomenik Zoranu Đinđiću. Može.

Ovo nije konačan odabir njegovih rečenica. Ja u obrazloženju nisam navela sve njegove citate koje smo stavili u instalaciju. Najveći broj Đinđićevih izjava koje smo koristili snimio je reditelj Aleksandar Mandić. Ono sve što nosi kao korpus emocija, i ličnih i opštih, jeste kad čuješ baš tako izgovoreno, baš neku banalnost, glasom tog mrtvog čoveka. Dobija se neka mnogo dublja dimenzija, ne zbog toga što ti je on rekao neku veliku istinu. Đinđić ne govori kao neko sa visine, i to i kaže u instalaciji: "Najlakše je da se popneš na neko brdašce i da pljučkaš." Ne, on je ušao u fabriku u Kraljevu i rekao: "Što ne popravite ovaj sat?"

I Aleksandar Vučić obilazi i otvara fabrike i auto-puteve, hoće da nas uvede u EU i stalno govori da moramo da promenimo sebe. Ima li tu neke sličnosti između Đinđića i Vučića?

Nema nikakve. Ja ne vidim nikakvu sličnost niti paralelu između Đinđića i Vučića. Apsolutno ne. Prvo mislim da Đinđića nije zanimala vlast, a Vučića isključivo zanimala vlast. Mislim da je Vučić mnogo veštiji otimanju i zadržavanju vlasti koja, očigledno, ovde može samo na totalitaran način da se izvede. Da je to Đinđić mogao, on ne bi bio ubijen. Ne bi imao pet posto podrške pre ubistva, a da je preživeo atentat, on bi bio smešten. I pitanje je da li bi se ikad vratio na vlast. Ovde imamo jednog mastera zadržavanja vlasti, po cenu da se presvuče 500 puta. Ima jedan totalitarni ton i ima čitavu mrežu u kojoj je on na vrhu i vlada tako što ostale smatra gorim od sebe. Đinđić je imao previše poštovanja za ljude oko sebe da bi ih tretirao kao stoku. Ja ne znam da je Đinđić zabranjivao medije, da je sprovodio cenzuru. Naprotiv, on je ubijen, između ostalog, jer je u medijima napravljena takva klima da on nije smeo da poveća svoje obezbeđenje posle pokušaja atentata kod hale Limes.

Da ne bi više morao da trpi stravične napade od svih tih medija da se pravi da ga jure, da se pravi da neko hoće da ga ubije. Jedna strašna razlika među njima postoji. Jedino što je slično jeste u tome što Vučić sada, kao što je i Đinđić pre 15 godina hteo, ima nameru da Srbiju uvede u EU. Ali, bitno je i kakvi ulazimo u EU, jer ako ćemo ući kao ovce u tor koje je neki čobanin motkom naterao, to neće biti dobro ni za nas ni za Evropsku uniju. Treba da uđemo zbog toga što to sami želimo, želimo da se umijemo hladnom vodom i sebi promenimo nešto.

Mislite da je Aleksandar Vučić u stanju da nas tom motkom utera u tor Evropske unije?

Mislim da je to toliko dug proces da će to njega prevazići bez obzira koliko još mandata on sebi prigrabi. Sad je već pitanje same EU koja je u krizi i nova proširenja se neće skoro desiti, tako da nije on taj jedan čovek koji će tamo da nas uvede. Ali da nas neće okrenuti u suprotnom smeru, to je sigurno. E, sad, do koje mere smo mi sami sposobni da to uradimo, u to nisam uopšte sigurna.

Da li treba da ovakav, kakav god da je, Aleksandar Vučić bude ta osoba koja će podići spomenik Zoranu Đinđiću?

Ali ne diže ga on. To su naše pare. To su vaše i moje pare. Nije on izvadio pare iz svog džepa, od mame i tate, i sad će on da diže spomenik. On je predsednik ove države. Pa jel' treba da vratim pasoš ove zemlje zato što se ne slažem s njim? Jel' nećemo da uđemo u Muzej savremene umetnosti? Pa, nije on to renovirao svojim ličnim mirazom. To su naše pare, on je doneo neku političku odluku. Zato zaista mislim da ne podiže on spomenik, nego država Srbija. Taj spomenik je trebalo da bude podignut pre najmanje deset godina. Pitanje je zašto pare građana Srbije već do sada nisu iskorišćene za to. I zašto su oni koji su bili u poziciji moći, pa čak i Boris Tadić i pripadnici Đinđićeve stranke, to zaustavljali, ili nisu bili zainteresovani jer im je bio kontroverzan potez. I zašto smo mi spali na to da danas mora jedan Vučić, koji je do juče škrabao ime ulice Zorana Đinđića, da koristi državne pare da nam dozvoli da napravimo taj spomenik.

✎ RADOSLAV ČEBIĆ

Ko je lisac, a ko fazan

Nabivši Srbima usred Beograda na nos da ih je trebalo bombardovati, te da nam je maltene NATO doneo demokratiju, neupućeno i ljutito ponavljajući površne, crno-bele zapadne stereotipe, Herta Miler je, nažalost, skrenula pažnju sa svojih romana koje i te kako vredi pročitati

Piše: **Ivan Ivanji**

Kao počasni gost ovogodišnjeg beogradskog Sajma knjiga pozvana je Herta Miler, književnica iz Nemačke rođena u rumunskom delu Banata. Izdavačko preduzeće Laguna objavilo je četiri njena romana – *Lisac je oduvek bio lovac*, *Ljuljaška daha* i *Životinja srca* u prevodu Nebojša Baraća i *Čovek je veliki fazan na ovom svetu* u prevodu Tijane Tropin.

Prihvatio sam da zajedno sa starim poznanikom, nemačkim novinarom Mihaelom Martensom, vodim sa njom razgovor u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Namera mi je bila da tom prilikom pričamo o njenom književnom delu. Pošto je ona, međutim, po mom mišljenju kontroverzna ličnost, prijavio sam redakciji "Vremena" da želim o njoj, njenom dosadašnjem životu, delovanju i delima da napišem članak, ali tek pošto obavimo ulogu pristojnog, učtivog domaćina.

Nije išlo po planu. Umesto lepe književne večeri pred oko 600 iskreno radoznalih i dobronamernih gledalaca, došlo je do svojevrsnog skandala koji je sutradan bio na naslovnim stranicama ne samo svih tabloida, nego i ozbiljnijih dnevnih listova, koji se još nekoliko dana vrteo na kanalima gotovo svih televizijskih stanica, tako da prvo moram o tome da kažem nekoliko reči.

SKANDAL

Kolega Martens mi je unapred rekao da želi da joj postavi pitanja o njenim ranijim stavovima o Srbiji. Zamolio sam ga da to ne čini jer će nas to odvesti u pogrešnom pravcu. Ambasador Nemačke u Srbiji Aksel Ditman takođe mu je sugerisao da ne pokreće politička pitanja, ali novinar nemačkog konzervativnog dnevnog lista "Frankfurter algemajne cajtung" posle toga je tek insistirao na izazovu, rekao je da ni Vladimir Putin ni Redžep

Tajip Erdogan nisu mogli da mu zabrane da pita šta hoće, pa neće valjda nemački ambasador da mu uvodi cenzuru.

Tako je tokom razgovora podsetio Hertu Miler da je svojevremeno pozdravila bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije 1999, pitao da li je promenila mišljenje, a ona je upala u klopku, vrlo uzbuđeno, glasno, besno je objašnjavala da lepa reč nije dovoljna, da ona nije pacifista, te otprilike da su Srbi sami krivi što su stradali i da su samo bombe mogle da zaustave Slobodana Miloševića koji je pokretao jedan rat za drugim, maltene da je NATO oslobodio Srbiju od Miloševića i poklonio joj demokratiju. Njena vatrena tirada je poduže trajala, pogotovu kada je nekako prešla i na Putina kao aktuelno otežavanje zla. Za svu nesreću okrivila je i Srpsku pravoslavnu crkvu.

Kada je već došlo do te neželjene situacije koju sam ja hteo da izbegnem, nisam naravno mogao da prećutim, pa sam joj

MILER

odgovorio da ni ja nisam pacifista, da takođe mislim da ima neizbežnih ratova kao što je, na primer, bio rat protiv nacističke Nemačke, ali da je Miloševića srušilo preko pola miliona građana Srbije na demonstracijama u Beogradu, a da ga je NATO sa svojim bombama zapravo ojačao, da sam o tome za vreme bombardovanja sedam puta govorio na nemačkim i austrijskim televizijama rekavši da te bombe, pored svih drugih negativnih posledica, samo izazivaju bes u Srba koji će potrajati, jer će se posle još dugo o Zapadu govoriti i misliti kao o onima "koji su nas bombardovali". Naglasio sam da se pokazalo da je čak i gore nego što sam naslutio, jer su, oslanjajući se i na to, nekadašnji bliski saradnici Miloševića prokrčili sebi put da danas ponovo vladaju Srbijom. Publika je delila moje mišljenje i gromoglasno aplaudirala.

Sad je već sve krenulo "nizbrdo". No bili smo se ipak vratili na literaturu, ja

sam pri kraju večeri tvrdio da u njenim romanima nema pozitivnih likova, da su zapravo loši i likovi sa kojima se autorka identifikuje, da dobar nije niko, da u njenom delu ima mnogo opisa grubog seksualnog čina, ali da nema ljubavi, i pitao je da li to nije strašno? Zbunjeno je odgovorila da se ona sa tom konstatacijom ne slaže, ali da svaki čitalac može knjige da tumači na svoj način.

U horu njenih kritičara posle naše književne večeri najviše je bilo glasova koji su tvrdili da je zloupotrebila gostoprimstvo, vređala srpski narod i Crkvu, nabijajući nam na nos da smo bili zaslužili da budemo bombardovani. Ja upozoravam da je ona samo ponavljala što većina Nemaca misli, jer je to do iznemoglosti ponavljano u tamošnjim novinama, na televiziji, samo što je ona bezumno vikala usred Beograda. Pisalo se i da je bila greška pozvati je na naš Sajam knjiga. Mislim da to nije bila greška, inače ne bih pri-

KO JE KRIV ZA BOMBARDOVANJE:

**Herta Miler, Ivan Ivanji
i Mihael Martens**

Foto: M. Milenković

stao da sednem s njom na istu pozornicu, iako sam znao šta je sve ranije izjavljivala, pa i mnogo više od toga što se do sada kod nas saznalo, a što ću sada da iznesem.

ESESOVCI

Otac Herte Miler služio je kao unteršarfirer (mlađi vodnik) u 10. oklopnoj esesovskoj diviziji "Frundsberg" koja je formirana 1. februara 1943. godine. U njoj su pretežno bili Nemci iz Mađarske i Rumunije, ali i francuski dobrovoljci. Nemačka vrhovna komanda je tada počela da i vojne obveznike, koji se nisu dobrovoljno javljali, raspoređuje u SS jedinice kao u bilo koji drugi rod vojske. Tako je u baš toj istoj jedinici kao i otac Herte Miler vojovao i nobelovac Ginter Gras.

Zahvaljujući nemačkoj pedanteriji, preko interneta može da se prati aktivnost svake divizije u toku Drugog svetskog rata. Divizija "Frundsberg" prvo je bila stacionirana na jugu Francuske, zatim premeštena na Istočni front, u današnju Ukrajinu, pa vraćena na zapad. Slučajno nije umešana ni u jedan ratni zločin većih razmera. Za razliku od nje je 7. esesovska dobrovoljačka planinska divizija "Princ Eugen", formirana u proleće 1942. godine isključivo od Nemaca iz jugoslovenskog dela Banata, počinila strahovite zločine nad civilnim stanovništvom.

U komunističkoj Rumuniji bivši esesovci nisu bili izvrgnuti nikakvoj posebnoj represiji, nije bilo zakona da je to zločinačka organizacija. Otac Herte Miler radio je posle rata kao vozač kamiona. Ona se seća da se rado sastajao sa svojim "ratnim kameradima" i da su u krčmama pevali nacističke pesme. Valja naglasiti da ona o tome govori sa zgražanjem.

ZLI

Od četiri na naš zajednički jezik prevedena romana Herte Miler, tri se pretežno bave progonima kojima su građani Rumuni bili izloženi, jer ih na svakom koraku prati, proverava, hapsi ili ubija tajna služba Securitatea. Herta Miler se, doduše, bavi samo Nemcima.

U *Životinji srca* se studentkinja Lola, dete iz radničke porodice, nabacuje funk-

cionerima, učlanjuje u Partiju, ističe u svakom pogledu, kaže da će se udati za "nekog sa belim okovratnikom", a onda se od muke obesi u plakaru zajedničke sobe u studentskom domu. Junakinja, koja piše u prvom licu, sa trojicom prijatelja piše pesmice protiv režima. Jedan od njih, Georg, prvi uspe da ode u Nemačku, ali na čudan način tamo izvrši samoubistvo skočivši sa prozora, te ostaje sumnja da ga je neko po nalogu Sekuritatee gurnuo. Kurt poslednji ostaje u Rumuniji, ali se obesi – ako ga Sekuritatea nije obesila. I oni koji su uspeali da se isele u Nemačku, neprekidno žive pod pretnjama i u strahu da će ih dugačka ruka iz zavičaja sustići i likvidirati.

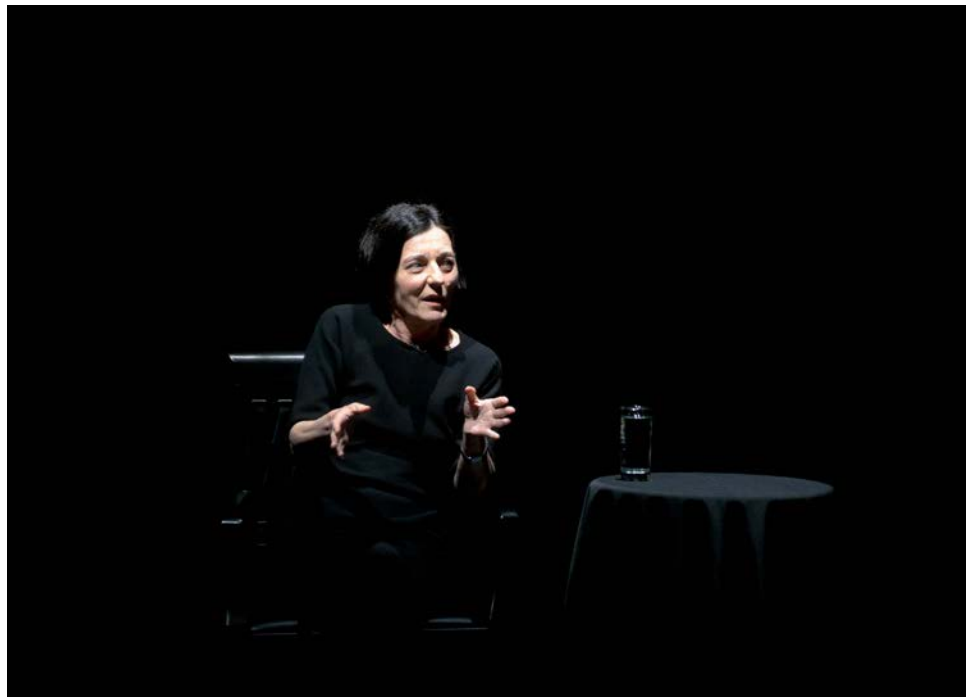
U romanu *Lisac je uvek bio lovac* junakinja Adina se zaljubljuje u oficira tajne službe, ali on je zloupotrebljava u svakom pogledu. Ona u svojoj skromnoj sobici ima pred krevetom krzno lisice. Tajna služba, koja je kontroliše, malo-pomalo odseče jednu, pa zatim i ostale šape i rep. U tom romanu svaka nežnost se pretvara u izdaju.

U knjizi sa neobjašnjenim naslovom *Čovek je veliki fazan na ovom svetu*, porodica Vindiš želi da se iseli u Nemačku, potrebno je da se sakupe dokumenti. Vindiš, koji je mlinar, želi da nadležne potkupi džakovima brašna, ali to nije dovoljno, kćerka Amalija mora da posluži kao "madrac" za sve koji su nadležni, čak i za katoličkog sveštenika koji neće da nađe krštenice članova porodice ako ne može da spava sa nekom njenom mladom članicom.

Pomalo je jezivo da Herta Miler opisuje grubo, naturalistički polno opštenje, ali da ljubav u njenoj prozi ne postoji. Čak su i likovi, koje simpatije, zapravo zli, dobrota kod nje ne postoji.

SEKURITATEA

Opsesija Herte Miler rumunskom tajnom službom može da se objasni i time što su neki njeni zemljaci tvrdili da je ona bila saradnik Sekuritatee. Ona odgovora da je takve vesti širila upravo ta služba da bi je obrukala, a razlog je što je odbila da se obaveže da će pisati izveštaje o svojim poznanicima, prijateljima, društvu i da je bila neprijatelj režima. Činjenica je, međutim, da je njen prvi roman *Nizije* 1982. godine objavljen u Rumuniji i da

je dobio nagradu CK Narodne omladine Rumunije. Tu se radi o životu u švapskim selima u rumunskom Banatu. Nezamislivo je da je u to vreme u Rumuniji mogla da se pojavi knjiga osobe koju bi smatrali protivnikom Čaušeskua, a kamoli da bude nagrađena.

Herta Miler je u Temišvaru dobila stančić u novogradnji. Novi stanovi su se delili samo pristalicama režima. Glavna urednica lista rumunskih Nemaca "Hermanštater cajtung" Beatris Unger, na pitanje da li je Herta Miler "profitirala od režima Čaušeskog", odgovora da su "od tog režima profitirali samo Čaušesku lično i njegova uža porodica, inače niko".

Kad se 1987. iselila u Nemačku, Herta Miler je tri dana saslušavala nemačka kontraobaveštajna služba Ferfasungsschutz (*Verfassungsschutz*, "Zaštita ustava"). Ona se kasnije, pošto se proslavila, na to osvrta veoma ozlojeđeno, tvrdila je da je nemačka služba nasela klevetama Sekuritatee.

Karl Gibson, književnik i filozof, takođe rodom Švaba iz rumunskog Banata, hapšen i osuđivan u Rumuniji, danas šef "Instituta za obradu komunističke prošlosti" u Nemačkoj, objavio je knjigu pod naslovom *Herta Miler u lavirintu laži* na 700 stranica. Nijedan važniji nemački medij nije hteo ni da pomene da je ta knjiga izašla. Herta Miler je zapretila Gibsonu da će ga tužiti sudu ako ne opovrgne svoje tvrdnje. On je odgovorio

KONTROVERZNA NOBELOVKA: H. Miler i njene knjige u izdanju Lagune

Foto: M. Milenković

da jedva čeka suđenje da bi mogao da ih dokaže. Do sudskog procesa nije došlo.

Pošto je Herta Miler dobila Nobelovu nagradu za književnost, Senatu (vladi) Berlina podnet je predlog da se ona proglasi počasnom građankom nemačke prestonice. Senat je to odbio. Na pitanja novinara zašto, odgovor je glasio da Senat nikada ne daje obrazloženje svojih odluka povodom dodeljivanja te časti.

U zapadnoj štampi postoji dobar običaj da se, kad god je reč o sumnji u odnosu na neku kriminalnu ili nečasnu radnju, naglasi da postoji "pretpostavka nevinoosti sve dok se ne dokaže suprotno". Ja to naglašavam na ovom mestu, jer je meni na osnovu onog što znam o situaciji u negdašnjoj istočnoj Nemačkoj Demokratskoj Republici i njenoj tajnoj službi Štazi, pa i našoj Udbi i situaciji kod nas, sumnjiv odnos Herte Miler prema rumunskoj tajnoj službi, mada o samoj Sekuritatei ne znam dovoljno, ali pretpostavljam da je kao i ostale slične tvorevine u Istočnom bloku radila po ugledu na sovjetski uzor KGB. Zašto bi joj uopšte bilo dozvoljeno da se iseli, ako su je smatrali neprijateljem režima?

ANĐEO GLADI

Ljuljaška *daha* je roman o radnim logorima u SSSR u koje su odmah posle

dolaska Crvene armije oterani rumunski Nemci stari između 17 i 45 godina.

Koliko je teško prevođenje Herte Miler dokazuje i problem sa naslovima njenih romana. *Ljuljaška daha* je na nemačkom jedna reč *Atemschaukel*, *Životinja srca* takođe *Herztier*. Na nemačkom jeziku lako je praviti neobične složenice, one neće zvučati tako usiljeno kao jedini moguć prevod kod nas, sa dve reči čija se povezanost čini nelogičnom. Jedan od čestih pojmova u *Ljuljašci daha* je "Anđeo gladi", u originalu *Hungerengel*. Bezbroj takvih problema javlja se u čitavom romanu.

Ja ne bih upotrebio reč "Anđeo gladi" kad se sećam gladi u koncentracionim logorima, ali dobro razumem na šta Herta Miler misli kad o tome piše, a teško da to može da shvati neko ko nije dugo, dugo neprekidno bio gladan. To nije glad siromaha u nekim društvenim neprilikama, pogotovu nije kada na zdrav način ogladnite i onda se radujete sledećem obroku. Možda nije strašnija čak ni glad dece u Africi, koja od rođenja gladuju i umiru od nje, jer ona ne znaju šta znači biti sit. Herta Miler nije lično bila ni u kakvom logoru, ali se pišući tu knjigu oslanjala na zabeleške svog prijatelja Oskara Pastiora. U jednom od tih sovjetskih logora bila je i Hertina majka, koja o tome nije htela mnogo da govori, ali je navodno priznala da je tamo sa nekim muškarcem spavala za komad hleba.

Ljuljašku daha sam zbog svojih iskustava čitao iz posebne perspektive, s jedne strane mi je bila poznata ta glad, o kojoj je reč, strah od smrti svakog trena, vreće cementa od po pedeset kilograma i mučan, teški, fizički rad; s druge strane mi se činilo da je gledano iz Aušvica ili Buhenvalda logor koji opisuje Herta Miler sanatorijum. Tim rečima sam joj to i saopštio na sceni JDP-a, a ona se složila sa mnom i rekla da zna šta želim da

kažem, jer su logori koje ona opisuje zahvalili težak rad, a nemački koncentracioni logori su bili logori smrti.

Nemci u našem delu Banata prošli su mnogo gore od svojih sunarodnika u Rumuniji. Mali deo njih, radno sposobnih, takođe je transportovan na rad u SSSR, ali svi ostali, pretežno stariji ljudi, žene i deca, u logore u kojima se od bolesti i gladi umiralo više nego u radnim logorima. To je učinjeno uprkos tome što su zločinci među njima, gestapovci i esesovci, pobešli na vreme i to na osnovu naređenja samog Himlera da Nemci napuste "teritorije kojima pretila opasnost od bandi".

NOBELOVCI JEDNO O DRUGOM

Kad je Herta Miler 2009. godine dobila Nobelovu nagradu za književnost, nemačka televizijska stanica ZDF zamolila je za komentar Gintera Grasa, koji je tu nagradu dobio tačno deset godina ranije.

"Oh, to je baš lepo za nju!", rekao je, kao da ne prihvata da je to takođe čast za nemačku književnost. Dodao je da je ona "dobra književnica", da je on tada navijao da nagradu dobije izraelski pisac Amos Oz, te da je "žiri odlučio drugačije", "biće da je imao svojih razloga". Gras je time hteo da kaže da je nagradu dobila zbog svog bučnog antikomunizma. Herta Miler je uzvratila da Gras "pati od kompleksa više vrednosti". Nije mogla da zaboravi tu njegovu žaoku, pa kada je Gras 2012. u nemačkom dnevnom listu "Zidooče cajtung" objavio u obliku pesme tekst pod naslovom *Ono što mora da se kaže*, kritiku politike izraelske vlade, Herta Miler je požurila da izjavi: "Ginter Gras nije neutralan, ko se borio u esesovskoj uniformi, u tom pogledu nije neutralan."

Herta Miler je zbog svojih često nesuvislih izjava sama kriva što se više govori i piše o njima nego o visokom dometu njenog književnog dela, što bi zapravo trebalo da bude mnogo važnije. Njeni

poklonici ističu njene antikomunističke stavove, njeno veličanje Atlantskog saveza, pohvalu moći NATO-a, koja garantuje bezbednost, njenu mržnju prema predsedniku Rusije Vladimiru Putinu, ali njeni protivnici ukazuju na totalno nepoznavanje činjenica, reakcionarnost njenih stavova, nerazumevanje svakog drugog mišljenja, jednostranu grubost njenih izjava, čime se posebno obrukala baš za vreme svoje posete Srbiji.

Provokator večeri Mihael Martens u svom osvrtu u svojim matičnim novinama citirao je šta su srpski tabloidi i, na primer, Emir Kusturica pisali o Herti Miler, utvrdio da je ona srpskom društvu držala ogledalo pred licem, a diskusiju kakvu sam, na primer, ja vodio s njom, ni rečju nije pomenuo.

STIL

Herta Miler piše kratkim, jezgrovitim rečenicama. Uspeva sa malo reči da prizove sliku koju želi da nam prikaže. U pravu su oni koji tvrde da njena proza često ima odlike poezije. Piše o malim stvarima i pojavama, vlatai trave, korovu koji smeta i ruži, stablu jabuke koje jede svoje plodove, gomili dugmadi na stolu krojačice, starim papučama dede, o bezbroj oštro zapaženih životnih sitnica, o svačijoj svakidašnjici. Međutim, usred tih poetičnih slika iznenada se javljaju grozote, silovanje sedmogodišnje devojčice, drugarica koja se obesila u svom plakaru, oficir tajne službe koji se žali da ga muče bubrezi, a sam muči osumnjičene. Te iznenadne naturalistički opisane strahote zaista pogađaju čitaoca, tako da mora da zastane, za tren odloži knjigu da bi se oporavio od šoka. To nije nimalo lako štivo, njeni romani nisu dugački, ali ne mogu da se pročitaju na brzinu, pažljiv, iskusan čitalac će povremeno ponovo da razmisli o nekoj rečenici, ili da se vrati na početak poglavlja da bi shvatio ne samo o čemu se radi, nego kako je to lepo napisano.

Ja mislim da je dobro što četiri romana Herte Miler mogu da se pročitaju na našem jeziku i da je šteta što je svojim neumnim nastupom protiv Srba kao naroda i Srpske pravoslavne crkve skrenula pažnju sa svog književnog dela. O njenoj kontroverznoj ličnosti, kao što rekoh, namerao sam da pišem i pre nego što je došlo do opisanog skandala.

Velika Srbija d.o.o.

Na državnom Kosovo štandu završi guslar, od stola sa civilna i sveštena lica se javi moderator: Ove godine imamo zaista lepu temu, i zaista jake goste!

SALATA, KAFA I KOSOVO: Sajam knjiga 2017.

Sajam knjiga je još jedared pokazao da može biti bolji. Po organizatorima, postignuti su novi rekordi, i u poseti, hale su bile pune i kad je padala kiša, što je dokaz da nijedno iskušenje nije onemogućilo susret čitalaca sa literaturom. Sve u svemu, Sajam sve više postaje vašar, gde je sve teže sresti pisca, reporter je za dobra četiri sata odanja sreo dvojicu. Ulogu pisaca, kako veli izdavač i kritičar Gojko Božović, su preuzele ličnosti koje su "poznate zato što su poznate". Uz umetnice raznih fela, i istih takvih dela, potpredsednike i ministre, dominirao je i dr Vojislav Šešelji, na štandu "Velike Srbije" d.o.o. gde je uz naslove od raznih smežuranih muda bilo zapaženo i naučno delo "Portparol lopovske stranke Aleksandar Vučić"...

KOLIČINSKI POPUST

Reporter krene redom, prvo pa "Media market", mesto "Informera", koji se povukao jerbo na štandovima ne mere da se peva, zauzeo "Alo". Pod sloganima "Budi bolje informisan" i "Srbija je izabrala Alo", sedi postavljeni ministar Vulin, koji rado odgovara na pitanja koja kao da je sam sebi postavio. Preko puta "Srpski telegraf", devojke u opančićima, pa taj "Blic", "Politika", "Jugoton", List slobodne Srbije "Pečat", gde dele CD sa "Gorskim

vijencem", "Novosti", "Danas", tu Borko Stefanović zakopčan na jedno dugme, kroz sve prođe ministar Đorđević, hitajući da odnese Vulinu nove poverljive "Alo" informacije.

Onda bila hala gde ti univerziteti i fakulteti, pripadajuće Ministarstvo prosvete, sva u Putin slike Karić fondacija, gde obavijest da se desila promocija knjige "Bogoljubova salata", koja govori o čoveku "čija je misao savremeni marketinški udžbenik"... Na kraju hale Ministarstvo prosvjete Republike Srpske, tribina o sotskolskim društvima u Srba, pročitaše pesmu na tu temu, bi aplauz...

Dalje, prolaz ka Hali 1, gde bio prostor Ministarstva rada, za Vulin mandata, nema Ministarstva rada, preko puta, na svom mestu, Kancelarija za Kosovo, dalje, ka centru, na levom zidu veliki pano "Knjige koje volite" Ljiljane Habjanović Đurović, velika reklama "Velika Srbija" d.o.o. "Naučna dela dr Vojislava Šešelja", nabrojana dela, ima i "Rimokatolički zločinački projekat veštačke hrvatske nacije".

Otvori se Hala 1, "Čarobna knjiga", "Vulkan", "Geopoetika", na svom mestu "Službeni glasnik", koji ima slogan "Kao kod Kuće". U Kao kod kuće, laminat boje hrasta, pregradni zidovi u tapetama bele cigle, poredani kaktusi, saksije sa razni

veštački zeleniš. Za tezgama muški prodavci sa bele Kao kod kuće majice, i ženski prodavci u bele Kao kod kuće majice. Reporter ubeleži mnogo dobru crvenu saksiju, u kojoj bilo mnogo dobro drvo jarko-jesenjih boja, stolove i stolice za domaćine i goste, korpe sa jabukama, opazi, upisa, knjigu "Ometena demokratija".

Pa bil Zavod za udžbenike, velikog domoljuba i direktora Dragoljuba, koji se opredelio za svetlosivi laminat, neku zelenu lozu i puzavice sa sitno crveno cveće. Sledio je Kreativni centar, ispred koga su dve umetnice, u šareniš devojčurak stajlingu, promovisale "Knjigu za svaku devojčicu". "Čigoja", "Prometej", "Laguna", koja ima "Količinski popust", kupiš devet knjiga popuste ti 20 posto. Na tu "Lagunu" nastupa Vuk Drašković, potpisuje knjigu "Ko je ubio Katarinu", govori u kameru, šta govori, a koga interesuje šta Vuk govori.

U prolazu prema sledećoj hali, ovoga puta levo, "Izdavačka kuća Dedić". Tu imamo "Bananita" slatkiš, imamo kafu "Moja kafa", knjigu "Privezak za srce", još tih srce privezaka, i imamo umetnicu Vesnu, sa frizuru, žutu bluzu u neki karneri i volani, sve se potpisiva i slikava, kome zapadne "Bananita", kome "Moja kafa". Preko puta Dedić kuće "Agape", deca viču, "Evo ga Agape", na svom mestu

pesnikinja Slavica, crna kosa na pjesnički bijeli komplet, ona ima delo "Srpska orhideja", ima "Bonton" i svoju knjigu "Ljubav i novac".

Slede manastiri i eparhije, Republički zavod sa statistikom, gde debela knjiga "Dva veka razvoja Srbije, statistički podaci", samo 200 dinara, službenica uze veliku knjigu nije samo debela, nego i sadržajna, novinar odgovori da veruje statistici. Tu "Obraz svetački", Eparhija bačka, ikone, tamjan, brojanice, u toku neka mnogo dobra promocija na štandu Uprave za saradnju sa dijasporom i Srbima u regionu. U produžetku manastir Svete Jelise savete iz Belorusije, tu ima "Javno predavanje iz kaligrafije", dobiješ papir, umotniš pero, i pišeš. Kod Svete Jelise savete, uz kandila, ima kožni novčanici, male kutijice, malo veće kutijice, čurke koje ključaju, matuške, koje su simbol materinstva, porcelanske šolje, još matuški, gospođa za štandom imade kaže da sve to uradile monahinje.

FURAM KNJIGU

Bio i Kulturni centar Novog Sada, karmen koji snimao objasni da ima promocija knjige o "nekom manastiru", dalje bila "Ćirilica", gde sedeo gospodin u gunji, koji je imao beli "Ć" bedž, štand pisaca "Poeta", plakat sa slikom umetnika na kome se veli da je "laureat Akademije Ivo Andrić". Reporter bi slobodan pita, koja je to Akademija, čovek za štandom, koji nije bio umetnik sa slike, odsečno reče da autor piše istorijske romane, a da akademija nije dole od Andrićgrada i Kusturice, nego da je to akademija Radomira Smiljanića.

U to odanje novinar pozdravi predsednika SKD Slavoljuba Markovića, ubeleži "Delfi", još tog "Vulkana", Fakultet za medije i komunikaciju, gde ranac "Furam knjige" bio 300 dinara. Kad video šta ima na RTS štandu, gospodin reporter krene nazad, opet Hala 1, na udarnom mestu promotivni štand "Kosmet", momak, sa diplomatsku kravatu, sviri u sviralu "Oj vojvodo Sindeliću", kad opazi fotoaparat, diže se, pa dunu kolce.

Ajd' dalje, još te "Lagune", još "Vulkan", još "količinskog popusta", pa "Pravoslavna reč", pa "trileri", "trileri", "trileri", "Agora", pisac Mihajlo Pantić na "Arhipelagu", kod "Derete" knjige nobelovca Išigure, reklame, bilbordi, "Uspori i videćeš

**SABRANA
DELA: Knjige
Vojislava Šešelja**

Fotografije:
D. Todorović

čudo života"... Kod službenog izdavača "Kao kod kuće" crvena saksija sa drvce- to u bojama jeseni u punom elementu, veliki urednik Arbutina pred korpom sa jabukama, i u Zavodu za udžbenike rasprodaja, ima knjiga od 100 dinara, kod "Lagune" nastupa umetnik Vanja Bulić, na prvom prstenu Hale 1 "Novosti" na svom mestu, "Memorandum SANU posle 30 godina", memoari Mire Marković "Bilo je ovako", "Ogledalo Dobrice Ćosića" 100 dinara.

Na tom prstenu i "Velika Srbija" d.o.o. sa "naučna dela dr Vojislava Šešelja". Pogolemo žensko, majica "Četnici Sever", prodava, Šešelj potpisiva, uz svog Šarovića, i svoju Vjericu, požuruje decu oko njega, koja viču "Vojo, Vojo". Veliki popust, što bilo 1000, sad 300 dinara, za 300 ima "Jedna banana za Kofi Anana", i ima "Portparol lopovske stranke Aleksandar Vučić".

Novinar uslika srpsko izdanje knjige "Tajne veze", drugara Đorđa Matića, izađe napolje, na kafu i cigaru, jer što je dolazio ako nije pio kafu i pušio. Napolju veliki bilbordi umetnice Jasmine Ane, i velike umetnice Habjanović, opet Media market, "Kurir" deli šta ima zađabe, i na "Blicu" jagma, zađabe knjižurak "Šta kuvaju komšije". Na "Jugotonu" domaći rok, odvrnuo se i "Naxi radio", gde vrcaku devojkice u sive lasteks haljine, tu i "Penzija", mesečnik za bolji život u trećem dobu...

Pa bila "Polijska akademija", pitomac sa ruke napred, pitomkinja sa ruke odzada, "Megatrend" sa leci o svi fakulteti, opet "Ministarstvo prosvjete RS", gde na redu nova promocija, kritičar objašnjava, Promocija knjige znači objavu njenog izlaska, skretanje pažnje na nju, pokušaj da se privuče čitalačka publika i da se sazna o čemu pisac piše". Kad kritičar, za

prisutnog gospodina sa brkovi, reče da je neumorni stvaralac, novinar uze da se obavesti kod ženskog čeljadeta iz organizacije, o čemu se tu radi, ona pogleda u program, i odgovori, Nema u programu, nije trebao biti tu, to je ubačeno slučajno.

Reporter nastavi, u Andrić sali promocija knjige i Staljinu, prisutni novinari Reljić i Cvijanović, kod Kancelarije Kosovo nastupa guslar. Guslar završi, prisutna civilna i sveštena lica dadoše aplauz, devojkica u plavoj haljini zatraži još jedan aplauz za guslara Odalovića, javi se moderator, koji sedeo na kraju stola sa civilna i sveštena lica, Ove godine imamo zaista lepu temu, i zaista jake goste.

Ajde opet kod "Kao kod kuće", sve kapitalno, "Život i politika", Dušana Čkrebića, točno 49,50 dinara, kod "Lagune" nastupa umetnica Jelena Alimpić sa svoj "Ringšpil", umetnica se temeljno potpisiva, još temeljnije slikava sa kupci. Reporter se pope na drugi prsten Hale 1, vidi šta ima kod "Ezoterije", "Trećeg oka", i vidi izbliza golemu reklamu, koja bila na krovu, "Velika Srbija" d.o.o. Naučna dela dr Vojislava Šešelja.

Došlo vreme za povlačenje, na štandu Ministarstva prosvete i tehnološkog razvoja, novinar imo pita, Gde su im kolege iz Ministarstva odbrane, i dobio odgovor da Ministarstvo prosveta ne zna odgovor. Sve se završilo gde počelo, na Media marketu, glavonja na "Kurir" štandu je, preko mikrofona, pozivao zainteresovane da izmere koeficijent inteligencije, imo uputstva, Samo pažljivo, čitaš i pratiš, za početak pritisneš, bravo... Preko puta, na "Srpskom telegrafu" bilo krajnje istraživački, u toku je bila masaža, gospođi u ležećem položaju su masirali lice, dok je gospođa u sedećem položaju imala tretman gornjih ekstremiteta.

DRAGAN TODOROVIĆ

Orao pao

Šta se sve ne radi, ako si pristojan? Ne pljuje se po ulici, ne tuku se slabiji od sebe, ne prodaju se svoje ploče, radi se po zakonu i ne smenjuje se trener koji je napravio neverovatan uspeh

Sve velike svetske medijske kuće su u ponedeljak 30. oktobra 2017. godine prenele vest da je Fudbalski savez Srbije smenio selektora Slavoljuba Muslina (64 godine), a niko nije javio da će penzioneri dobiti po 5000 dinara “repete” i da “srpski budžet stoji odlično”.

Predsednik FSS-a Slaviša Kokeza (39) i njegovi saradnici okončali su dramolet koji je trajao nekoliko nedelja, zapravo od

trenutka kada je bilo jasno da će Srbija sledeće godine biti na najvećoj fudbalskoj pozornici, prvi put posle Prvenstva sveta u Južnoj Africi 2010. godine. Objašnjenje koje je dato nema veze s mozgom: kao, ne delimo viziju kako tim treba da izgleda na prvenstvu. Nije jasno kakve veze ima predsednik Saveza sa sastavljanjem tima, osim što je i sam fudbaler u nižerazrednom Brodarcu.

O DETALJIMA JEDNOG DALEKOG DANA

Kokeza se javio novinaru “Vremena”. Rekao je da Muslin nije smenjen, da je “sporazumno” i da će više govoriti o svemu krajem novembra, a da do tada očekuje da Goran Bunjevčević predloži novo rešenje za mesto prvog trenera reprezentacije. O detaljima i svemu što se zaista dešavalo Kokeza je obećao da će da govo-

**AKTERI BESMISLENE DRAME:
Slavoljub Muslin, reprezentativci
Srbije, Slaviša Kokeza**

Fotografije: Tanjug

ri "kasnije", jer je sada tako dogovoreno sa Muslinom. Odmah po saopštavanju odluke otputovao je negde. Kokeza je poznat po svojim putovanjima, od kada je seo u stolicu predsednika Saveza više ga nije bilo ovde nego što se pojavljivao u javnosti.

Toj javnosti je saopšteno da će privremeni selektor biti Mladen Krstajić, ranije reprezentativac i štoper Šalkea i Partizana, i da će on predvoditi reprezentaciju u novembru na dve utakmice protiv Kine i Južne Koreje. Boravak reprezentacije u Aziji možda će podgrejati priče da se sve ovo radilo da bi na klupu došao Dragan Stojković Piksi (52), trener kineskog prvotligaša Gvandžo R&F.

S druge strane, medijska interpretacija događaja iz Stare Pazove, gde se nalazi sportski centar FSS-a i gde je doneta odluka o smeni Muslina, i tišina koja prati tu skandaloznu odluku, govore da se vlast i te kako mešala u ovakav rasplet i da je procenjeno da treba sve držati ispod radara.

Suštinski, ovo je još jedan bizaran događaj iz srpskog fudbala u kome je teško tražiti racionalna objašnjenja od ljudi koji njime upravljaju iz najdublje senke, ali ovo niko nikada nije radio i teško da će posledice biti pozitivne. Naprotiv.

ISTORIJA I FARSA

Završila se Muslinova "misija Rusija" bez prilike da u Rusiju ode sa timom koji je vodio dve godine, i sa kojim je napravio rezultat u koji je verovao samo on sa svojim timom saradnika. Od trenutka kada je bio imenovan na mesto selektora, mnogi su bili sumnjičavi prema mogućnostima srpske reprezentacije, ali je Muslin uradio nemoguće: uspeo je da uspostavi nekakav sistem igre koga su se igrači držali i da od tima koji je bio četvrti po rangu u grupi napravi pobednike.

Muslin kao da je uklet. Ovo isto mu se dogodilo pre trinaest i po godina, kada je u proleće 2004. oteran sa klupe Crvene zvezde pošto je osvojio pet trofeja za tri sezone. Neverovatno je, ali i tada, kao i danas, tadašnji predsednik Zvezde Dragan Džajić rekao je da je napravljen sporazum sa trenerom.

Međutim, ono što se posle dogodilo u klubu i na kraju sa samim Džajićem, pokazalo je da je Muslinova vizija bila ispravnija, ali da za nju nije bilo ni sluha ni volje da se sprovede. U godinama nakon njegovog odlaska, Crvena zvezda je imala jednu dobru sezonu pod upravom Dragana Stojkovića, koji je bio predsednik od 2005. do 2007. godine, i to je sve.

Klub je popao, doveden je pred gašenje, a ljudi koji su ga vodili bežali su iz njega bez objašnjenja. Muslin je bio oteran, Džajić je oterao samog sebe pa su ga u jesen 2012. vratili Kokeza i Vučić, Stojković je pobjegao glavom bez obzi-

ra, Robert Prosinečki je oteran kao pas, Vladan Lukić i Goran Vesić su se izmakli.

Dakle, Muslinu je ovo poznata situacija, ali na kraju krajeva, on nema za čim da žali: i u Zvezdi i u reprezentaciji je pokazao da zna da napravi rezultat i to je ono što se pamti. Razlozi koji su doveli do toga da bude smenjen biće opterećenje za one koji su to uradili.

RAZLOZI I POVODI

Ne postoji racionalno objašnjenje za smenu Slavoljuba Muslina. Može da se analizira kako je tim igrao, da li imamo ili nemamo dobre igrače, da li se igra preterano zatvoreno... Sve je to beznačajno u poređenju sa rezultatom koji je napravljen. Trećerazredna reprezentacija se direktno plasirala na Prvenstvo sveta i to je neverovatan uspeh.

Javnost je svesna da Srbija nije vele-sila u fudbalu, da nemamo vanserijske igrače, ali lepo je biti na najvećem sportskom svetskom takmičenju posle Olimpijskih igara, pa makar izgubili sve utakmice u grupi, što se nikada nije desilo i neće se ni dogoditi.

Za neke dobre igrače, kao što su Nemanja Matić ili Dušan Tadić, Rusija 2018. biće vrhunac karijere, za Branislava Ivanovića i Aleksandra Kolarova najbolji mogući oproštaj. Za ljude iz Saveza, koji su uvek bili i uvek će biti najomraženiji deo srpskog fudbala, svetsko prvenstvo je scena na kojoj se stiču prijateljstva, uspostavljaju kontakti – jača se fudbalska biznis diplomatija.

PORTRET ZA USPOMENU: Reprezentacija Srbije pod vodstvom Slavoljuba Muslina
Foto: Zoran Žestić / Tanjug

Ipak, u tišini koja prati odlazak Muslina mogu se nazreti neki razlozi koji nisu nova pojava u srpskom fudbalu, štaviše svi imaju veze sa poslovima promocije i prodaje igrača. Kao što se zna, u Srbiji je jedan od najunosnijih poslova prodaja mladih fudbalera i to je najjača izvozna grana posle IT sektora i voća. Godinama unazad taj posao bio je ekskluzivno "pravo" menadžera koji su oko fudbala, a od dolaska Slavoljuba Kokeze na čelo Saveza kao da je sam Savez zauzeo centralnu poziciju u tom biznisu. Šta se želi reći? Dok je ranije izgledalo da tri-četiri moćna fudbalska agenta utiču na celo tržište prodaje igrača u Srbiji i odlučuju ko će da igra za reprezentaciju (jer svaki minut u nacionalnom dresu donosi desetine hiljada evra povećanja vrednosti igrača), sada je to centralizovano i izgleda da je Kokeza "okrenuo igru": sada njemu, odnosno Savezu, ide neka vrsta provizije od prodaje igrača, što ne mora da bude loše, samo kada bi se o tome javno govorilo.

Kokeza je na mestu predsednika Saveza kao jedan od svojih ciljeva postavio i privatizaciju klubova, što je pogrešno iz nekoliko razloga, a može da ukaže na neke motive koji nisu sportski. Čini se da želi da omogući da do sada poprilično oklevetana i ocrnjena prodaja igrača bude "ozakonjena" na način da onaj ko kao pojedinac "kupi" igrača i potom ga proda može da za sebe pokupi šnur.

Dakle, i ovoga puta, kao i ranije, kada se Muslin suprotstavio Džajiću jer je tra-

žio budžet i da bude odgovoran za tim i rezultate, Kokeza je sa timom svojih saradnika (koji su najmanje ljudi iz fudbala) odlučio da je njegovo da stvara tim, čitaj – da kontroliše trgovinu igračima koji su u i oko reprezentacije.

Muslin je bio u redu dok je slušao, smenjen je kada se pobunio i odbio naređenja (reč je o nekoliko igrača). Kokeza najmanje rizikuje jer u poslovima kojima se bavi ima mnogo više izazova, a u javnosti nema ni trunku pozitivnih poena. Sada je preuzeo odgovornost u potpunosti, ali je ispravno procenio da odgovornosti nema jer niko ništa ne očekuje od srpske reprezentacije na Svetskom prvenstvu.

Zbog toga je verovatno procenjeno i da za tu svetkovinu sporta treba spremati i neko novo "meso" koje može da se sutra dobro proda, ili da se bar bude posrednik i uzme neki procenat od transfera. Jedino što bi tom merkantilnom principu moglo da stane na put jeste spremnost Aleksandra Vučića, čiji je Kokeza pulen, da se svuda takmiči, i njegovo eventualno insistiranje da se ipak pokuša da se na Prvenstvu napravi neki rezultat, na primer prolazak u drugi krug.

Što bi potom bilo iskorišćeno za prikrivanje prave suštine fudbala u Srbiji, a ta suština je: pravi mlade igrače čiji uzgoj plaćaju roditelji, mafija i polumafija preuzima talenat kada se pojavi, i na ulozenih par desetina hiljada evra zarađuje nekoliko miliona.

Da, samo tome služi danas fudbal u Srbiji. I u tome ne učestvuju pristojni ljudi.

SLOBODAN GEORGIJEV

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO
DRAMSKO
POZORIŠTE

REPERTOAR
NOVEMBAR 2017.

Nil Labjut SUDNJI DAN

Režija: Jana Maričić

PREMIJERA 18. NOVEMBRA
Reprize: 20, 23, i 30. novembra 2017.

Scena „Ljuba Tadić“

3. Petak u 20.00	GOSPOĐICA
4. Subota u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
5. Nedelja u 20.00	SUMNJIVO LICE
6. Ponedeljak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
7. Utorak u 20.00	AJNSTAJNOVI SNOVI
8. Sreda u 20.00	IZDAJA
9. Četvrtak u 20.00	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
10. Petak u 20.00	AJNSTAJNOVI SNOVI
12. Nedelja u 20.00	ŠVABICA
14. Utorak u 20.00	HAMLET
15. Sreda u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
16. Četvrtak u 20.00	OTELO
18. Subota u 18.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
19. Nedelja u 20.00	SUMNJIVO LICE
20. Ponedeljak u 20.00	AJNSTAJNOVI SNOVI
22. Sreda u 20.00	TARTIF
24. Petak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
26. Nedelja u 20.00	IZDAJA*
27. Ponedeljak u 20.00	DON ŽUAN
29. Sreda u 20.00	AJNSTAJNOVI SNOVI*
30. Četvrtak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

9. Četvrtak u 20.30	DUET ZA SOLISTU NP Sombor
15. Sreda u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije“)
18. Subota u 20.30	SUDNJI DAN – premijera
20. Ponedeljak u 20.30	SUDNJI DAN
22. Sreda u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House“, predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
23. Četvrtak u 20.30	SUDNJI DAN
24. Petak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
25. Subota u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
26. Nedelja u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije“)
27. Ponedeljak u 20.30	WHAT THE FUCK ARE WE DOING HERE? (nezavisna produkcija „Mikser House“, predstava je na engleskom jeziku bez prevoda)
28. Utorak u 20.30	U AGONIJU (nezavisna produkcija „Beoart 2015“)
30. Četvrtak u 20.30	SUDNJI DAN

Gostovanja

13.	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI) 22. Jugoslovenski pozorišni festival „Bez prevoda“, Užice
17.	SUMNJIVO LICE Kulturni centar Pančeva
25.	HAMLET Kulturni centar Ruma
28.	POD ŽRNVJEM Centar za kulturu Valjevo

50% POPUSTA
za kupovinu ulaznica
na dan predstave

DOSTAVLJAMO VAM
ULAZNICE NA
ŽELJENU ADRESU!

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Crna lista

Onaj ko odbaci neke reči i namerno oštetiti vlastitu izražajnu moć ("Večernja škola"), kad-tad će odvratiti glavu i od bližnjih koji lično njemu nisu ništa našao učinili

Odem ja, kao i svakog dana što odlazim, na pijacu, gde najčešće na pazarim ništa, ili kupim neku nepotrepštinu u vidu mesinganog upaljača, mada ne pušim i retko palim vatru u smederevcu i dvema mojim novim pećima na drva, tako i tog sunčanog dana tumaram po pijaci, vidim poznat mi neko, on je, nije, jeste, engleski pacijent, Rejf Fajns; mogao je, kak se veli, u magnovenju i on mene videti, ali nije ni morao, pa šta ako mu se i ne urežem u sećanje, za mene je ovo nezaboravan trenutak, nije sve u ovome svetu mutual...

Ni slutio nisam da prisustvujem samom začetku prijateljstva g. Fajnsa i Srbije, jer ima takvih država, koje neguju nežna prijateljstva, i ima pojedinaca kadrih da se sprijatelje sa nečijom državom, svako ima svoju meru, neko je možda prijatelj kakve omanje galaksije, drugi se pak emotivno veže za veliku tajnu, kakva je Srbija, uglavnom, nedavno ugledam mog sad već starog neznanca kako sedi sa predsednikom naše Republike, predsednik mu daje besplatan srpski pasoš i naše bespl. državljanstvo, a zašto, zato što g. Fajns voli Srbiju, a predsednik to oseća kao što roditelj oseća kad neko milo gleda njegovu čedo (ili je glumac na jeziku svojih otaca kazao "Volim ovu Srbiju, pa to ti je"?).

Hiljade ljudi čekaju pasoš, čekaju državljanstvo, ali Srbiju vole tek toliko da se Božije vrši, pa šta ako neki takvi i skapaju čekajući uzaman, onaj ko prekomerno ljubi našu materu preko reda će i dobiti ćirilicu krštenicu, iz zajedničke sirotinjske kase dobiće milione dinara, naša će vlastela, ako mu samo ustreba, na dve nedelje obustaviti saobraćaj da snimi šta želi u gradu ili na autoputu, masovne scene neće ga ništa koštati, članovima vladajuće partije biće čast da glume narod besplatno, zar da svojim dnevnicama krnje svotu koju mu je naša bleđa mati dala?!

Tako će slavni glumac podeliti gorku sudbu Ristovskog Lazara na čije sam filmsko stvaralaštvo i književnost sam sebi stavio ferbotu, a pridružiću im i Mićalović Slobodu koju nisam nikad sreo ni na pijaci, jer evo šta sam našao u slob. mediju:

"Bukvalno preživljam od glume. Morate mnogo da radite da biste mogli da živite normalno. Problem je u tome što smo siromašni duhom zato što nemamo kulturu, mi odumiremo kao nacija bez kulture. **Ne mogu sad da izađem na ulicu i počnem da glumim,** treba da imate sredstva da biste ljudima napunili dušu. **Sigurna sam da gomila mladih ljudi nema pojma ko je bio Laza Kostić i ko je bila Lenka Dunderski** – kaže glumica koja trenutno radi na seriji Zdravka Šotre 'Santa Maria della Salute'."

Šta ćemo sa onima (pa neka sam možda i samo ja) koji uopšte ne žele da se udubljuju u život Laze i Lenke, kao što

ne žele i neće ni da gledaju kako su živeli Nemanjići? Ništa. Umetnica je svoju muku podigla na razinu naroda, nacije, od čega bi sve trebalo da nas podiđu žmarci: "Ako nemamo dobar program na televiziji ili u pozorištu, mi smo propali kao nacija. Kultura je nešto što predstavlja vaš narod i leči vaš duh – rekla je glumica koja će ove nedelje otputovati na festival filma u Veneciji."

Svesrdno je prihvatila državin mit da nam je predstavljane, po mogućstvu boljim no što jesmo, najnužnija i najvažnija stvar: tim se uzvišenim poslom bave sportisti, umetnici i poneki diplomata, i ukoliko bi se sa tim posustalo, ako bi se od toga odustalo, ode nacija!

Ja najpre ne verujem da se nacija drži na tv serijama, pa ni na romansiranim biografijama Vojvođana iz boljih ondašnjih kuća, ali čak i kad bi od toga zavisio opstanak nacije, ja se ne bih poplašio, jer je život itekako moguć i izvan nacije, postojao je pre njene pojave, sposoban je i da nadživi naciju, ako bi se ova bez filmskih sapunica na smrt razbolela i naposljetku manjkala, iskreno, intervju sam doživeo kao prerusenu pretanju: "Ako ne osigurate mom mužu i meni još više posla, ako nas bar tu i tamo ne preplatite, jao vama!" Te sam ju, šta sam mogao, prebacio u istu umetničku u trupu, kažnjeničku takoreći koloniju, gde već čame Laza i Rejf, jer mene niko predstavlja, ni u umetnosti, ni u politici, ni u zemlji, ni u inostranstvu (da ja nikog ne predstavljam ne treba ni reći, te ako ja dodatno osiromašim neće naciji dlaka s glave faliti), eto, ljudi idući za svojim svrhama staju uz silu koju ja ne uzmogah uzljubit, usled toga ih uklanjam na pet godina iz svog ličnog vidokruga i okometa: ne znajući šta čine, sukobili su se sa mojim novodogmatizmom koji ne samo što ne krijem, nego ga, gle, ističem kao nešto što je bez sumnje na svome mestu. (S.M. sam gledao u jednoj seriji koju ne cenim i u jednom filmu možda i gorim od serije, ali ako i zaigra uskoro u nečemu vrednom, neće me biti ni pred malim ni vel. ekranom.)

Biće da me je starost, taj žalosni vid dugovečnosti, učinila ovako lakosudim – koga ti prihvataš, šta treba neko da učini ili da kaže kako bi zaslužio tvoju naklonost, pa evo, prekjuche prolazim milioniti put ulicom Maršala Tolbuhina, nesvestan prodavnice igračaka nadomak škole, devojčica od možda dve godine iz sveg glasa izveštava roditelje: "Eno ga medvedi!" Pogledam, u izlogu majušna kolica, igračka, i u njima medvedić ne krupniji od moje pesnice (pročitao sam nedavno da je patrijarh Pavle mladođakonu koji ga odvrćao od vožnje tramvajem, a leto je bilo, pored Ade, jer tu ima mnogo obnaženih devojak, kazao: "Svako vidi ono što želi da vidi.").

Ostale bez posla pa uzele stvar u svoje ruke

Nikad nije bilo više plastenika u pribojskim selima nego poslednjih godina, a ni paradajza i paprika koje u njima rastu. Četrnaest žena iz ovog kraja Srbije okupljenih u udruženju "Sačuvajmo selo" vredno rade i sa svojim porodicama obrađuju zemlju, trudeći se da prežive od prodaje povrća na pijacama

Život u Priboju i okolini nije lak i siromaštvo uzima maha, pogotovo od kada je FAP (Fabrika automobila Priboj), od kojeg je većina živela, sa 7000 spao na nekoliko stotina radnika.

Ipak, obilazeći nedavno sela Kratovo, Jelaču, Raču, zaseok Đurčiče, Banju i Kalafate, video sam da su volja i trud jači od svega. Vredne žene rešile su da opstanu i pomognu svojim porodicama, prijavile su se na konkurs Zasad za budućnost i od Delta fondacije dobile plastenike i kopačice.

Tokom dva projekta dodeljeno je 14 plastenika za 14 porodica, i to većih, dimenzija 20 x 5,5 metara, i manjih od 12 x 5,5 metara.

Pantelija Stojić Panta iz Jelače priča mi da su ove godine fino prošli sa lukom, spanaćem, blitvom i zelenom salatoma, da sada u drugoj turi beru krastavac, paradajz i papriku somborku, nakon čega sledi jesenja setva. Četiri generacije zajedno rade u plasteniku: baka, majka, snaja i unučići.

"Nekada smo suprug i ja radili u FAP-u, a sada smo prešli na stočarstvo i poljoprivredu. Ranije smo živeli u gradu i bili vikendaši na selu, a 2002. smo se ovamo preselili. Paradajz petkom iznosimo na pribojsku pijacu, kao i sir i kajmak. To nije dovoljno za život, ali se uz stočarstvo nekako snađemo", kaže Pantelija i iznosi nam urmašice i sladoled.

I Janja Džombić ima plastenik koji održava njena višočlana porodica, dok je ona više posvećena starim zanatima kroz sekciju koju vodi u udruženju. Njena deca su htela da se presele u Beograd, ali su nakon plastenika i malina koje su zasadili shvatili da je ipak bolje ostati u selu.

"Želimo da podržimo mlade žene i da ih u ovoj patrijarhalnoj sredini ekonomski osnažimo i ojačamo. Kada žena svojim radom doprinese porodici i donese svoj prihod, ona postaje važniji član. Naše članice heklaju, vezu, pletu, tkaju, prave kolače, pite i pogače, i sve ostalo što domaćice na selu i inače rade. Prisutne smo na sajmovima, a poenta je da zlatne ruke naših žena predstavimo i široj javnosti", rekla mi je Janja koja živi na desetak metara od reke – granice sa Republikom Srpskom.

U Rači ugostila nas je Svetlana Trišević koja mi je na kapiji rekla da u njenom plasteniku nema nikakvog veštačkog đubriva niti pesticida, jedino stajnjak i voda.

"Prošle godine smo oborili rekord i obrali 800 kilograma paradajza, a ove će biti nekih 10 odsto manje. Sinovi žive sa nama i trudimo se da ih zadržimo na

selu. Paradajz prodajemo direktno starim mušterijama, a ja pravim i kečap, koji sam izlagala na sajmu u Užicu", objašnjava Svetlana.

"Gajimo i papriku somborku, šilju i ajvarušu", nadovezuje se njen suprug.

Za Milenu Radović iz Đurčića pročulo se otkad joj je rodio žuti paradajz. I ona i suprug Milutin radili su kao metalski radnici u FAP-u, a zatim su se preselili na selo. Kao i ostale članice udruženja "Sačuvajmo selo", i Milena koristi samo koprivu i beli luk za prskanje povrća.

Kod nje sam probao žuti paradajz i pitu sa sirom, a nešto kasnije Mevlida Handabak dočekala nas je sa trpezom prepunom đakonija.

Ova svestrana žena pripremila nam je pitu sa mesom i krompirom i domaće kiselo mleko, ali i čuvenu situ – slatkiš od voća sličan pekmezu koji se dugo kuva

i posle maže na hleb sa pavlakom. Sve što smo probali u ovoj porodici bilo je napravljeno od proizvoda sa imanja. Mevlida je majstor u organizaciji i ume pametno da iskoristi sve sastojke – od glavnog jela do kolača.

Sa suprugom Selimom, sinom Esadom i ćerkom Majdom obrađuje zemlju i plastenik koji je dobila pre nekoliko godina, odakle je ubrala i pokazala mi papriku na koju je izuzetno ponosna.

Porodica Handabak živi pored džamije Nuriye, koja je otvorena 2008. godine, baš kad su se oni iz Sarajeva vratili u ovo selo.

Sve vreme kroz avanturu zvanu "putevima pribojskih sela" vodila nas je i, kako se ne bismo izgubili, u automobilu navodila Malina Stanojević, predsednica udruženja "Sačuvajmo selo" i žena koja već četiri godine motiviše i okuplja sve svoje članice iz ovog kraja Srbije.

"Reč je o višočlanim porodicama sa nezaposlenim članovima, a cilj nam je bio da zadržimo njihovu decu na selu i da ekonomski osnažimo žene. Beležimo sve rezultate i pišemo šta je proizvedeno u plastenicima. Prošle godine smo oborile rekord. Nijedna porodica nije imala manje povrća nego što je to projektom predviđeno", priča Malina i dodaje da je posle radnog veka u FAP-u, gde je 35 godina radila na gradilištu kao projektant i nadzornik u odeljenju elektroinstalacija, rešila da se vrati na selo.

"Davno sam otišla iz sela, ali ono nije iz mene. Po odlasku u penziju, okupila sam žene, osnovale smo udruženje i krenule u nove pobede i ideje. Zadovoljne smo uspehom sa plastenicima, a sledeći cilj nam je da krenemo u prerađu povrća i proizvodnju zimnice i drugih proizvoda", izjavila je Malina za *Priče sa dušom* i poklonila mi sirup od zove i sok od paradajza.

Cilj projekta Zasad za budućnost je da se ekonomski osnaži stanovništvo lošijeg materijalnog statusa, žene sa sela, proizvođači koji zapošljavaju osobe sa invaliditetom ili pružaju podršku udruženjima koja zastupaju interese osoba sa invaliditetom.

Projekat sprovodi Delta fondacija i do sada je osnažila 12 socijalnih preduzeća i radno angažovala 165 ljudi.

NENAD BLAGOJEVIĆ

tekst i fotografije preuzeti sa sajta www.pricesadusom.com

Povodom početka 13. Slobodne zone, pričamo sa selektorima festivala o neiscrpnj temi – šta je angažovani film

ISTINITO I

Festival Slobodna zona, kao što je poznato, promovise angažovane dokumentarne i igrane filmove koji nisu deo uobičajenog bioskopskog repertoara. Najnovija, 13. Slobodna zona počela je juče dokumentarnim mjuziklom *Dan oslobođenja* (Letonija/Norveška/Slovenija, režija Morten Travik i Ugis Olte) paralelno u Beogradu, Novom Sadu i Nišu. Do 6. novembra biće prikazano više od 45 naslova koji se bave aktuelnim, velikim i večitim temama. Posebna pažnja posvećena je pratećim programima tako da "Noćne razgovore" vodi i uređuje Ivan Milenković, "Kafu sa autorom" moderira rediteljka Jelena Gavrilović, a masterklas na temu "Montaža filmova o ljudskim pravima" održaće ugledni američki dokumentarista Piter Kinoj.

O neiscrpnj temi – šta je angažovani film, i o kriterijumima koje film treba da ispunji da bi se našao na festivalu Slobodna zona, za "Vreme" govore selektorka međunarodne selekcije montažerka Branka Pavlović i koselektor regionalne selekcije (zajedno sa montažerkom Jelenom Maksimović) reditelj Ivan Bakrač. Gost selektor Teofil Pančić obrazlaže tri filma koja je izabrao za ovogodišnju Slobodnu zonu.

BRANKA PAVLOVIĆ:

Za mene je angažovani film onaj koji uspeva da uhvati duh vremena i da ga pretoči u filmski jezik. Trudimo se da to ne bude samo festival filmova o ljudskim pravima nego da ti filmovi budu inovativni, drugačiji, dragoceni, koji i formom i sadržajem pomeraju granice. Kad gledam neki film, on mora na neki način da me pomeri, da ima emotivnu komponentu. Da publika posle gledanja filma počne da razmišlja o nečemu o čemu nikada nije do tada. Ne mislim da filmovi direktno pokreću na akciju: "Aha, ja sam gledao neki film, idem sada

da promenim svet." Sve što ikada pogledaš, od detinjstva pa nadalje, negde te formira. Mi imamo i programe u kojima prikazujemo angažovane filmove u srednjim školama. To su filmovi koji odlično komuniciraju sa mladom publikom, a opet se bave temama kao što su dečja prava, LGBT, suočavanje s prošlošću, što kod nas, što širom sveta. Mislim da angažovane teme nisu lake. Otkad je Slobodna zona osnovana, mi nikako nismo želeli da ga zovemo festival filmova o ljudskim pravima. Čim pomenete ljudska prava, to onda niko neće da gleda. Ali kad teme postavite na individualni nivo – "šta ja mogu

Dan oslobođenja

da učinim, kako ja mogu nešto da promenim u svom životu" – to onda dobija neke razmere koje su lakše za poimanje.

Zanimljiv je pristup temi kada autor dolazi iz nekog drugog bekgraunda u odnosu na nekoga ko je od početka obrazovan kao reditelj, montažer... Razlika se vidi, ali ta razlika je u stvari novi kvalitet. Radila sam sa decom od sedam do deset godina. Oni su apsolutno filmski pismeni, ne odvajaju se od telefona ili tableta. Upoznala sam dvanaestogodišnje dete koje pravi filmove, i to uopšte nisu loši filmovi.

Publika veoma dobro proceni da li je nešto fejk ili je proživljeno i doživljeno iskreno. Meni je iskrenost u filmu najvažnija. To publika prozre "ovako".

Mislim da je suština u tome da se u filmovima prepozna šta je tu iskreno. Jer samo to što je iskreno može na nekog da deluje, pa i da proizvede neku reakciju u smislu provokacije ili u smislu angažovanja.

IVAN BAKRAČ: Rekao bih da je provokacija odgovor na pitanje šta je angažovani film. To mogu biti filmovi koji su minimalno angažovani, na primjer crnogorski film *Soa*, u kojem imamo pojedinca suočenog sa ličnim problemom, ali u tom filmu imamo sve vrijeme i te kako prisutan uticaj sredine i potpuno nam je jasno da nije samo on u pitanju. Ukoliko

PROVOKATIVNO

Ada za gradonačelnicu

Ja nisam tvoj crnja

ja stvarno emotivno ne odreagujem na film, čini mi se da ni publika neće. Nije to stvar ukusa, već kapaciteta – šta taj film sa sobom nosi. Svidale se vama neke stvari u filmu ili ne, on na vas mora da djeluje. Samim tim film je angažovan jer prosto provocira nešto što se tiče svih nas. Ne ostaje na nivou art filma, koji se bavi nekim tamo ratom jer, nažalost, u Evropi festivali A liste traže od nas i naših država filmove koji se bave ratom, a koje mi i te kako želimo da prevaziđemo.

Kad bi publika mogla da pogleda cjelokupnu našu selekciju, dobila bi utisak da, iako su svi ti filmovi veoma različiti, oni ipak teže nekom pomirenju. Ili, u krajnjem slučaju, ukoliko ne teže pomirenju – kako bi to moglo

izgledati. To nam je bilo veoma inspirativno i u tom smislu smo tražili filmove – neki se bave incestom, neki politikom, neki LGBT temom, ali na kraju svi oni imaju neki divan, katarzičan kraj. Nismo kalkulisali u našem izboru. Desilo se samo od sebe da su u međunarodnoj selekciji 80 odsto filmova režirale žene. Nije

to Branka kalkulisala. Ali se i desilo da se za regionalnu selekciju prijavilo nekoliko filmova sa temom izbjeglica u kojima se zaista vidjelo da je to tražena manipulacija. Prosto, tim filmovima je to bio način da dođu do festivala a da nam ne ostave utisak katarze i empatije. Tema izbjeglica kod njih je puka informacija.

TEOFIL PANČIĆ: Poštujući specifičan fokus Slobodne zone kao kriterijum priklikom biranja filmova, gost selektor Teofil Pančić je, kako kaže, uvažio i "kriterijum koji svaka relevantna kritička selekcija mora da zadovolji: film koji nije zanatski dobar, te još važnije: koji nije uzbudljivo i pomerajuće gledalačko iskustvo, u osnovi je 'reakcionaran' čak i ako promovirše ne znam koliko 'progressivne' ciljeve i stavove – ili možda pogotovo baš tada". Odlučio se za ova tri filma:

Dokumentarni film *Ada za gradonačelnicu* španskog reditelja Paua Fausa o usponu Ade Kolau, građanske aktivistkinje bez ikakvog relevantnog političkog iskustva i bez partijskog i uopšte institucionalnog zaleđa, sve do pozicije gradonačelnice Barselone, fascinira ali je i poučno, i nužno nam nameće izvesne paralele, upravo "filmska" ličnost i nehinjeni

šarm Ade Kolau: njena savršena "običnost" i istovremeno jak magnetizam, harizma u kojoj nema ničega autoritativnog, nego je bazirana na kredibilitetu, na uverenju potencijalnog birača, baš kao i gledaoca ovog filma, da je Ada "jedna od nas", mada u isto vreme i posebna. Zatim, američki film *Čavela* Ketrin Gand i Dareše Kaj uspeva da zadovolji sve važne i smislene standarde muzičko-biografskog dokumentarca, međutim, i da u svom najvažnijem sloju bude film o pravu jedinice na različitost i na slobodan život, bez nametnutog straha i krivice zbog onoga što jeste. I, film *Ja nisam tvoj crnja* scenariste i reditelja Raula Peka o rasnom pitanju u SAD, kako objašnjava Teofil Pančić, ostavlja nas pomalo zatečenim: eksplicitnost rasističkog jezika, divljina mržnje, dubina predrasuda, težina okova koje je valjalo raskinuti, gorak ukus uzalud-

nosti borbe za elementarnu građansku ravnopravnost, istovremeno i svest da se tim putem mora proći, podnoseći svaku žrtvu koju nije moguće izbeći, čine ovaj film izuzetnim i uzbudljivim ostvarenjem, udaljenim od bilo kakvog "politički korektnog" rutinerstva.

RADOSLAV ČEBIĆ

Moć ljubavnog novč

“Elfride Jelinek je pisac koji prevazilazi temu ženskih prava. Svim ljudima su danas isključena prava. Čim uzmete kredit, koja vi prava imate sem da ga otplaćujete”

Premijerom predstave *Senka Euridika* govori Elfride Jelinek u režiji Ivane Vujić, najavljena je dvadeseta godina Opere i Teatra Madlenianum. Zasnovana na antičkom mitu o tragičnoj ljubavi Orfeja i Euridike, drama Elfride Jelinek priča o današnjoj Euridici, o današnjem odnosu muškarca i žene, postavljajući pitanja o duhovnim i materijalnim vrednostima.

Senka Euridika govori nobelovke Elfride Jelinek proglašena je za najbolju dramu na nemačkom jeziku 2016. godine. Pre ovog teksta, Ivana Vujić je u Madlenianumu režirala i predstave *Frida Kalo*, *Mačka na usijanom limenom krovu* i *Miloš Crnjanski*.

“VREME”: Vaša *Frida Kalo* je dvanaest godina na repertoaru Madlenianuma, postala je zaštitni znak kuće – razumljivo zašto je uprava imala poverenja u vaš predlog da se realizuje *Senka Euridika* govori, iako taj tekst važi za scenski teško savladiv.

IVANA VUJIĆ: Mnogi su sumnjali, ovo nije tipičan dramski tekst sa licima. Elfride Jelinek ima otpor prema pozorišnim konvencijama, uostalom, posle Bertolta Brehta i Hajnera Milera ona je treći veliki reformator dramskog teksta i forme. Njen tekst napada i reditelja i gledaoca. Ona smatra da se nad tekstom treba boriti ne samo olovkom nego mačetom, čekićem i sekirom. Pa ipak, bez obzira na sve strahove i sumnje, gospođa Madlena Cepter je odmah pristala da jubilej svog pozorišta obeleži Elfridom Jelinek. Bila je oduševljena, zato što voli njene knjige, i zato što odlično zna koliko je važno imati Jelinekovu na repertoaru. Gospođa Cepter je imala slobodu da napravi pozorište na polzu svog naroda, i da dvadeset godina

pravi predstave bez dinara državne pomoći. Osnovala je i muzej, ona daruje bolnice, mlade talente... a toliki bogati muškarci nisu ni dinar dali svom narodu! Ona je retka, veoma retka pojava.

U našoj istoriji ima mnogo muškaraca koji su narodu ostavili zadužbine...

Ima ih, to je tačno, i svi ih znamo. A da li znamo nekog savremenika? Jelinekova upravo o tome govori u ovoj drami: o slobodi da se kaže ono što se prećutkuje. Njena Euridika progovara o stvarima koje svi vidimo, ali o kojima ne govorimo. Ona je oslobođena u svojoj smrti, sve vidi na pravi način i sme da kaže istinu.

Zašto tu slobodu njena Euridika nema za života, nego je dobije tek kad postane senka?

Senka je, to nam je još Jung otkrio, sve vreme tu, ona je deo nas, ali deo koji ne prihvatamo. To je istina u nama. Naučeni smo da prihvatamo samo dobro skrojenu, ulepšanu sliku. Istinu prećutkujemo,

bojimo je se. Od rođenja prihvatamo lažne nade, zavaravamo se kreditima. Tako je lakše nego osloboditi se, progovoriti. Kad čovek progovori, on mora i da promeni situaciju u kojoj živi

O čemu ona govori? U antičkom mitu Euridikina senka čuti, čuje se samo Orfejeva svirala.

U našoj predstavi Orfeja igra Kosta Bunuševac, poznati umetnik. Namerno sam izabrala neko medijsko ime, zato što Pevač o kome priča Elfride Jelinek u drami pripada svetu poznatih. Njemu masa aplaudira, oduševljena je njime. Iako je on samo zabavljač. Zato u predstavi oduševljenje masa izgleda kao krik. Euridika nije poznata, ni u mitu ni kod Jelinekove, iako je najlepša od svih nimfi. Ona je poznata samo kao Orfejeva žena. On je glavni lik mita.

Euridiku iz mita ljubav učini poznatom, ljubav između nje i Orfeja, zašto je to pogrešno?

Da, Orfej voli Euridiku, i zato smatra da

anika

Foto:
Marija
Janković

je poseduje, da ima prava na nju. Šta mislite zašto se Orfej iz mita okrenuo?

Da proveriti da li se umorila...

Da proveriti da li je njegova imovina, njegova pratilja, još uvek pored njega! Ona je pratilja, on je pored nje zato mu ona treba, a ne zato što je voljena. I današnja pozicija žene je da bude pratilja. Zašto je Orfej otišao u Had po Euridiku?

Po mitu – zato što je hteo da je vrati iz sveta mrtvih.

A da li ona hoće da se vrati? Ili se podrazumeva da na ovom svetu treba da bude sve onako kako njemu odgovara? On je poznat, misli da je svemoguć kao što o sebi misle današnje "zvezde", misli da mi svi treba da padnemo u nesvest samo zato što se pojavio! I zbog toga, on je nasilnik. Šta ako ona neće da mu se vrati? Jelinekova pita da li je Orfej voleo Euridiku, ili je otišao u Had da povрати svoju oduzetu imovinu? Niko vas ne traži zbog vas, nego zbog sebe. Kao i na sahranama: ljudi nisu utučeni zbog čoveka koji više nije među

njima, nego zato što vide sebe na njegovom mestu. Ali, to je Jelinek. Oštra kao sekira, istinita da boli. Jelinekova se ne stidi da kaže da je današnja Euridika protraćila svoj život na krpice, da nije sklona slobodi ali jeste Orfeju, kakav god da je on.

Elfride je čudan spoj visoke inteligencije, nežnosti, usamljenosti, deteta u njoj, one devojčice koja u četrnaestoj godini upisuje Bečki konzervatorij, dva odseka, znači da je genije, da je čudesna, devojčice koja je imala teško detinjstvo, udarala je glavom u zid stalno u jednu tačku, majka je tražila od nje da vežba po ceo dan ne bi li ih njen talenat izdigao, da se isključiti iz života, a ona je u sebi osećala da joj je stalo do lutki i igre. Završila je Konzervatorij, i – obolela. Zatim je studirala sociologiju i druge stvari. Počela je da piše zato što su joj lekari preporučili pisanje kao terapiju. Kad su je u intervjuu pitali gde joj je mama, odgovorila je – ona je iznad mene u kući, a tu je mesto bogu. Videli smo iz romana *Učiteljica klavira* kakav je to bio odnos.

Da li predstava zastupa feminizam?

Mislite – da li zastupa ženska prava? Elfride govori o današnjoj Euridici i njenoj poziciji u današnjem svetu. Ali ona je pisac koji prevazilazi temu ženskih prava. Svim ljudima su danas isključena prava. Čim uzmete kredit, koja vi prava imate sem da ga otplaćujete? Žena jeste dobila sva prava, rešili smo ih zakonima, ali kako je to u praksi najbolje govori ova rečenica Elfride Jelinek: posle holokausta, tolikog bola i užasa, niko nema prava da spava mirno. A svi hrču. Danas, posle tolikih terorističkih napada, svi hrču. Izgubili smo empatiju. Niko neće prići nesrećniku na ulici. Elfride Jelinek brani žene zato što smatra da su muški krugovi zatvoreni za ženu, i ja smatram da je u pravu.

Molim vas, da pojasnimo: zašto žene ne iskoriste ta prava koja su im zakonom data? Zato što ne znaju kako se to radi, ili zato što su zakoni nemoćni pred muškarcima?

Jeste, dato im je pravo i one su pred zakonom ravnopravne, ali niko zbog toga neće da odluči i kaže uradiću to-i-to, pa makar me to koštalo. Ja sam ponosna što je naša premijerka žena, ali očekujem od nje poteze koje još nije pokazala, poteze koji iznenađuju, koji menjaju postojeće. A ne samo one zbog kojih će biti pohvalje-

na kao dobar đak. Treba reći i da će muškarac iskoristiti ženu onoliko koliko mu treba. A žena će na to pristati, glumeći da će ljubavnim novčanikom koji joj je pao u krilo kupiti sebe. Znamo da mu i najlepše i najpoznatije žene sveta nisu odoljele.

Znači da su i žene doprinele svojoj lošoj poziciji?

Naša predstava ne govori o ženama, govori o stanju u svetu. Jelinekova pita da li uopšte postoji ljubav, šta znači ljubav. Da li je to emocija ili samo kalkulacija.

Jelinekova Euridiku stavlja pred dilemu kakvu je sigurno imala i Euridika iz mita: da li da se vrati u gornji svet, ili da ostane u donjem gde nema suknjica, pantalonica i bundica, nema nade da će je suprugov ljubavni novčanik spasiti. Mi danas nikako da se opredelimo da li ćemo da živimo, ili ćemo prah od života prikriti krpetinama sa rasprodaja. U našoj predstavi Euridika se ne opredeli za jednu stranu. Nismo to ni hteli da pokažemo. Nešto drugo nas je zanimalo: ako je odnos između čoveka i žene lažan, ako je na primer kupoprodajni, da li on u pozorištu može da bude pravi? Da li ga još ima u pozorištu?

I, šta je odgovor?

To ćete mi vi reći, kad pogledate predstavu! Ja znam da još samo u umetnosti čovek daje celog sebe. Ma koliko mi danas umetnost gurali na ivicu, ona aktivira sve u vama. Ona traži od vas sve, i postaje doživljaj. Država koja to ne prepozna, imaće veliki problem. Država treba da umetnost gura u prvi plan. Umetnost još uvek sa vrlo malo para mnogo stvara.

Ako se, kao što ste rekli, smatra da tekstove Elfride Jelinek nije lako postaviti na scenu, šta će tek pozorišna publika da misli o njima? Šta vredi što umetnost stvara kvalitet ako taj kvalitet ne može da dopre do publike?

Jelinekova kod nas ima svoju publiku, njene knjige su rasprodate. Njeno pozorište služi da mi promenimo svoje mišljenje, da sebe promenimo, da preispitamo svoja najdublja osećanja. Njeno pozorište je kao šamanski ritual kojim se osim pojedinca inicijacijom menja i zajednica. A pozorišna publika će posle njene predstave da izađe s mnogo pitanja u sebi. To je pozorište posle koga se ne ide na čevape, već posle koga se razmišlja.

SONJA ĆIRIĆ

Konstantinović. Čovek

Veliki je posao uradio Radivoj Cvetičanin, i obavio ga je elegantno, odmereno, gospodski

I ma jedan nedavni roman Hanifa Kurejšija, *Poslednja reč* se zove, u kojem se mlađi, nadobudni pisac useljuje kod ostarelog književnog klasika i njegove mlađahnije žene, ne bi li posmatrao genija izbliza jerbo je nameran da napiše njegovu biografiju. Teško da možete zamisliti takvu situaciju kod nas, ali u anglosaksonskoj kulturi – i ne samo u njoj – biografije važnih i znamenitih ljudi (pa čak i onih koji su em živi em više nego pismeni, te bi mogli i sami sročiti portre života svog) sasvim su uobičajena stvar, ozbiljan i razgranat žanr za sebe, neretko i prava mala izdavačka industrija.

Slabo toga ima "kod nas", ka-žem, a ako se i nađe nešto slično, i to je uvozno, poput knjige Marka Tompsona o Danilu Kišu, (v. "Vreme" br. 1162 i 1179), uz poslovični izuzetak radova Radovana Popovića, recimo. Popović se pak mahom drži života i dela "neupitnih nacionalnih veličina", klasika sa vrhova ovdašnjeg književnog Panteona, poput Andrića, Selimovića, Crnjanskog.

Radivoj Cvetičanin ispisuje delo *Konstantinović. Hronika* (Dan Graf, Beograd i Fondacija Stanislav Vinaver, Šabac, 2017) utoliko u izvesnom smislu bez prethodnika i pandana. Knjiga voluminozna, obimna, prohodna za čitanje ali teška za nošenje (728 strana plus prilog s fotografijama i dokumentima; na vagu je nisam stavljao) posvećena je Radomiru Konstantinoviću (1928-2011), piscu koji danas kao da ima mnogo više i obožavalaca i mrzitelja nego što ima čitalaca – a to je stanje stvari neprimerno, *ispalo iz zgloba*, pa bi ga valjalo nekako vratiti, ako je moguće. Cvetičanin u tom smislu počinje od sebe: reklo bi se da je pažljivo iščitao ama sve što je Konstantinović ikada objavio, u bilo kojem žanru, ali i štošta što objavljeno nije i pitanje je hoće li biti, a što spada u piščevu zaostavštinu.

Cvetičanin, međutim, "beži" od odrednice *biografija*, radije nazivajući svoju knjigu hronikom, priznajući tek da u njoj ima dosta građe za neke buduće Konstantinovićeve biograf(ij)e. Skromnost? Ili nelagoda neke druge vrste? Đavo će znati, tek, mogu pisac i izdavač da žanrovski određuju ovo delo kako god hoće, ali i čitalac ima neka prava, a ovaj čitalac tvrdi da se radi o biografiji, znalački i sa strašću ispisanoj, biografiji kakvu ni jedan drugi naš pisac nije dobio, a nije da ne bi bilo sladakusno čitati ovakvo štivo, recimo, o Pekiću, Kovaču, o Ćosiću jednom i drugom ("kao antipodima", što bi rekao Nikola Milošević), i tolíkima drugima, kojima se, avaj, nije dogodio neki njihov Cvetičanin. Istovremeno, ova knjiga i te kako jeste i hronika, te utoliko taj naslov nije promašen, mada jeste u neku ruku preskroman.

Šta, dakle, u ovom kontekstu znači biografija? Konstantinović se, kaže Cvetičanin, i kao čitalac i kao pisac grozio biografija i "biografskog" pristupa piscima i književnosti generalno; to, uostalom, tako ide uz njegovu hipermodernističku poetiku da bi bilo iznenađujuće da je drugačije. Pisac je čak, reći će Cvetičanin, ipak i poma-

lo koketirao i preterivao s tim svojim gromoglasnim "antibiografizmom" jer je i sam, recimo u mnogim esejima u njegovoj magistralnoj studiji Biće i jezik i te kako posezao za životima pesnika... Kako god, Cvetičanin odmereno, kultivisano, pouzdano brodi kroz Konstantinovićev život od međuratnog detinjstva u Subotici i Beogradu, preko ratnog meteža, poratnih previranja, školovanja i (gle – nedovršenih!) studija, mladospisateljskih muka u potrazi za pronalaženjem vlastitog izraza i afirmacijom, preko svega onoga što je značilo sudelovanje u književnom i javnom životu pedesetih i šezdesetih godina, spisateljske zre-

losti u sedamdesetim i osamdesetim, nakon pojavljivanja *Bića i jezika*, ali i *Filosofije palanke* kao njenog neočekivanog "nusprodukta", a koja će Konstantinoviću već u to doba, a naročito docnije (kad "palanka" postane diktator naših života, doslovno određujući kome će ostati glava na ramenu) doneti amblematski status "proroka apokalipse" na jednoj, odnosno "ideologa a(nti)nacionalne misli" na drugoj; potom, tu su osamdesete kao početak jednog kraja ili kraj jednog početka, pa suton i propast devedesetih, rat, orgija mržnje i divljanje palanki, raspad zemlje koju je Konstantinović držao svojom, i njegova uloga u formiranju onoga što će biti nazivano Drugom Srbijom, a što je sam Konstantinović definisao kao "ona Srbija koja se ne miri sa zločinom". Ukratko, to je impresivan životni luk koji Cvetičanin prati, sažima i dočarava bez bitnije greške, prateći pisca u kojeg veruje i kao u beletristu i kao u mislioca, ali kojem ne pristupa hagiografski, to jest kao kumiru, savršenstvu, otelotvorenju Vrline, nego kao, da, svakog divljenja vrednom uspravnom i čestitom čoveku i piscu do čijeg opusa veoma drži, ali i kao nesavršenom čoveku kojem ništa ljudsko

nije strano, ni taština i ostale ljudske – naročito spisateljske – slabosti, ni kolebanja, ni posrnuća. Njegov je Konstantinović, dakle, čovek od krvi i mesa, a knjiga je, ma koliko, dakako, bila usredsređena na piščev rad, ujedno i istinski životopis, prateći svoj “predmet” i u ličnom, pritom životu, ponekad čak do ruba “traća” – ali nikada, baš nikada ne prelazeći tu crtu, ne zavirujući iza onih poslednjih zatvorenih vrata iza kojih pristojan čovek neće njuškati. Da je bilo drukčije, ne bi valjalo: dobar biograf uvek pomalo naginje i nekovrslom traću, ali ga tretira onako kako se tretira začim: “odbljavljuje” jelo, ali u njegovoj ukupnoj gramaži sudeluje tek zanemarljivo.

Zašto je, ipak, i naziv “hronika” sasvim umesan? Zato što je ova knjiga, sve prateći meandre Konstantinovićevo života i rada, ujedno i fascinantna hronika jedne epohe (ili nekoliko epoha!), panorama naravi i običaja, upečatljiva slika jednog političkog i ekonomskog sistema, jedne osebnosti kulture – jugoslovenske i socijalističke, modernističke i tradicionalističke, ali i one koja je sve vreme bila njen pratilac iz senke: zaplotnjačke, nacionalističke, malograđanske, srbujuće, hrvatujuće etc. – i celog tog bogatstva jednog danas nestalog, potonulog sveta, ali sveta koji nas je formirao onakvim kakvi smo,

na dobro i na zlo. Utoliko ovo nipošto nije samo knjiga o Konstantinoviću, nego u njoj važno mesto zauzimaju i mnogi drugi koji su s njim bili bliski i daleki, prijatelji i, hm, *postprijatelji*, s kojima je drugovao, svađao se i mirio, a među kojima su Davičo, Dušan Matić, Bora Ćosić, Pavle Ugrinov, Mihiz i mnogi drugi. To je, bogme, i knjiga o jednom Beogradu kakvog, čini nam se, više nema, mada je verovatnije da je samo promenio obličje ili način svog “objavljivanja”.

Radivoj Cvetičanin, dakako, poštuje i voli Konstantinovića – teško da bi, da nije tako, posvetio nekoliko godina života pisanju ove knjige. Utoliko, Cvetičaninu neće biti teško da “brani” pisca od čaršijske optužbe koju je, vidi se to odlično iz ove knjige, stekao mnogo, mnogo pre *Filosofije palanke*, a kamoli ratova i radikalnih raskola koji su ih pratili, to jest još na svojim književnim počecima: da je nekakav “strani element” koji nema pravo, korensko uporište u “našoj” kulturi. Zašto je to tako važno? Zato što će se nešto što je na samom početku, u maglinama realističko-modernističkih prepucavanja iz pedesetih, moglo izgledati kao isključivo poetički spor, pokazati zapravo kao, da prizovemo Kiša, poetička razdelnica koja će se zadivljujuće žilavo održati u sledećih pola veka, određujući

mesto svojim akterima na jednoj ili drugoj strani, uz tek sporadična “pretrčavanja” preko brisanog prostora. I to je takođe jedna od važnih stvari koje ova knjiga možda ne toliko otkriva koliko detaljno i ubedljivo dokumentuje. A ni otkrića tu nipošto ne nedostaje, o ljudima i o prilikama, kao i o samom Konstantinoviću. Sam, recimo, nisam znao da je on skoro ceo radni vek proveo sasvim izvan institucija, argatujući kao slobodni pisac i živeti od (nikad preterano izdašnih) honorara, nemajući formalno zaposlenje čak ni na Trećem programu Radio Beograda, kojeg je decenijama bio takoreći *glas i duh*, svojevrсна personifikacija. I onda će vam neko još mudrovati o Konstantinoviću kao ne znam koliko maženom i paženom režimskom piscu titoizma... Mnogo je potonjih konvertita kojima bi pre pristajala takva titula.

Veliki je posao uradio Radivoj Konstantinović, i obavio ga je elegantno, odmereno, pametno a nepretenciozno, čak naizgled gotovo žovijalnim tonom, a opet posve i bez ostatka gospodski. Utoliko ova knjiga postavlja sasvim nove standarde u svom domenu, etablirajući jedan žanr koji ovde tek treba da nastane, ako bude imao ko da se usudi pa da krene tim putem.

TEOFIL PANČIĆ

Na 62. Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu, novinarska Nagrada za najprofesionalniji odnos prema medijima pripala je Laguni. U obrazloženju žirija se ističe da “čitav tim Lagune brine da informacija pravovremeno stigne do novinara. Veliki broj promocija, tribine Laguninog književnog kluba i sada već više od pola miliona članova Kluba čitalaca, pokazatelji su odličnog rada ove izdavačke kuće, čiji su pisci tri godine zaredom dobijali Ninovu nagradu. Laguna objavljuje knjige vrhunskih svetskih i domaćih autora, kao i klasike srpske književnosti. Takođe, sa više od 40 knjižara, knjiga je zahvaljujući Laguni dostupna velikom broju čitalaca u našoj zemlji.”

Nagrada za najprofesionalniji odnos prema medijima sastoji se od Povelje i rada slikarke grafičarke Dace Marković, a ostaje i odgovornost da i do narednog Sajma knjiga Laguna održi visok nivo profesionalizma i saradnje sa sedmom silom!

Metalni alat Justinijanovog

Sredinom oktobra završene su konzervacija i restauracija mozaika baptisterijuma episkopske bazilike u Caričinom gradu, lokaliteta sa preliminarne Uneskovke liste

Na lokalitetu Caričin grad kod Lebana, tridesetak kilometara od Leskovca, svakako najznačajnijem u ovom delu Srbije, ove godine nastavljena su arheološka iskopavanja horeuma (žitnice) u Gornjem gradu. Istovremeno radilo se na konzervaciji i uređenju lokaliteta, koji se od 2010. godine nalazi na preliminarnoj listi za prijem u Unesco (UNESCO). Iskopavanjima su rukovodili dr Vujadin Ivanišević iz Arheološkog instituta Beograd i dr Bernar Bavan ispred Francuske škole iz Rima, a učestvovao je i Centralni rimsko-germanski muzej iz Majнца, kao i stručnjaci Narodnog muzeja Leskovac. Vladimir Stojanović, kustos arheolog Leskovačkog muzeja zadužen za zbirku Caričin grad, kaže da je u toku ove arheološke kampanje uz horeum pronađena ostava metalnog poljoprivrednog alata, a u neposrednoj blizini i mnoštvo životinjskih kostiju, pa se pretpostavlja da je tu obavljana prerada mesa za potrebe Caričinog grada. Ovi nalazi datiraju iz početka 7. veka, kada je Caričin grad srušen u naletu Avara i Slovena.

Stručnjaci Republičkog zavoda za zaštitu spomenika do sredine oktobra radili su na konzervaciji i restauraciji mozaika baptisterijuma (krstionice) episkopske bazilike u Gornjem gradu, podova od opeke i

Mozaici

Na Caričinom gradu su podovi i zidovi bazilika, ali i nekih javnih građevina, ukrašeni mozaicima. Mozaici su rađeni na podlozi od krečnog maltera pomešanog sa prahom od opeka. Kockice mozaika su tesane u različitim veličinama i od različitih materijala, najčešće od kamena raznih boja, stakla i keramike.

kamene plastike. To je tek početak konzervacije mozaika i kamene plastike na Caričinom gradu za prijem u Unesco, a biće rekonstruisana i sama krstionica u obliku krsta.

Vladimir Stojanović ističe da većina naučnika smatra da je ovaj impresivni ranovizantijski grad podigao vizantijski car Justinijan Prima, na šta ukazuje i Justinijanov monogram na jednom kapitelu. Prema mnogim istorijskim izvorima Justinijan je podigao ovaj grad tridesetih godina 6. veka, u znak zahvalnosti kraju u kojem je rođen. Očekuje se da istraživanja koja će biti obavljena narednih godina pruže još čvršće dokaze da je reč o Justinijanovoj zadužbini. Iz istorijskih izvora je poznato da je Justinijan Prvi godine 535. novom gradu namenio ulogu sedišta arhiepiskopije.

Grad je bio važan crkveni, administrativni i vojni centar sa jurisdikcijom nad Severnim Ilirikom.

Grad je podignut na stenovitom zaravni na ušću Caričinske u Svinjaričku reku. Bio je opasan moćnim bedemima sa kulama. Na najnižem delu na južnoj strani imao je i rov ispunjen vodom. U grad se ulazilo sa južne i istočne strane kroz tri monumentalne kapije sa kulama. Kao zaštita grada u bližjoj okolini bila su podignuta tri utvrđenja.

Uži prostor grada zahvatao je površinu od 10 hektara. Čine ga tri arhitektonske celine koje su branjene moćnim kamenim bedemima. Na najuzvišenijem delu je Akropolj, koji je bio u službi arhiepiskopije. Oko Akropolja se prostire Gornji grad, koji je dvema ulicama podeljen na četiri kvarta. Na mestu preseka ovih ulica nalazio se kružni trg -forum. Duž ulica su se nalazile zanatske i trgovačke radnje, javne građevine i stambeni objekti. Južno od Gornjeg grada prostirao se Donji grad, u kojem su do sada otkriveni sakralni objekti, javni objekti i stambena četvrt.

Na okolnim padinama i u ravnici na južnoj strani bila su podgrađa u kojima su živeli poljoprivrednici i stočari i koji su snabdevali grad, kao i zanatlije. Podgrađa zahvataju površinu od oko 20 hektara. A

grada

OVOGODIŠNJI ŽIVOT LOKALITETA:
Restauracija mozaika i dečja radionica

na Caričinoj rečici bila je izgrađena brana, u čijoj je blizini manje utvrđenje pravougaone osnove.

Caričin grad je izgrađen po urbanističkom planu, ističe Vladimir Stojanović. U njegovoj izgradnji primenjena su sva iskustva i graditeljska dostignuća antičkog sveta. Grad je imao vodovodnu i kanalizacionu mrežu, kupatila i česme. Voda je dovođena akvaduktom dugim 17 kilometara.

Stojanović dodaje da se arheološka iskopavanja na lokalitetu obavljaju od 1912. godine, i sa izvesnim prekidima traju do danas. Poslednjih godina ona se obično organizuju juna i jula, a njihovo trajanje zavisi od sredstava koja za te namene izdvaja Ministarstvo kulture Republike Srbije. Od 1912. do danas otkrivena su četiri prstena bedema, osam bazilika, brojni javni objekti i terme, centralni trg, ulice sa porticima, akvadukt, velika cisterna, vodeni toranj, brana sa jezerom, zanatske peći i mreža fortifikacija u blizini grada. Od pokretnog arheološkog materijala pronađeno je mnoštvo posuda od pečene zemlje, metala i stakla, kao i novac koji ilustruje život grada. Svi pronađeni predmeti pre-

Zanimljivosti

Tokom arheoloških iskopavanja pre nekoliko godina na Caričinom gradu pronađene su kosti nekoliko kamila. Vladimir Stojanović kaže da su kamile najverovatnije bile deo nekog trgovačkog karavana i da su možda stradale od neke bolesti i tu pokopane. Među zanimljivosti Caričinog grada spada i otkriće da je u ishrani njegovih stanovnika korišćeno i meso medveda, i otkriće kosti morune koja je usovljena dovožena sa Dunava.

daju se leskovačkom muzeju na dalje čuvanje, proučavanje i prezentaciju.

S obzirom na značaj Caričinog grada, posećenost bi mogla da bude daleko veća, naglašava Vladimir Stojanović. Zato se planira izgradnja pristupnih puteva, uređenje lokaliteta i izgradnja parkinga, suvenirnice i drugih pratećih objekata.

Crtež dečaka i devojčice na opeci, (6–7. vek) pronađen na lokalitetu Caričin grad koji se čuva u leskovačkom muzeju, logo je projekta Narodnog muzeja Leskovac "Je-

dan muzej mnogo nade", osmišljenog da deci sa invaliditetom omogući pristup muzejima i da poboljša njihovu socijalnu integraciju. Projekat je realizovan kroz inkluzivne radionice sa decom od 7 do 13 godina, u saradnji sa Školom za osnovno i srednje obrazovanje "11. oktobar" iz Leskovca i knjaževačkim Zavičajnim muzejom.

Autor projekta Suzana Randelović, kustos Narodnog muzeja Leskovac, ističe da je cilj bio da se deci sa invaliditetom omogući da na pravi način uživaju u upoznavanju istorije i kulture njihovog zavičaja. U radionicama je učestvovalo 10 učenika škole "11. oktobar" i isto toliko njihovih vršnjaka iz leskovačkih škola. U neke radionice bili su uključeni i roditelji, bake i deke, kako bi se i oni upoznali sa važnošću primene inkluzije u institucijama kao što su muzeji. "Za 15 godina koliko radim u leskovačkom Narodnom muzeju imali smo više dečjih radionica, ali ovo je prvi put da su one osmišljene i prilagođene specijalno za decu sa invaliditetom" kaže Suzana Randelović. "O ovoj deci u društvu postoje brojne predrasude, a mi smo želeli da i njima posvetimo pažnju i da pokažemo da i ona imaju iste potrebe kao i sva druga deca. Zato i muzeji moraju da budu prilagođeni ovim posetiocima. Nastavnici škole "11. oktobar" su nam u konsultacijama tokom pripreme projekta skrenuli pažnju na to da deca sa kojom oni rade ne mogu da drže pažnju više od 15 minuta, međutim, tokom radionica ta granica je značajno pomerana. Ova činjenica sama po sebi govori da smo dobro osmislili radionice i prateće programe. Zaista je bio uzbuđljiv i prožet dubokim emocijama rad sa ovom decom. A ona su na svoj način izražavala zahvalnost za pažnju koju smo im posvetili."

U petak 3. novembra biće otvorene izložba dečjih radova nastalih tokom radionica i izložbe starih fotografija i starih predmeta.

J. VASIĆ

Tekst je nastao u okviru projekta "S muzejima kroz izložbe – Upoznavanje muzejskog nasleđa Srbije".

Projekat je sufinansiran iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja.

Stavovi izneti u podržanom medijskom projektu nužno ne izražavaju stavove organa koji je dodelio sredstva

Bunt sa konstruktivnom

Počeo je treći ciklus Nelt edukativnog programa, mesto na kome mladi uče kako da osmišljavaju i realizuju zajedničke projekte

Fotografije: Nemanja Knežević

Nova generacija studenata različitih fakulteta zakoračila je ove nedelje u dinamičnu razmenu znanja i iskustava u okviru trećeg ciklusa Nelt edukativnog programa. Na radionicama koje podstiču prevazilaženje konvencionalnih okvira razmišljanja, studenti koji po svom formalnom obrazovanju naizgled nemaju dodirnih tačaka, uče kako da osmišljavaju i realizuju zajedničke projekte.

Nelt co, inicijator ovog programa, jeste kompanija koja pruža vrhunske usluge u oblasti distribucije, logistike i marketinga. Osim Kompanije Nelt, organizatori programa su i Galerija 12HUB i Nova Iskra. Okupio ih je stav da je studentima za snalaženje u budućim profesijama, na tržištu koje se nepredvidivo i brzo menja, potrebno mnogo različitih znanja i veština kako bi bili uspešni. Međutim, u većini slučajeva, koncepti domaćeg akademskog obrazovanja obezbeđuju im tek poneke od tih veština. "Ovaj program je neka vrsta bunta sa pozitivnom i konstruktivnom konotacijom", objašnjava Marko Milanković ispred Nelt grupe. "Mladi s pravom očekuju izazove, odbijaju *status quo* i protive se konformizmu. Kroz ovaj program, pružili smo im izazov, i na taj način se zajedno uhvatili u koštac sa njihovom budućnošću."

Ove godine broj prijavljenih studenata je gotovo četiri puta prevazišao planirane kapacitete. Nana Radenković, jedna

od osnivača Nove Iskre kaže za "Vreme" da su primili 26 polaznika biranih tako da im se omogući rad u atmosferi žive razmene različitosti. "Na ovaj način, studentima želimo da približimo oblasti za koje se čini da nisu u njihovoj sferi delovanja prema kriterijumu formalnog obrazovanja, ali ih se tiču kao studenata, građana i budućih profesionalaca." Radenković skreće pažnju da je, bez obzira na to sa kog fakulteta dolaze, među studentima identično neznanje i mistifikacija o svojim mogućnostima izvan okvira uskog polja za koje se školuju. "Ovde studente učimo da sa svojih fakulteta donose specifično znanje i iskustvo, ali da je u poslu potrebno izaći iz tog uskog polja, jer realizacija poslovnih ideja nikada nije u domenu samo jedne profesije."

Milica Pekić, kustos i osnivač Galerije 12HUB, ističe da je jedan od glavnih ciljeva programa razvoj leaderskih veština kod studenata. Program treba da ohrabri studente da kroz eksperiment, greške, razmenu i dijalog dolaze do odgovora na izazove savremenog sveta, koji se brzo menja i čiji je pravac razvoja nemoguće predvideti. "Želimo da ohrabrimo studente da, kao inicijatori određene ideje, okupe sličnomišljenike sa kojima bi radili na sprovođenju svojih ideja u delo, nezavisno od okolnosti koje im sistem nameće." Pekić dodaje da standardni obrazovni programi ne mogu da predvide šta će biti potrebno kroz nekoliko godina, ali

da je rad u raznorodnom krugu ljudi definitivno način na koji će ljudi u budućnosti tražiti odgovore na nova pitanja i probleme. "Primitili smo da mladima nedostaju veštine za bavljenje interdisciplinarnim praksama, gde timovi u kojima su predstavnici različitih profesija zajedno kreiranju proizvode koji menjaju kvalitet života svih nas – od novih ekonomskih modela, preko urbanih politika do novih umetničkih modela i promišljanja budućnosti uopšte." Zbog toga su studenti već tokom trajanja programa podstaknuti da se udružuju i razvijaju zajedničke projekte.

IGRICA ZA SLEPE

Jedan takav projekat su tokom prošlogodišnjeg programa već ostvarili student Fakulteta dramskih umetnosti Đorđe Damjanović i njegov kolega Andrija Radojev, student Visoke škole strukovnih studija za informacione tehnologije (ITS). Đorđe i Andrija su prošle godine osmislili kompjutersku igricu prilagođenu za slepe i slabovide osobe. U međuvremenu, otišli su korak dalje i osnovali sopstveni startap, Thunder Strike Games Studio, u kojem sada dizajniraju nove igrice. "Razmišljajući o tome kako da spojimo dizajn zvuka i programiranje, shvatili smo da su igrice za slepe za sada dosta neiskorišćene", priča Andrija Radojev. "Zato smo osmislili audio igru, koja igrača dovodi u situaciju slepe osobe. Igrica je akcija iz

konotacijom

prvog lica. Igrač se orijentiše u prostoru tražeći virtuelna stvorenja koja postoje samo u domenu zvuka. Na taj način se igrač poistovećuje i shvata probleme u kojima se nalaze ljudi koji ne vide dobro." Igrica sa jedne strane omogućava slepima da igraju kompjuterske igrice kao što to mogu oni koji vide, dok onima koji vide pomaže da saznaju kako izgleda biti slep i orijentisati se samo uz pomoć zvuka. "Zanimljivo je to što smo za sada dobili samo dve vrste reakcija", nadovezuje se Đorđe Damjanović. "Ljudima se igrica ili dopada, ili je ne razumeju, što nama daje podsticaj da razmišljamo kako da još više približi-

Nelt edukativni program završio, Nikolina radi kao asistent u produkciji u dve galerije – G12HUB i Laufer Eugster. "Primer sam osobe koja je uvek uključena u sva kulturna dešavanja u Beogradu, nekada kao volonter, nekada kao saradnik u organizaciji, za vreme formalnog obrazovanja mi je uvek nedostajalo akcije, multidisciplinarnosti i primene naučnog, da li kroz istraživanja ili kroz konkretne projekte. Sva znanja i veštine koje sam stekla u okviru ovog programa su, uz volontersko iskustvo tokom studija, osposobili su me da brzo reagujem, pokazem inicijativu, povežem na mnogo na-

želimo da im ulijemo samopouzdanje neophodno da se u datim okolnostima odvaži na samostalne poslovne poduhvate", objašnjava Milanković.

"Tek kada proizvodi srpske privredne i kulturne politike ponovo postanu prepoznatljivi na međunarodnoj sceni, domaći stručnjaci moći će aktivnije da doprinesu globalnoj slici bez da napuste zemlju", dodaje da je za uspeh u današnje vreme potrebna strategija koja prevazilazi konzervativne okvire. "Zbog toga želimo da kod studenata izgradimo univerzalnu vrednost, koja se svuda prepoznaje", kaže Pekić. Nana Ra-

KAKO DO ZAJEDNIČKOG PROJEKTA: Detalji sa radionice

mo igrice za slepe ljudima koji nisu slepi, i inače ne bi igrali takve igrice. Od svih kojima smo igricu predstavili, najbolje su reagovala deca, ali to nije začuđujuće, jer su deca najotvorenija da probaju nove stvari." Kao najvažniji aspekt igrice, ističu Andrija i Đorđe je mogućnost za slabovide da dodatno razvijaju svoja čula, što je na polju igrice još uvek retkost.

Još jedan bitan aspekt Nelt edukativnog programa je saradnja između korporacije Nelt i NVO kulturne scene. Nikolina Janković, takođe prošlogodišnja polaznica, uz podršku mentora organizovala je arhitektonsku radionicu za studente pod nazivom "Čestice lutanja". Uz pomoć dve koleginice, Nikolina je u prostoru Studentskog grada učesnicima radionice predstavila osnove arhitekture, aktivizma i participativnosti. Od kada se

čina razne saradnje i izvedem ono što zamislim", kaže Nikolina.

UNIVERZALNE VREDNOSTI

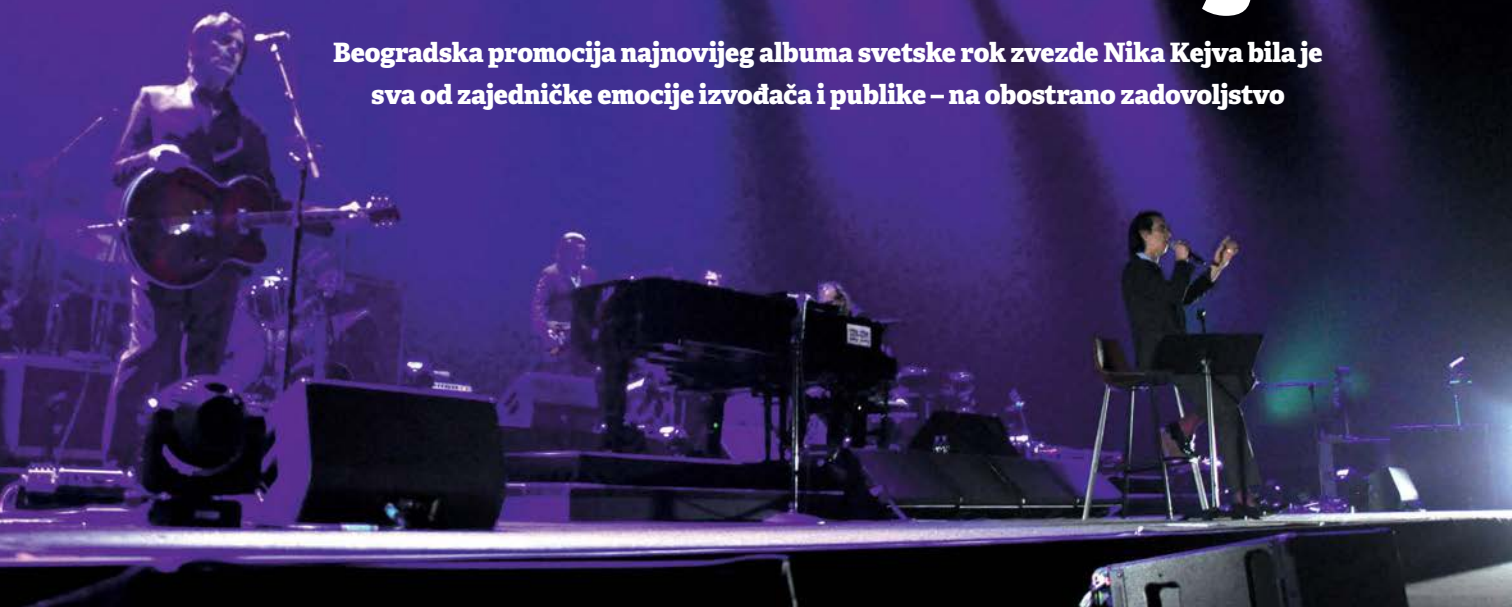
Marko Milanković iz Nelta ističe da ova kompanija u Srbiji prepoznaje ogroman potencijal u mladima, koji su izuzetno pametni i talentovani. Sa druge strane, primetan je manjak samopouzdanja kod mladih da razmišljaju o ostvarivanju svojih ideja u našoj zemlji. "Lakše im je da odu, nego da ostanu", kaže on. "Kompanija Nelt je tokom 25 godina poslovanja iz polja koje je bilo relativno usko prešla u polje širokog shvatanja logistike tržišta, koje je izuzetno veliko. U Srbiji je, međutim, prisutna negativna geneza o poslovanju i životu, pa je ljudima, a naročito mladim, lakše da odu, nego da ostanu i započnu nešto svoje. Ovim programom

denković iz Nove Iskre dodaje da studenti često misle da nemaju šta da ponude, a kada ih ovaj edukativni program podstakne da stvari sagledaju iz drugačije perspektive i uvide kako da kanališu svoje sposobnosti i znanje, shvate da ima smisla ostati u Srbiji. "Upravo su univerzalni principi u poslovanju ono što je kompaniji Nelt omogućilo da bude prepoznata kao neko ko domaće prakse može uspešno primeniti na, recimo, afričkom tržištu", nadovezuje se Milanković. "Tržište u Izraelu i Srbiji se, naravno, razlikuje, ali smo upravo negovanjem univerzalnih vrednosti uspeali da pozicioniramo svoju kompaniju na globalnom tržištu. Upravo to je ono što želimo za svoju zemlju i mlade ljude. Zato danas zajedno učimo, istražujemo i gradimo zemlju bolje budućnosti."

JOVANA GEORGIEVSKI

Noć sete i euforije

Beogradska promocija najnovijeg albuma svetske rok zvezde Nika Kejva bila je sva od zajedničke emocije izvođača i publike – na obostrano zadovoljstvo

Bio je to, bez ikakve sumnje, jedan od najboljih koncerata u Beogradu ove godine. Ali, to nije bio i jedini razlog što o tom događaju nije lako govoriti bez emocija.

Pre svih, poznat onima koji prate rad ovog čuvenog australijskog muzičara i njegove družine Bed Sids, činjenica da je njegov najnoviji, šesnaesti studijski album *Skeleton Tree*, album koji promovise na svetskoj turneji pa i koncertom u Beogradu, Kejvov pokušaj da muzikom odagna očaj zbog tragičnog gubitka sina. Upravo zbog "težine" te ploče, nisam imao nameru da odem na koncert. Predomislivši se u poslednjem trenutku, kupio sam ulaznicu – inače već nedeljama unazad gotovo potpuno rasprodanog koncerta – za one najzabačenije delove tribina, i tek nekih petnaestak minuta pre početka događaja ušao u Kombank arenu.

Nik Kejv je u Beograd došao sa bendom koji u poslednjoj inkarnaciji čine multiinstrumentalista Voren Elis, dugogodišnji saradnik i bubnjar Tomas Vajdler, basista Martin Kejsi, perkusionista Džim Sklavunos, gitarista Džordž Vještica i klavijaturista Tobi Demit. Svirali su sedam od osam numera sa novog albuma, i nije bilo baš sigurno kako će publika reagovati na ove "nekoncertne", melanholične pesme. Početnu tihu setu je, međutim, nadvladala opšta euforija u Areni kada su "semena zla" počela da sviraju neke od svojih najvećih i najstarijih hitova, kao što su *From*

Fotografije: Tanjug

Her to Eternity, *Tupelo* ili *Mercy Seat*. A harizmatični Nik Kejev, verovatno najplodonosniji pesnik među muzičarima i najbolji muzičar među pesnicima, maestralno je diktirao tempo, ubrzavajući i usporavajući ritam, neumorno komunicirajući sa zahvalnim gledalištem. Videlo se da muzičar uživa u svakom trenutku koncerta. Njegov bend, sačinjen od šest članova ("Imamo i jednog Srbina ovde, zaista", rekao je Kejev, predstavljajući Džordža Vješticu poreklom sa ovih prostora) upotpunjavao je muzičku celinu, a zvuci violine i silofona udahnuli su repertoaru dozu patine, kakva više priliči setnim, ali opet razigranim trubadurima.

Jedan od najmoćnijih trenutaka koncerta bilo je izvođenje pesme *The Ship Song*, nakon koje je usledila numera *Into*

My Arms tokom koje je publika horski pevala refren, praćena samo zvukovima Kejvovog klavira.

Nakon prvog dela koncerta, Arena je naprosto proključala. Dugo se nije čulo glasnije pozivanje neke grupe na bis, lupalo se nogama, dralo i zviždalo, sve u želji da se nastavi upečatljiva koncertna noć. Naravno da Kejev i ekipa nisu odoleli, nastavili su svirku sa jednim od najvećih hitova *The Weeping Song*, a egzaltirani frontmeni Sidsa više puta je zahvalio beogradskoj i srpskoj publici na emocijama koje su mu pružili. Kod prvih taktova pesme *Stagger Lee*, Kejev je pozvao publiku da mu se pridruži na sceni, a bina je u roku od nekoliko sekundi bila krcata ljudima koji su skakali i đuskali uz svog muzičkog idola. U tom trenutku, delovalo je kao da se Nik Kejev transformisao i vratio izgledom i ponašanjem više decenija unazad: zaličio je na onog mladog sebe, raspojanog, ludog i beskompromisnog momka iz grupe *Birthday Party*. Stotinak izabranih srećnika iz publika sve do kraja koncerta nisu silazili sa bine, tiho su sedeli na sceni, njišući se uz hipnotišuću muziku poslednje numere koncerta, balade *Push the Sky Away*.

Ovaj četvrti koncert Nika Kejva u Srbiji završio se nakon skoro dva sata i četrdeset minuta zajedničke i obostrane emocije muzičara i publike. Do nekog sledećeg susreta.

UROŠ MITROVIĆ

Totalno izgubljen u prevodu

Ima li šta normalnije nego da vas novinari Pinka na Trgu Republike presretnu i zamole da pitate nešto Vučića, a vi odmah, na keca, izbacite pitanje i, što je najlepše, koliko građana i građanki toliko različitih pitanja

Prethodne nedelje imao sam intenzivan osećaj izgubljenosti u prevodu. Prvo tabloidi lansiraju medijsku floskulu, onda ona prepisivački pređe do komercijalnih TV kanala i na kraju završi i u "ozbiljnim" medijima. Ponekad iz meni neshvatljivih razloga imamo problem da osudimo društvenu devijaciju, dok u drugim slučajevima – naročito ukoliko imaju primesu dnevne politike – etikete i uvrede samo pršte.

Prvi primer su "vandali" iz Vrnjačke Banje. Na promeniadi je otkriven spomenik Draganu Nikoliću, a šesir je pred njim skinuo Žarko Laušević. Banja se tako odužila svom dragom gostu, kojeg su prihvatili kao rođenog. Međutim, samo par dana kasnije, neko je polomio njegove okrugle cvikere i Gaga ostade sa monoklom. Javnost je prvo bila zgrožena vandalizmom, a onda je stiglo "umirujuće" objašnjenje. Polomljeni cviker je pronađen, a neki neodgovorni banjanski gost odlomio je deo spomenika. Priče se ne poklapaju, jer jedan svedok tvrdi da je "banjski gost" hteo da proveri kvalitet rada i materijala, dok drugi okrivljuju unuča koje se kačilo na skulpturu. Šta zna dete ko je Gaga! Sad, pošto nisu vandali, narkomani ili oni što pišu grafite, to je okej, biće popravljeno, da l' superlepkom, selotejpom (po penzionerski), ili će da vare ili u socijalno po nove naočare. Ludilo mi je i taj opis zanimanja "banjski gost", valjda iz iste medijske kategorije kao "pretplatnik", "potrošač" ili "korisnik usluga". Umetnička dela se tako ne procenjuju – već brinem za Muzej savremene umetnosti šta sve tu imaaa.

Drugo gubljenje u prevodu je ozbiljnije, jer opisuje stanje psihe ludaka koji je u 7 izjutra automobilom u punoj brzini uleteo iz Zmaj Jovine ka Knez Mihailovoj. Pomislio sam – evo ga, ISIL kod nas, počelo je! Ko Rambla u Barseloni, al' pre referendumu. Opet "umirujuće" objašnjenje, nije terorista, nije islamski fundamentalista fanatik, naš dečko, običan momak, popio batine u Lotos baru, napio se i povlenio od besa, hteo sve da ih potare karavanom. Sreća, zakucao se u čvrstu čeličnu konstrukciju bašte kafića, povređena jedna devojka koja nije uspela da se izmakne na vreme. Prvo – kao da u ovom medijskom prevodu čujem dašak razumevanja, jer ko još nije pobesneo kad ga pijanog prebiju u striptiz baru, nek baci prvi kamen ko je progutao sramotu, a nije poželeo da im se na Knezu najebe majčice milosne... a? Ja se ovom prilikom izvinjavam svim vlasnicima kafića koje sam prezirao godinama jer krađu metre trotoara Beograđanima, nakaradnim kreacijama i veštačkom prostirkom nalik na travicu. Sada je to naš bedem i zaštita od Mad Maxa i njemu sličnih.

Dveri i Maja Nikolić imali su sličan medijski duel u Skup-

štini dostojan Kurosavinog *Rašomona*. Boško i koleginica su provirili u njenu kancelariju, a Maja tvrdi da su provalili i da je sama pobedila i izgurala napolje troje poslanika Dveri. O, zar se i to može? Valjda postoji i snimak jer je neka koleginica telefonom ovekovečila ovaj sudar titana, pa sad ne znamo da li je bilo guranja, koškanja, ili se zapravo nije desilo ništa osim obostrane potrebe da se pojave u medijima i "bore za kadar", što je legitiman način borbe za dominaciju u svakom rijaliti programu. Videćemo šta će presuditi Zadruga, pardon – Skupština.

Treće potpuno gubljenje je u stvari fudbalski dribling. FSS je hitno smenio Slavoljuba Muslina, koji je našu fudbalsku reprezentaciju posle višegodišnjeg tavorjenja doveo do Svet-skog prvenstva u Rusiji. Prošao čovek kvalifikacije, napravio pozitivnu atmosferu, doveo i publiku na stadione, ja sam sa sinovima bio na nekoliko utakmica u Beogradu, zaista se osetila neverovatno pozitivna energija. Na stranu što Slavoljub Muslin odaje utisak odmerenog, ozbiljnog čoveka, sa maniri-ma i jednom vrstom uglađenosti koja, priznaćete, nije česta u našem fudbalu. To objašnjenje u kojem mu se spočitava da igra "ružan fudbal i ne poziva mlade igrače" zvuči, blago rečeno, licemerno. Sada niko od nas ne zna šta se zapravo desilo, imamo jasne indicije da se opet mulja u interesu menadžera i trgovine igračima. Saša Đorđević je takvu situaciju opisivao kada je sastavljao tim – to nisu najbolji, već najbolji igrači ovog i ovakvog tima. Floskulu o "lepoti fudbala" iz razloga elementarne pristojnosti ne mogu da komentarišem, nije lepo da se psuje u "Vremenu". Pitam se samo da li ima smisla ta praksa da će ovde ponovo biti nekakva omerta, jer pretpostavljam da Muslinu pristojnost ne dozvoljava da polemíše sa ekspertima iz FSS-a. Neko je, dakle, nabio loptu u kukuruze i sudi-ja je odsvirao kraj.

A šta je na kraju? Uvek Pink jer je, uprkos višednevnim najavama, spektakl kod Sarape, gde je gostovao predsednik Vučić, imao manji rejting od "Tragača" na RTS-u. Ipak, propustili ste fantastičnu anketu neverovatno spontanih građana koji su listom slali video-pitanja Predsedniku u formi prostoproširenih rečenica. Ima li šta normalnije nego da vas novinari Pinka na Trgu Republike presretnu i zamole da pitate nešto Vučića, a vi odmah, na keca, izbacite pitanje i, što je najlepše, koliko građana i građanki toliko različitih pitanja. Svi potkovani i elokventni, ko da su sa Sarapom celu jednu slavsku večeru bistrili politiku pa saželi pitanje u jezgrovitu prostoproširenu rečenicu. Gledam i mislim se, blago tim ljudima, njima je sve jasno, dok ja tumaram izgubljen bez te luče da me obasja... ¶

SAD: **Ruska posla**

Mulerova lista

Pol Manafort i Rik Gejts optuženi su zbog pranja novca, izbegavanja poreza, neprijavljenog rada za stranu državu, ometanja istrage i "zaveru protiv Sjedinjenih Država", to jest za saradnju sa Rusijom. U "ruskoj istrazi" specijalnog istražitelja Roberta Mulera očekuju se hapšenja i drugih bliskih saradnika Donalda Trampa, čiji kredibilitet sve više opada

Američki predsednik Donald Tramp nije u ponedjeljak došao na posao. Umesto u čuvenoj Ovalnoj sobi u prizemlju Bele kuće, čitav dan je proveo sam u predsedničkom apartmanu na prvom spratu gledajući televiziju uz povremene izlive psovki koje su se, kako piše "Vašington post", čule u hodniku kroz zatvorena vrata.

To je bila njegova reakcija na vest o hapšenju bivšeg šefa svog izbornog štaba Pola Manaforta i njegovog pomoćnika Rika Gejtsa. Njih dvojicu je specijalni istražitelj Robert Muller optužio za niz krivičnih dela, uključujući pranje novca, izbegavanje poreza, neprijavljeni rad za stranu državu, ometanje istrage i "zaveru protiv Sjedinjenih Država". Ova poslednja tačka zvuči ozbiljnije nego što jeste, jer se u američkom pravnom sistemu ne odnosi na izdaju, nego na dogovorno obmanjivanje saveznih vlasti i u stvari služi da pojača ostale tačke iz optužnice.

TA KVARNA HILARI

Koliko ga je hapšenje bivših saradnika pogodilo da se zaključiti iz činjenice da je Tramp, poslovično sklon rafalnom tvitovanju, tokom prva dvadeset četiri sata nakon hapšenja odaslao samo jedan tvit, odnosno dva vezana. "Žao mi je, ali to je bilo pre mnogo godina, pre nego što je Manafort ušao u kampanju. Zašto ne jure Kvarnu Hilari i Demokrate????", poručio je američki predsednik i dodao naknadnu misao: "...Sem toga, NEMA UDRUŽIVANJA!"

Ova poslednja reč odnosi se na sumnju da su ruske vlasti doturale Trampovim ljudima kompromitujući materijal o Hilari Clinton i tako uticale na ishod američkih predsedničkih izbora, a Muller je proletoz imenovan upravo sa zadatkom da te

sumnje istraži. Strogo govoreći Tramp je u pravu, jer se optužbe odnose na aktivnosti Manaforta i Gejtsa za račun bivšeg ukrajinskog predsednika Viktora Janukoviča, koji je svrgnut s vlasti u februaru 2014. i danas živi u izgnanstvu u Moskvi. Problem za američkog predsednika je u tome što se veruje da su Manafort i Gejts samo prvi u nizu Trampovih saradnika i rođaka koje Muller istražuje i da nova hapšenja tek slede. Sem toga, mada se u optužnici Rusi ne pominju, u optužnom materijalu se opisuje susret Manafort ovog saradnika Džordža Papadopolosa, bivšeg Trampovog savetnika za spoljnu politiku, sa nekim Rusima u Londonu koji su mu obećali da će mu dati "prljav veš" o Hilari. Taj Papadopolos je uhap-

TUŽILAC I OPTUŽENI:
Robert Muler i crtež svedočenja Pola
Manaforta i Rika Gejtsa u sudu

Foto: AP

šen u potpunoj tajnosti još u aprilu ove godine, isto zbog pranja novca i ometanja istrage, ali je u zamenu za blažu kaznu pristao na saradnju sa Mulerom i otkucio Manafortu i Gejtsa.

LONDONSKA VEZA

Priča o Papadopoulosu, koja ima sve elemente trilera, počinje u aprilu 2016, kada ga je Tramp imenovao za svog glavnog savetnika za spoljnu politiku. "To je jedan sjajan tip, naftaš sa dobrim međunarodnim vezama", rekao je tada Tramp "Vašington postu", predstavljajući svoj savetnički tim. Ovaj tridesetogodišnji Amerikanac grčkog porekla, koji je do ulaska u Trampov tim radio kao posrednik za razne naftne kompanije, sreo se u dva

navrata u Londonu sa misterioznom osobom koja se u optužnom materijalu pominje samo kao "Profesor" i sa nekom Ruskinjom koja je tvrdila da je nećaka ruskog predsednika Vladimira Putina. Njih dvoje su obećali Manafortu kompromitujući materijal o Hilari Clinton u obliku velikog broja elektronskih poruka koje su ruski hakeri ukrali iz izbornog štaba Trampove rivalke. U zamenu su nudili susret u četiri oka sa Putinom i da Tramp nakon izbora promeni politiku prema Rusiji i ublaži ili skine sankcije.

Taj materijal, rekao je Papadopoulos agentima FBI-ja, profesor i "nećaka" nikada nisu isporučili, ali samo mesec dana nakon londonskih susreta ukradena prepiska Hilari Clinton, na hiljade poruka, osvanula je na Wikileaksu, sajtu Džulijana Asanža koji je još tada, kao i danas, živio u ekvadorskoj ambasadi u Londonu. Premda u tim mejlovima nije nađeno ništa skandaloznije od unutarpartijskih spletkarenja i nekih pikantnih (ali ne i kriminalnih) detalja o sponzorima Hilarine kampanje, mejlovi su bili dovoljni da poseju sumnju u integritet kandidatkinje i tako umanje njene šanse za pobedu.

Papadopoulos je izbačen iz Trampovog tima u avgustu prošle godine, zajedno sa Manafortom, kada su se u štampi pojavile vesti o njihovim sumnjivim vezama sa ukrajinskim oligarsima i njihovim naftnim kompanijama. Tramp je tada opisao Papadopoulosa kao "nižerazrednog saradnika koji nije imao pristup njemu lično", a Manafortu kao "volontera koji nije bitno uticao na kampanju".

Kada je Papadopoulos proletoš prvi put razgovarao sa agentima FBI-ja, pričao im je o svojim londonskim susretima sa misterioznim profesorom i navodnom Putinovom nećakom, ali ih je slagao da se to desilo mnogo ranije, pre nego što je ušao u Trampov tim, a lagao je i o neprijavljenom novcu koji je dobio od Ukrajinaca kao Manafortov saradnik. Shvativši da su mu agenti na tragu, izbrisao je svoj Fejsbuk nalog (na kome je bilo niz zajedničkih slika sa oligarsima) i promenio mobilni telefon. Uhapšen je na aerodromu u Majamiju prilikom pokušaja da pobegne iz zemlje, a onda je odlučio da kaže sve što zna, uključujući i to da su Tramp i Manafort znali za rusku ponudu u Londonu i da su bili spremni da je prihvate.

CRNOGORSKA VEZA

Tako stižemo do Pola Manafortu, glavnog junaka ove priče, iskusnog lobiste koji je svoju karijeru počeo još u izbornom štabu Džeralda Forda, koji je nasledio Ričarda Niksona nakon Votergejta.

Manafort je u međuvremenu ušao u međunarodne vode i dugo je zastupao interese kongoanskog diktatora Mobutu Sese Sekua, Ferdinanda Markosa i drugih lidera sličnog kova. To su bili solidno plaćeni poslovi, ali sekira mu je upala u med tek početkom dvehiljaditih, kada se upustio u poslovni i prijateljski odnos sa ruskim oligarhom Olegom Deripaskom, koji je i danas jedan od najbližih Putinovih saradnika.

OPTUŽENI SU BILI NAJBЛИŽI SARADNICI U PREDIZBORNOJ KAMPANJI: Donald Trump (u sredini levo) sa Rikom Gejtsom (levo) i Polom Manafortom (desno) i Džordž Papadopoulos (treći sleva na slici dole)

Fotografije: AP, twitter.com

paskom pomogao Đukanoviću da 2006. pobedi na referendumu za nezavisnost. U međuvremenu su se drugovi razili: KAP je propao, a Deripaska je trenutno u sudskom sporu i sa crnogorskom vladom i sa Manafortom, za koga tvrdi da ga je prevario za silne milione. Manafort potražuju i Ukrajinci, koji ga terete za pomaganje Janukoviću u proneveri silnih miliona iz državne kase.

KO JE SLEDEĆI

U Americi, a i šire, javnost nagađa ko je sledeći na Mulerovom spisku. Muler, bivši marinac i veteran iz vijetnamskog rata, istakao se kao pomoćnik državnog tužioca u procesima protiv nikaragvanskog generala Manuela Norijege i mafijaškog bosa Džona Gotija, a od 2001. do 2013. bio je na čelu FBI-ja – njegovim radom bili su zadovoljni i Džordž Buš mlađi i Barak Obama.

Reputacija nemilosrdnog istražitelja otpornog na pritiske verovatno je bila presudna u odluci Džejmisa Kornija, državnog tužioca koga je Tramp nasledio od Obame, da Mulera imenuje za specijalnog istražitelja. Tramp je smenio Kornija kada je ovaj odbio da mu se zakune na lojalnost i obustavi istragu o ruskom uticaju na kampanju, ali se nije usudio da o istom trošku otpusti i Mulera, tim pre što za tako nešto nije mogao da nađe opravdanje.

Kao glavni kandidati za nove optužnice pominju se Trampov zet i specijalni savetnik Džared Kušner (oženjen Trampovom ćerkom iz drugog braka Ivanom). Kušner je odavno u teškim finansijskim problemima zbog loše investicije u velelepnu zgradu na Menhetnu koja je u međuvremenu jako izgubila na vrednosti i zbog koje bankama duguje oko milijardu dolara. Kušner je osoba od najvećeg Trampovog poverenja, pa se pretpostavlja da je, ukoliko je bilo nedozvoljene komunikacije sa Rusima, morao da zna sve o tome. Kao i Manafort, čije su ukrajinske malverzacije svakako bile poznate Rusima, pa su možda poslužile kao materijal za ucenjivanje i vrbovanje,

Deripaska, koji je imao veliki udeo u naftnoj industriji Ukrajine, upoznao ga je sa Janukovičem i od tada ga je, kako narod kaže, krenulo: prema optužnici, Manafort je preko niza of-šor kompanija od pranja ukrajinskog novca zaradio oko devetnaest miliona dolara samo u poslednjih pet godina. Imao je stan na Menhetnu, vilu u Bruklinu, nekretnine u Kaliforniji i u Merilendu, kod Vašingtona. Imao je i ekstravagantan ukus: potrošio je gotovo 850.000 dolara na odeću u jednom njujorškom butiku za muškarce i blizu pola miliona u sličnom butiku u Holivudu; oko milion dolara je platio antikvarne tepihe za svoju rezidenciju u

Merilendu i imao tri identična rendžrovera i luksuznog mercedesa. Sve će to gotovo izvesno biti konfiskovano, a Manafort će, ukoliko ne uspe da napravi dogovor sa Mulerom po uzoru na Papadopoulosa, sledećih nekoliko godina morati da se navikne na neuporedivo skromniji život u ćeliji federalnog zatvora.

Zanimljivo je da je ovaj biznismen u bar dva navrata radio sa bivšim crnogorskim predsednikom Milom Đukanovićem. Prvi put je u Podgorici viđen kada je Deripaski pomogao da kupi aluminijumski kombinat (KAP). Sem toga je, prema sopstvenom priznanju (za istraživačku mrežu BIRN), u saradnji sa Deri-

Foto: Tanja Valič / Tanjug

■ Manafort je u saradnji sa Olegom Deripaskom pomogao Milu Đukanoviću da 2006. pobeđi na referendumu za nezavisnost. U međuvremenu su se drugovi razili: KAP je propao, a Deripaska je trenutno u sudskom sporu i sa crnogorskom vladom i sa Manafortom

Kušner je zbog svoje finansijske situacije bio laka meta za neku rusku ucenu, a njegovo eventualno hapšenje ozbiljno bi ojadilo Trampa.

Drugi na spisku kandidata za hapšenje je Džef Sešns, bivši senator koji je nasledio Manaforta na čelu Trampovog izbornog štaba, a zatim Kornija na mestu državnog tužioca. Sešns se rano izuzeo iz istrage o Rusima zbog sukoba interesa, ali je u više navrata bio ispitivan pred Kongresom i Senatom: svima je rekao da o Rusima ništa ne zna, a ako se ispostavi

da je lagao, i njega čeka zatvor.

Na kraju, pominje se i Trampov sin Doni, koji je takođe učestvovao u kampanji i koji je na ručku sa ruskim ambasadorom Kisljakovom i jednom pravni-

com bliskom Kremlju dobio sličnu ponudu kao i Papadopoulos. On je posle pričao da je napustio prostoriju čim je čuo tu ponudu i da mu se ceo razgovor činio toliko neozbiljan da mu nije palo na pamet da ga prijavi FBI-ju.

Međutim, čak i ako se ispostavi da je Trampova kampanja aktivno sarađivala sa Rusima i da je on to znao i odobrio, Muler neće moći da ga optuži do kraja mandata, jer ga štiti predsednički imunitet.

Tramp još ima mogućnost da otpusti Mulera i abolira Manaforta i Gejtsa, ali bi to bilo ravno priznanju krivice i možda bi pokrenulo impičment. Za ovu proceduru je potrebna dvotrećinska podrška Kongresa i natpolovična većina u Senatu, a u oba doma većinu imaju republikanci koji uz par izuzetaka podržavaju Trampa. U slučaju otpuštanja Mulera, međutim, republikanski kongresmeni i senatori su najavili da bi mu dalju podršku uskratili.

Za sada sve vodi ka zaključku da je ovo početak Trampovog kraja. Iz Bele kuće su već procurile nezvanične informacije da je odustao od drugog mandata i da se neće kandidovati na izborima 2020. Međutim, čak i ako je Tramp lično nedodirljiv, ako mu značajan broj saradnika i članova kabineta završi u zatvoru, njegov kredibilitet će biti toliko narušen da objektivno neće moći da ostane na vlasti još dugo.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

NAUČITE ENGLISKI OD A DO Z!

Prvi koraci su najvažniji.
Neka Vaše dete započne učenje engleskog jezika uz podršku predavača kojima je engleski maternji jezik i najbolje Oxford i Cambridge udžbenike!

- Kursevi za decu, tinejdžere i odrasle
- Priprema za međunarodne ispite
- Specijalizovani kursevi
- Letnji kampovi u Londonu i Srbiji

WWW.A-Z.RS

**A-Z CENTAR ZA
STRANE JEZIKE**

011 3224 716
060 378 0020

Palmotićeva 16 a, I sprat
E-mail: office@a-z.rs

Trodnevna nezavisnost

Predsednik katalonske vlade Karles Puđdemon nalazi se u egzilu u Belgiji.

Katalonskim indpendistima preti 500 godina zatvora, nakon što je Senat u Madridu suspendovao katalonsku autonomiju, naložio da se smeni pokrajinsko rukovodstvo i raspisao vanredne parlamentarne izbore u Kataloniji za 21. decembar

Prvog radnog dana "Katalonske Republike", u ponedjeljak 30. oktobra, kada su se ljudi posle proslavljanja nezavisnosti za vikend vraćali na posao, dok je petnaestak novinara čekalo na trgu ispred zgrade Vlade u Barseloni da vide šta će se desiti, prodefilovalo je jedva tridesetak usamljenih demonstranata koji su vikali "Sloboda!" i pevali katalonsku himnu.

Jedan čovek sa šalom preko usta i sav obojen u crveno, što ilustruje špansko nasilje, mahao je katalonskom zastavom sa zvezdom, koju zovu *senyera estelada*. S tugom u očima pričao je reporteru pariskog "Monda" kako je svaki dan provodio na tom trgu da podrži nezavisnost i kako se tri dana posle proklamacije nezavisnosti oseća izgubljenim. Ne razume kako je sve tako naglo prestalo. Jer, kada su u katalonskom parlamentu nakon tajnog glasanja u petak 27. oktobra uveče brojni glasovi, na prepunom trgu pristalice su skandirale posle svakog "si" za nezavisnu Kataloniju koje je zaokružilo 70 (od ukupno 135) poslanika.

Za nezavisnost su glasali poslanici partije "Zajedno za 'da'" i katalonske levičarske partije Kandidatura narodnog jedinstva. Poslanici Socijalističke partije, Narodne partije i Građanske partije, koji se protive nezavisnosti, iz protesta su napustili skupštinsku salu uoči početka glasanja.

Proklamacija o nezavisnosti zapravo i nije stupila na snagu, jer katalonske vlasti nisu stigle (ili, u očekivanju nekog posredovanja, nisu htjele) da je odmah objave u službenom listu.

Sat nakon izglasavanja katalonske rezolucije španski Senat, koji je zasedao u isto vreme, glasovima 214 članova za,

47 protiv, uz jedan uzdržan glas, pokrenuo je član 155 španskog ustava radi privremenog suspendovanja katalonske autonomije.

Odmah potom, vlada Marijana Rahoja je raspustila katalonski parlament, raspisala vanredne izbore u Kataloniji za 21. decembar, smenila predsednika pokrajinske vlade Karlesa Puđdemonu (i ukinula mu obezbeđenje), potpredsednika Oriola Žunkerasa, ministre u katalonskoj vladi, šefa policije, katalonske predstavnike u inostranstvu i još oko 150 katalonskih funkcionera. Madrid je naložio da funkcije predsednika Vlade preuzme oštra protivnica katalonskog separatizma, potpredsednica španske vlade Soraja Seanes Santamarija, koja je ostala u Madridu.

VELEIZDAJA

Ulazak madridskih opunomoćenika u katalonske institucije u ponedjeljak 30. oktobra protekao je mirno. Ministri su mogli da uđu u svoje kabinete da pakuju lične stvari, uz opomenu da će svaka njihova službena aktivnost biti povod za novu optužnicu. Šef katalonske policije Žosep Luis Trapero, koji je inače pod istragom zbog pasivnog držanja tokom referenduma, zvanično je podneo ostavku i poručio kolegama da budu lojalni novom šefu policije Mosos koga je postavio Madrid.

Civilna garda je pretresala katalonske policijske stanice sakupljajući materijal (telefonske listinge, prepisku itd.) za proces za veleizdaju koji je španski javni tužilac Hose Manuel Maza 30. oktobra pokrenuo, a Vrhovni sud odobrio protiv predsednika katalonske vlade Karlesa Puđdemonu optužujući ga za pobunu i zloupotrebu 6,2 miliona evra iz državnih

fondova radi organizovanja nezakonitog referenduma o nezavisnosti; istraga se vodi protiv još devetnaest katalonskih funkcionera kojima po španskom zakonu preti kazna od po 30 godina zatvora. Zaprećeno im je mnogo težim sankcijama od onih koje je iskusio Puđdemonov prethodnik Artur Mas, koji je zbog raspisivanja konsultativnog referenduma kažnjen sa 75.000 evra i zabranom političke delatnosti.

U Madridu i u Barseloni je u nedelju 29. oktobra stotine hiljada (Madrid kaže milion, katalonski izvori 350.000) pristalice jedinstva Španije izašlo na ulice sa španskim zastavama i skandiralo da Puđdemon bude uhapšen.

U zatvoru Soto del Real tada su već bili predsednik pokreta zvanog Katalonska nacionalna skupština Jordi Sančez i predsednik organizacije za promociju katalonskog jezika Omnium kultural Đordi Kušart. Predsednica katalonske skupštine Karme Forkadej, koja je takođe pod istragom, otkazala je sve sastanke u parlamentu da bi poštela poslanike.

Smenjeni premijer Puđdemon je u subotu 29. oktobra saopštio da nastavlja da obavlja svoje funkcije i pozvao je Katalonce da ostanu mirni, uporni i optimistični i da pruže nenasilni otpor merama Madrida, ali niti je bilo najavljenog generalnog štrajka, niti većeg sukoba unionista i indpendista, ako se ne računaju sporadični sukobi antifa grupa sa unionističkim desničarima.

U katalonskom gradu Đironi pristalice regionalne nezavisnosti uklonile su špansku nacionalnu zastavu sa gradske većnice, istakle zastavu Katalonije i proglasile španskog kralja Felipea personom non grata i to je bilo sve.

EGZIL KARLESA PUIGDEMONTA

U subotu i nedelju Puigdemont je bio u Ćironi sa suprugom, prijateljima i advokatom Ćaimeom Alonsom Kuevasom. Nije međutim prisustvovao, mada je najavljivano, fudbalskoj utakmici između Ćirone i Real Madrida, koju je Ćirona dobila sa 2:1.

Bez policijske pratnje, on je sa pet najbližih saradnika preko Marseja i Miluza u Alzasu mercedesom otputovao u Brisel. Negde na putu prema Marseju u ponedjeljak 30. oktobra ujutru stavio je na Instagram sliku neba iznad zgrade Vlade i uz smajli napisao *Bon dia* ("Dobro jutro!").

To je samo povećavalo konfuziju. "Puigdemont dolazi", govorili su rukovodioci Katalanske evropske demokratske partije sve do početka sastanka na kome je odlučeno da i ova, kao i druge katalonske partije, učestvuju na "madridskim" decembarskim izborima. Ali, Puigdemont nije stizao.

Mediji su spekulisali da će on zatražiti azil u Belgiji, nakon što je državni sekretar te zemlje Teo Franken, koji pripada flamanskoj desnoj separatističkoj partiji Nova flamanska alijansa, izjavio da je to moguće. Predsednik belgijske vlade, liberal Šarl Mišel, distancirao se od te izjave, pozivajući državnog sekretara da ne doliva ulje na vatru. "Ako proglasite nezavisnost, treba da ostanete sa svojim ljudima", izjavio je zamenik premijera Kris Peters obraćajući se Puigdemontu.

Karles Puigdemont je inače angažovao belgijskog advokata Pola Bekaerta, poznatog po tome što je branio baskijske separatiste ETA Luisa Morena i Rakel Garsiju i uspeo da spreči ekstradiciju Natividad Hauregi, koja je u Španiji optužena da je baskijskoj terorističkoj organizaciji ETA pomogla da ubije jednog oficira. Azil u Belgiji za separatistu koji je optužen u Španiji mogao bi da iskomplikuje ne samo odnose unutar

KORAK U NEPOZNATO:

Puigdemont u Brislu

Foto: AP

belgijske koalicione vlade, već i odnose između Belgije i Španije, koja bi se verovatno pozvala na usaglašenu politiku azila prema kojoj se članice EU smatraju pravno sigurnim.

Zvanični Brisel, u kome još odzvanjaju podrške Rahoju i Junkerova izjava da ne želi Evropu u kojoj će biti 95 nezavisnih država, nije ni trepnuo zbog pojave katalonskog izbeglog predsednika. Puigdemont je pokušavao da se obrati novinarima u međunarodnom pres klubu "Rezidens palas" u evropskom distriktu Brisela, ali nije uspeo. Na konferenciju za oko 200 novinara 31. oktobra u briselskom "nevladinom" frankofonskom Pres klubu "Evropa" došao je u pratnji dva belgijska policajca koji su ga sproveli pored grupe pristalica sa katalonskim zastavama. Na katalonskom, španskom, engleskom i francuskom jeziku pozivao je EU da reaguje, jer se slučaj Katalonije tiče vrednosti na kojima se zasniva Evropa.

Naglašavao je da bi, da je ostao u Kataloniji, pristalice nezavisnosti sigurno pružile određeni otpor, što bi bio povod za "ogromno nasilje" španske vlade, te da on ne želi da izloži Katalonce još jednom danu nasilja, kakvo je bilo na dan referenduma 1. oktobra.

Na pitanje koliko će dugo ostati u Belgiji, ako kaže da nije došao da traži azil, odgovorio je da to zavisi od toga da li španska vlada može da mu garantuje pravično suđenje. Naglašavao je da Madrid organizatore referenduma optužuje za pobunu i time ih izjednačava sa teroristima, što znači da optuženi mogu da dobiju ukupno i do 500 godina zatvora.

Rekao je da njegov povratak zavisi i od toga da li je Madrid spreman da poštuje rezultate izbora zakazanih za 21. decembar, koje očito tumači kao novi plebiscit za nezavisnost Katalonije. Španski "Pais" objavio je rezultate sondaža prema kojima independisti i dalje imaju bolji rejting od unionista (43:42), mada je u fluidnoj situaciji teško "uhvatiti" puls javnog mnjenja u Kataloniji koji se kreće između egzaltacije, konfrontacije i depresije. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Zagađen vazduh – bolesna planeta

“Energetsko siromaštvo najpre pogađa osetljive grupe stanovništva, siromašne, starije osobe i trudnice. Treba naglasiti da cena energije nije samo ona koju trenutno plaćamo, ukupnu cenu čine kako troškovi za energiju danas tako i kratkoročne i dugoročne zdravstvene posledice”

“Svakog dana kroz pluća propustimo 30 kubnih metara vazduha, koji nam omogućava život donoseći kiseonik, ali isto tako predstavlja i zdravstveni rizik. Prilagođavajući planetu svojim potrebama, nismo na vreme počeli razmišljati o posledicama koje kao ljudska vrsta možemo proizvesti, te se sada globalno i lokalno nalazimo u situaciji da se suočavamo sa posledicama nekvalitetnog vazduha. Klimatske promene i zagađen vazduh su najveća pretnja po zdravlje ljudi u Evropi i neophodno je da javno zdravlje kao princip postoji u svim politikama, ukoliko želimo dugoročno pozitivan rezultat za održivu zajednicu i razvoj društva”, objašnjava za “Vreme” Marija Jevtić, redovna profesorska na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu za oblast higijena i javno zdravlje

“VREME”: Statistika koja pokazuje štetnost lošeg kvaliteta vazduha na ljudske živote je poražavajuća. Na koji način su klimatske promjene, a prije svega kvalitet vazduha stvar javnog zdravlja?

MARIJA JEVTIĆ: Svetska zdravstvena organizacija (SZO) definiše javno zdravlje kao nauku i umetnost prevencije bolesti, produžavanja života i unapređenja zdravlja putem organizovanih napora društva. Oslanjajući se na tu definiciju i tvrdnju da je zdravlje javno dobro, kao i na higijenu, granu preventivne medicine koja izučava činioce životne sredine i njihove međusobne odnose i uticaj na zdravlje ljudi, jasno je da su klimatske promene i kvalitet vazduha faktori od esencijalnog značaja za zdravlje.

Zagađenje vazduha jedan je od deset glavnih globalnih faktora rizika po zdravlje. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj predviđa da će 2050. godine na

globalnom nivou zagađenje spoljašnjeg vazduha biti najveći uzrok smrti povezanih sa ekološkim uslovima. Takođe, ono je označeno i kao vodeći doprinosni uzrok iz životne sredine za nastanak i razvoj malignih oboljenja.

Klimatske promene takođe su od velikog značaja za zdravlje pojedinca i populacije. “Fabrika klimatskih promena” u punom kapacitetu proizvodi direktne i indirektne “nusproizvodne klimatskih promena”. Ta bolest od koje je obolela planeta sve je kompleksnija i simptomi su zahvatili ne samo fizičku sredinu nego i biološku i socijalnu, i utiču na kvalitet života pojedinca i populacije u svim ovim sferama. Čovekove aktivnosti usmerene na industrijski razvoj, razvoj ekonomije i materijalnu dobit, uz izostanak ili nedovoljnu brigu o uticaju na životnu sredinu, dovele su do toga da planeta reaguje spektrom simptoma i gradi kliničku sliku bolesti koja dobija hronični karakter, a manifestuje se: poplavama, sušama, požarima, toplotnim talasima, postepenim porastom temperature, uraganima, obilnim padavinama i sve izraženijim temperaturnim promenama.

Sve su to snažni argumenti koji upućuju da su klimatske promene i kvalitet vazduha javnozdravstveni izazov i jedan od najvažnijih prioriteta.

Čije zdravlje najviše trpi zbog posledica energetskog siromaštva? Kako zaštititi posebno osetljive grupe stanovništva kao što su djeca, starije osobe ili trudnice?

Od posebnog značaja danas jeste esencijalna potreba za energijom. Energija nam je neophodna za svakodnevno funkcionisanje i prema tome je od velikog značaja za kvalitet života pojedinca, odnosno populacije.

U kontekstu ovog pitanja treba ista-

ći povezanost nekoliko ciljeva održivog razvoja UN koji podrazumevaju okončanje siromaštva, osiguravanje pristupa dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za preduzimanje hitne akcije u borbi protiv klimatskih promena i njenih posledica.

Energetsko siromaštvo, naravno, najpre pogađa osetljive grupe stanovništva, siromašne, starije osobe i trudnice. Treba naglasiti da cena energije nije samo ona koju trenutno plaćamo, ukupnu cenu čine kako troškovi za energiju danas tako i kratkoročne i dugoročne zdravstvene posledice.

Koje su obaveze zdravstvenih radnika u ovakvim situacijama?

Zadatak zdravstvenog sektora je ne samo da leči posledice nego i da ukaže donosiocima odluka da prilikom odlučivanja o energetskim pitanjima uzmu u obzir uticaj na zdravlje i spoljašnje troškove vezane uz to. Imajući u vidu raspoložive zdravstvene pokazatelje, podatke o kvalitetu vazduha, kao i značaj obezbeđenja energije za svakodnevni život, ali i potencijalne zdravstvene rizike, jasno je da je neophodna potreba da se zdravstveni aspekti razmatraju prilikom donošenja odluka za buduće generacije, u skladu sa principom “zdravlje u svim politikama”. Iz perspektive zdravlja, važno je unapređivati okruženje koje omogućava razvoj i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i povećanje energetske efikasnosti.

Kontinuirane aktivnosti u izbegavanju štetnih činilaca u našem okruženju i negovanje pozitivnih faktora daju nam mogućnost da očuvamo i unapredimo zdravlje pojedinca i populacije. Ove aktivnosti podrazumevaju i nadalje upornost u uvažavanju javno zdravstvenih prioriteta, kako bi u bliskoj budućnosti donosili odluke koje su u korist naših potomaka.

Šporete i peći na drva čija je emisija štetnih gasova velika koristi veliki broj domaćinstava u Srbiji kao jedino grejno tijelo. Kako to utiče na zdravlje žena koje provode najviše vremena kuvajući?

Mogućnost za slobodan izbor grejanja stambenog prostora, kao i potreba za obezbeđenje energije za pripremu hrane, jedan je od važnih faktora za kvalitet života. Siromaštvo koje je veoma prisutno limitira naše izbore, i u želji da se primarno obezbede toplota prostora i energija za pripremu hrane, ne uzimaju se u obzir rizici za zdravlje kao posledice štetne emisije, koja pre svega ugrožava žene i decu. Uticaj na zdravlje je vezan za dugoročni rizik i, mogli bismo reći, "podmukao", te u osnovi zahteva mere koje obuhvataju pre svega borbu protiv siromaštva.

Da li pojedinci mogu da urade nešto u pogledu prevencije ili smanjenja posledica nastalih usled aerozagađenja?

Najčešće polazimo od pretpostavke da ne možemo mnogo da učinimo na individualnom nivou da bismo smanjili posledice aerozagađenja. Ipak, ako smo zajedno dovoljno uporni i spremni da i na individualnom nivou donosimo odluke koje

će dugoročno biti od značaja za zdravlje, efekat će biti vidljiv.

Snažan individualni doprinos je svakako i odluka da se izbegne zagađenje duvanskim dimom, da se ne puši u kući i da se deca ne izlažu ovoj vrsti zagađenja.

Treba naglasiti da je transport posebna oblast od značaja za kvalitet života, a samim tim i javnozdravstveni izazov. Lični izbor transportnog sredstva može da bude dvostruki dobitak. Hodanje i biciklizam doprinose zdravlju, a sa druge strane izbegavanje automobila i insistiranje na njegovoj tehničkoj ispravnosti dodatno smanjuju zagađenje. Naravno, ovi izbori povezani su i sa kvalitetom javnog prevoza što treba da bude prioritet, kako u pogledu tehničkih rešenja tako i u pogledu izvora energije koja se koristi za transport.

Znanje i svest o zdravstvenim rizicima doprineće i boljim individualnim izborima, iako oni zahtevaju u startu veća ulaganja.

Istraživanja pokazuju visoke ekonomske troškove posledica aerozagađenja. Koliko košta zagađen vazduh?

Kao zdravstveni profesionalac, istaću pre svega da život nema cenu. A prema podacima i procenama SZO-a, približno sedam miliona smrtnih slučajeva godišnje može se pripisati ukupnom zagađenju vazduha. Smatram da je to dovoljno snažan argument da se okrenemo obnovljivim izvorima energije, odlukama koje će doprineti smanjenju zagađenja vazduha a time i smanjenju opterećenosti bolestima. Naglasila bih da su ovi uticaji na zdravlje ujedno i snažno opterećenje zdravstvenih sistema, te je motiv zdravstvenih profesionalaca ne samo da se prilagođavaju narastajućim potrebama u pružanju zdravstvenih usluga koje su posledica zagađenja vazduha, nego da zagovaraju sve one aktivnosti koje će dovesti do smanjenja zagađenja i time manje opterećenosti zdravstvenog sektora.

Koje javne politike treba da dovedu do smanjenja zagađenja vazduha, a samim tim i oboljevanja i umiranja?

Kao što vazduh ne poznaje granice i kao što je klima globalni problem, tako i praktična rešenja i javne politike treba da budu usklađeni sa međunarodnim odlukama, strategijama i dugoročnim ciljevima.

U skladu s tim, treba naglasiti da su Ciljevi održivog razvoja zamišljeni kao poziv Ujedinjenih nacija za akciju kojom bi se iskorenilo siromaštvo, zaštitila planeta i osigurali uslovi za život ljudi u miru i prosperitetu, i kao takvi predstavljaju praktičan okvir za delovanje i u nacionalnim okvirima.

Javne politike u Srbiji treba da uzmu u obzir dugotrajne efekte na zdravlje populacije u toku priprema odgovarajućih strategija. Strateške odluke u oblasti energetike i energetska politika moraju da uzmu u obzir, osim značaja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, i zdravstvene aspekte usled zagađenja vazduha iz energetskih postrojenja. Ovo je od posebnog značaja za lokalne zajednice koje donošenjem ovih odluka utiru put za kvalitet života budućih generacija i održivi razvoj zajednice u celini.

Važno je da se istakne da je Srbija potpisnik Sporazuma usvojenog na Klimatskom samitu u Parizi 2015. godine i da u skladu sa tim treba da ispuni i odgovarajuće obaveze, koje se odnose između ostalog i na energetska politiku i korišćenje obnovljivih izvora energije. Na nacionalnom nivou, učinjen je pozitivan korak formiranjem Nacionalnog saveta za klimatske promene, pred kojim je svakako mnogo posla, a multidisciplinarni sastav i pristup, nadam se, omogućiće da mere i aktivnosti koje proizlaze iz rada ovog tela daju i vidljive rezultate u bliskoj budućnosti.

Svakako da snažan doprinos u primeni praktičnih rešenja može dati civilno društvo. No, i svako od nas može da deluje kao odgovoran pojedinac u mikrosredini, u lokalnoj zajednici, kao svestan građanin ili stručnjak u oblasti, i time da doprinese bezbednijem i zdravijem životu naših potomaka.

JOVANA PREŠIĆ

RES Foundation
Partnerships
for Resilience

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Viši od srednjih ljudi

Ove godine Srbija obeležava 250 godina od rođenja Filipa Višnjića. U prošlom broju "Vremena" opisani su i navedeni zapisi Vuka Karadžića i Lukijana Mušickog, glavni izvori za Višnjićevu biografiju. Poslednju informaciju iz života slepog guslara naveo je Sima Milutinović Sarajlija: tokom turske opsade Loznice 1810. godine, slepi guslar je sokolio ustanike da istraju u odbrani grada

Posle toga Filip Višnjić pao je u zaborav. Čak je i Vuk Karadžić 1833. mislio da se on već upokojio. Pošto je sahranjen 1834. u Grku nijedan srpski list nije objavio vest o njegovoj smrti. Tek iz jednog pisma, s početka 1847. upućenog Vuku Karadžiću, doznajemo o namumu meštana Vukovara da podignu spomenik Filipu Višnjiću u Grku, a potom i u samom Vukovaru i to ne samo njemu, nego i Tešanu Podrugoviću i Starcu Miliji. Premda ideja nije realizovana, interesovanje za Filipa Višnjića oživel je tek pošto je Nikola Krstić u "Glasniku Srpskog učenog društva" 1866. godine objavio već spomenute *Beleške pokojnog vladike Mušickog o Filipu Višnjiću*. Srpsko učenno društvo staralo se, zatim, ne bi li se još šta doznalo o Filipu Višnjiću, pa je 23. januara 1867. uputilo pismo u Sremsku Mitrovicu, Teofilu Dimiću, upravitelju škole varadinske regimente, šaljući mu i primerak "Glasnika", u kojem je objavljen članak Nikole Krstića, s molbom da pribavi više podataka o životu Višnjićevu u selu Grku, za koje je predsednik Društva, Jovan Gavrilović, razabrao da je u njemu grob Filipov i da je on tamo proživio poslednje dane. Dimić je boravio u Grku 13. jula 1867. i poslao je odgovor koji je objavljen u XXII svesci Glasnika Srpskog učenog društva 1867. pod naslovom *K bilješkama o Filipu Višnjiću*. U kratkom izveštaju on prenosi kazivanje Inde Grbić da je Višnjić u Grku živio u kući graničara Radišića i da je sahranjen u njihovoj grobnici. Osim drvenog krsta, koji je istruleo, nema drugih oznaka na njegovom grobu. Guslar je imao sina Ranka koji je bio nastojnik kod trgovca Sime Stanišića, a potom je otišao u Mađarsku, otkada mu se gubi trag. Filipova kćer se udala za graničara Belića i ubrzo je umrla. Lajtnan u penziji, Čemerlić, kod koga je Filip gudio na svečanostima, veli da je Višnjić "znao

knjigu" i da su mu Turci iskopali oči zato što je pesmama bunio narod, te da se kretao bez pratilaca, uz pomoć dva štapa.

POČETAK KULTA

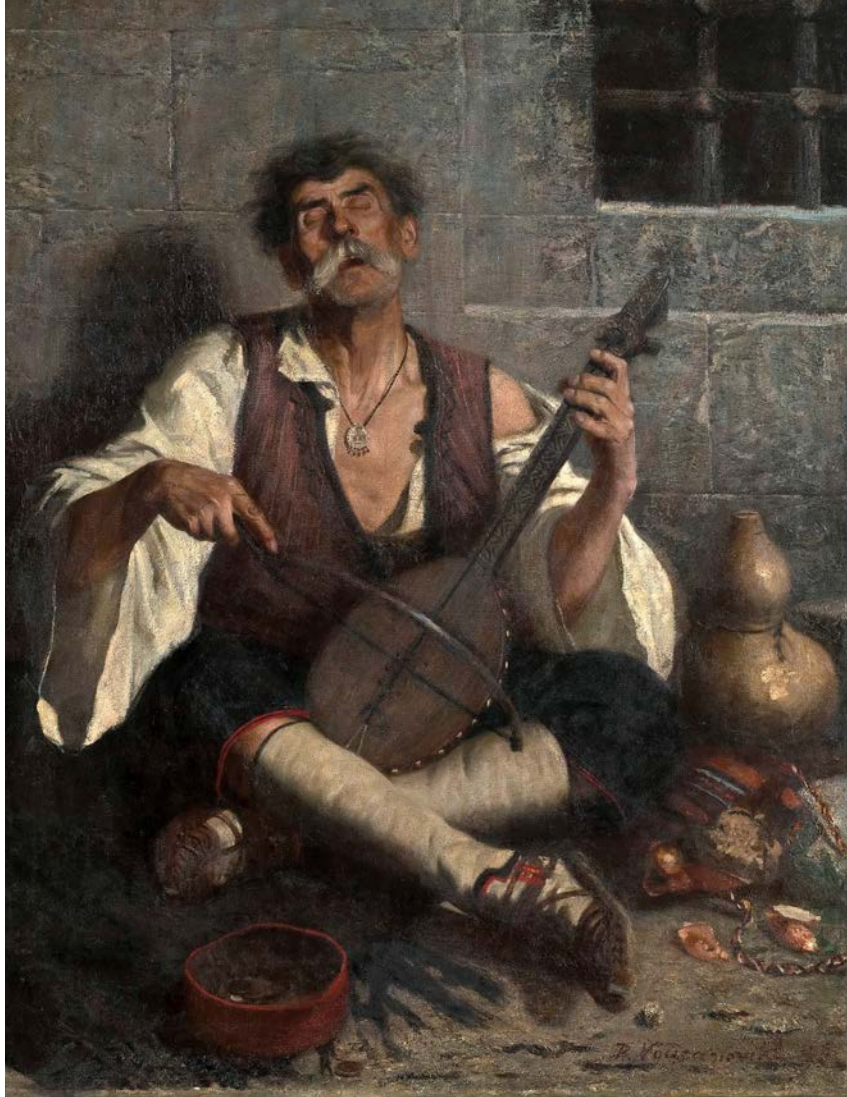
No, i ovako pozno i šturo pribeleženi podaci ipak bliže osvetljavaju lik Filipa Višnjića i što je osobito zanimljivo pokazuju da se već šezdesetih godina 19. veka počeo stvarati kult o srpskom Homeru. Nakon toga, Srpsko učenno društvo pokrenulo je i inicijativu za podizanje spomenika Filipu Višnjiću u Grku, ali se taj naum realizovao tek dvadeset godina kasnije. Od dobrovoljnih priloga koje je prikupila Srpska akademska družina "Zora" iz Beča na seoskom groblju u Grku, na Veliku Gospojinu, 28. avgusta 1887. godine, svečano je otkriven spomenik koji je visoka, ali tanka piramida od granita, koja sliči Brankovom spomeniku na Stražilovu. Ispod natpisa o tome da je grob guslara pesnika kamenom obeležio srpski narod uklesani su i stihovi Jovana Jovanovića Zmaja. Prema reportaži, objavljenoj u 37. broju lista "Stražilovo" (1887), svečanom događaju prisustvovalo je mnoštvo naroda, nije bilo mesta "gde orah da padne" (između 5000 i 6000 ljudi). Posetioci su pridošli u Grk iz Srema, Bačke, Banata, Srbije, Bosne, Slavonije i Dalmacije. Nakon službe u crkvi, s epitrahiljem i krstom u ruci prota Jovan Vučković, profesor Zadarske bogoslovije, otkrio je "krasnim srpskim peškirim zastrt spomenik" i osvetio ga je uz skladno pojanje Šidskog i Mitrovačkog pevačkog društva. Posle osvećenja, u spomen Višnjiću, a u slavu srpskih gusala i o značaju srpskih narodnih pesama, besedio je Radivoj Vrhovac, profesor Karlovačke gimnazije. Njegov govor štampan je u 98. broju "Branika". Potom se orila pesma Đure Jakšića *Padajte braćo* u muzičkom aranžmanu Davorina Jenka. Svečanosti su se odazvale

NA OVOM MJESTU ZVANOM VILIĆA GUVNO... Višnjiću u spomen

i kulturne institucije. Ispred Srpske kraljevske akademije prisustvovali su Milan Kujundžić Aberdar i Jovan Žujović, pred "Srpskom maticom" došli su Svetozar Savković i Miša Dimitrijević, a Srpsko narodno pozorište zastupao je upravnik Antonije Hadžić. Pevačko društvo "Kornelije" iz Beograda predvodio je Stevan Mokranjac. U vezi s otkrivanjem spomenika objavljena je i knjiga *Svedoci narodnog predanja oko groba Filipa Višnjića* (Ilok, 1887) koju su priredili grčanski paroh Kosta Zmejanović i B. Poznanović. Prihod od knjige bio je namenjen osnivanju "Štipendiske zaklade Filipa Višnjića".

Između ostalog, knjiga sadrži prikaz Višnjićevog života u periodu od 1813. do 1834. godine i to prema sećanjima i svedočenjima njegovih savremenika, komšija i rođaka iz sela Grka. Prema njihovim kazivanjima Višnjić se u Grku s ženom i dvoje dece, sinom Rankom i kćerkom Mandom, najpre nastanio na imanju Gaje Noćajca, gde je sagradio lepu kolibu, ispred koje je namestio klupe, te je primao slušaoce i pevao im je junačke pesme, a po završetku bi iz dna duše uzdahnuo: "Hej

JEDAN OD PORTRETA: Guslar Riste Vukanovića, Narodni muzej Beograd

Miloše! – Hej Đorđe! – Hej Stojane! – braćo moja mila sokolovi srpski!” Ili bi mu se oteo uzvik: “O Filipe! – Filipe!” Pamti se da je malo jezikom zaplitao i šušketao. Tokom zime pevao je u Grku, a leti je putovao. Jednom je prešao Dunav, pa putujući od mesta do mesta stigao je čak do Temišvara. Osim toga što je pevao, Višnjić je i rado pripovedao o sebi. Vuku Karadžiću i Lukijanu Mušickom je rekao da je oslepeo u detinjstvu zbog boginja, a u Grku je svima kazivao da su mu Turci izbolili oči. Svedoci vele da su od samog Višnjića slušali da je on bio buljubaša nad stotinu momaka kada Turci navale u avgustu 1813. godine na Ravnju. Branio se dokle je trajalo džebane, a kada je ponestalo, udarao je nožem. Najposle ga Turci uhvate živog i izbodu mu oči i bace ga u Savu, te se on jedva spasio i izvidao oči.

VIŠNJIĆEV PORTRET

Procese heroizacije Višnjićevog lika takođe podražavaju i opisi njegovog fizičkog izgleda. Trgovac Sima Stanišić ovako pamti komšiju: “Filip je bio viši od srednjih ljudi, krupnih kostiju, okošt, jakih

pleća širokih. Crven i ospičav po licu čovelave. Velikih gustih brkova prema prsimu spuštenih, prosedih. Nosa pokukasta. Kose riđe, poduže, da mu je do ramena dosizala a na hodu čisto talasala. Hod mu je bio dostojanstven. Nosio se odelom bosanskim, uvek čistim ako i prostim.” Monumentalan Višnjićev izgled svojstven je i u portretu Čede Radišića, Višnjićevog rođaka: “Filip je bio krupan čovek. Višeg tela od srednjih ljudi. Glavat. Od čela pa do pola temenjače – čelav. Po licu boginjav, ospičav. Po prsimu i pleći neobično širok. Pravi junak. Obrve, vrlo velike, da ih je, na moje oči, dosta puta makazama sasecati morao. Brci gusti, jaki prosedi, pali na ramena. Kosa dugačka, riđa, proseda spustila se na pleća. Kad i kad je i bradu puštao, al i nju je sasecao često.” Tragove turskih oštrica meštani Grka naslućivali su i prema uočljivim ozledama, jer levo uvo mu je bilo odsečeno do pola, a i obraz mu je bio jako posečen, na desnoj ruci osakaćeni mali i domali prst.

Kada mu je umrla žena Filip se preseleo kod rođaka Stevana i Manojla Radi-

šića i tu je ostao sve do smrti 1834. godine. Ukopan je u njihovoj porodičnoj grobnici. Hrastov krst mu je na groblju bio najveći s urezanim guslama, a tesao ih je Petar Bukvić. Za njim su ostale velike gusle i gudalo iskićeni srmom, zatim jatagan, kojim je, kako je kazivao, tamario Turke. Manda, kći Filipova, udala se za udovca Antonija Belića i rodila mu je čedo, ali naskoro umre. Belići je sahrane do oca, s leve strane. Sin Ranko umro je takođe u kući Radišića i oni su ga sahranili uz oca, s desne njegove strane, prema Filipovom zaveštanju, jer je on ponavljao: “Nek je kost do kosti, deco”!

Pozna knjiga Koste Zmeanovića i B. Poznanovića, uz zapise Vuka Karadžića, Lukijana Mušickog, Sime Milutinovića Sarajlije, te i Teofila Dimića, izvori su Višnjićevih biografija koje su u 19. veku sastavili Konstantin Nenadović (1884), Milan Đ. Milićević (1888), Vladimir Karakašević (1898). Prve godine 20. stoleća, u sveskama “Znameniti Srbi XIX veka”, Andra Gavrilović je zastupio i životopis Filipa Višnjića. Njega je ilustrovao portretom koji je trebalo da predstavi njegov autentični lik. Međutim, Gavrilovićev postupak naišao je na osudu, jer je on iz poznate litografije *Srbi oko pevača*, koju je Anastas Jovanović izdao u Beču 1848. godine, jednostavno istrgao i reprodukovao središnju figuru guslara, za čiju je predstavu poslužio lik Laze Zubana, visokog službenika Kneževine Srbije i poslednjeg obrazovanog guslara. U ponovljenom izdanju Gavrilović je grešku ispravio, pa je sliku zamenio drugom, ali, nažalost, ponovo neautentičnom. Taj tobožnji portret Filipa Višnjića, objavljen 1901. godine, a danas toliko rasprostranjen, rad je zagrebačkog grafičara i karikaturiste Josipa Danilovca. Njegov lik Filipa Višnjića jednovremeno i dalje čuva prototip Jovanovićevog guslara Laze Zubana, uz primese likovne materijalizacije “kazivanja onih koji su Višnjića lično poznavali”. Na kraju ostaje žal što se Lukijan Mušicki, verovatno usled finansijskih nedaća, nije mogao odazvati molbi Vuka Karadžića iz 1817. godine da angažuje nekog ondašnjeg slikara, možda najpre Arsu Teodorovića, da “izmoluje s guslama” najvećeg srpskog narodnog pesnika. ¶

DR BRANKO ZLATKOVIĆ, viši naučni saradnik
Instituta za književnost i umetnost u Beogradu

NE PROPUSTITE "ZUMIRANJE"

POLITIČKU EMISIJU U PRODUKCIJI NEDELNIKA VREME

Zumiranje, četvrtak u 18h, na sajtu www.vreme.com

Raša Nedeljkov

Bojan Klačar

ZUMIRANJE

voditelj Filip Švarm

EMITUJE SE NA:

- VREME.COM
- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- FORUM TELEVIZIJA PRIJEPOLJE
- NA PORTALU JUŽNE VESTI

VREME

Kome zakon leži u Fejsbuku

Imamo dobru vest. Fejsbuk Srbiju uzima za ozbiljno, toliko ozbiljno da ju je uvrstio u svoj najnoviji eksperiment, kao jednu od šest zemalja gde se taj ogled izvodi. Ali tu čašu meda prati i čaša žuči, kakav je ovde i običaj.

Najkraće rečeno, suština ogleda je da Fejsbuk oponaša srpsku trafikku. Ko želi na ovoj društvenoj mreži da nudi svoje sadržaje onima koji mu nisu lični prijatelji, ubuduće će to morati da plati. Do sada ste postove svojih ličnih prijatelja i onih (recimo, medija) čije ste stranice lajkovali dobijali na jedinstvenom tajmlajnu (smiješane najlakše se piju, dokazala analitika). Fejsbuk je ogledno odlučio da ih odvoji, tako da ono što pišu vaši prijatelji i dalje čini vaš tajmlajn, dok je sve što vam se dopada od takozvanih fan stranica prebačeno u posebnu rubriku Explore Feed. Da bi se neko odatle vratio na glavni put, mora Fejsbuku za to da plati. Reklamu.

Rezultat je pomor malih sajtova, naročito onih medija koji nisu toliko bogati da plaćaju čitaocima da ih čitaju, a onda to pokušavaju da nadoknade od oglašivača. Kao na trafici, njihovi sadržaji gurnuti su u zapečak i samo posebno zainteresovan korisnik učiniće dodatan napor da ih potraži. Prvi rezultati su zastrašujući. U Slovačkoj, gde se eksperiment takođe sprovodi, posećenost tekstva sa Fejsbuka pala je na 20 do 30 odsto od dosadašnje za samo par dana. Najugroženiji su oni za koje su društveni mediji bili majka Mara, jer su bez novca mogli da naprave fenomenalan domet (*reach*).

Tu dolazimo do suštine. Možda zvuči kao da se Fejsbuk presabrao i rešio da malo zaradi i od tih malih, dolar ovde, dolar tamo, nakupi se. Ali, realniji je drugi poriv, taj da se onemogućuje razni Makedonci da na Fejsbuku tokom američke izborne kampanje besplatno plasiraju lažne vesti i oštete jednog kandidata, preciznije rečeno

kandidatkinju.

Nekako se to poklopilo sa odlukom Tvitera, ali javnom i otvorenom, da onemoguću svim medijima povezanim sa Rusijom Danas (Russia Today, Sputnik) da se uopšte reklamiraju na Tviteru. Razlog je sumnja da su uticali na rezultate američkih izbora. Ispravnost ovakvih odluka najbolje se proverava kada se stave u drugi kontekst. Recimo, da Tviter zabrani stranim medijima koji se protiv nekom drugom predsedničkom kandidatu, na primer Erdoganu ili Putinu, da se reklamiraju na Tviteru jer utiču na rezultate izbora u toj zemlji. Ako vam to deluje prihvatljivo, onda je odluka Tvitera sasvim na mestu. Nemam nijedan podatak da to potkrepim, ali nekako mi se čini da će odluka o tome ko može, a ko ne može da objavljuje reklame političkog sadržaja i uticaja ili da besplatno uđe na Fejsbuk tajmlajn biti maaalkice pristrasna.

No, čija zemlja, njegove i ovce, rekao bi narod. To što smo prihvatili da dve, tri privatne kompanije kontrolišu kretanje većine naših informacija na internetu naša je slobodna odluka, i sada ima da (se) igramo po njihovim pravilima.

Neki nezadovoljnici, međutim, skreću pažnju da se društveni mediji ni sami baš ne drže sopstvenih propisa, posebno onih vezanih za pristojnost, bitku sa lažnim vestima, neutemeljene optužbe.

Pitaju se kako je moguće da Tviter žmuri pred ponašanjem jednog korisnika koji redovno optužuje i opanjkava druge ljude navodeći njihova prava imena, širi informacije koje nisu uvek utemeljene na tačnim podacima, huška, podržava rasističke i ksenofobne sadržaje itd., gotovo u svakom postu krši pravila ove društvene mreže, a ima milionsku pratnju i uticaj. Ako ne verujete, proverite sami. Nalog mu je @realDonaldTrump. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

CVETOVİ MLADOSTI

ALEKSANDAR ZOGRAF.

TOKOM DVADESETIH GODINA, RAZGLEDNICE SA MOTIVIMA ZALJUBLJENIH PAROVA SU POSTALE VEOMA POPULARNE. NOVOOTKRIVENI OSEĆAJ NESPUTANOSTI, NAKON INHIBICIJA KOJE JE DONEO VELIKI RAT, UČINIO JE DA GLAVE ZALJUBLJENIH BUDU PRIMAKNUTIJE NEGO IKADA RANIJE. PRI TOME NIJE MANJKALO PATETIKE, KOJA ĆE OSTATI NEIZOSTAVNI ELEMENT KADA JE TA VRSTA ŠTAMPANE PRODUKCIJE U PITANJU...

DECENIJAMA KASNIJE, TOKOM ŠEZDESETIH, PATETIKA JE ITEKAKO PRISUTNA NA RAZGLEDNICAMA KOJE SU ZALJUBLJENI RAZMENJIVALI, ALI TU JE I GLORIFIKOVANJE CVETNIH MOTIVA, KOJI SU DOLAZILI DO IZRAŽAJA SA USAVRŠAVANJEM TEHNIKE ŠTAMPE U BOJI... RAZUME SE DA JE BILO I ZABAVNIH IZUZETAKA, POPUT RAZGLEDNICE SA PAROM KOJI RAZGLEDA KUKURUZ, UZ VRAGOLAST OSMEH KOJI DOSTA TOGA NAGOVEŠTAVA...

Onaj osećaj...

Kad te drugari iz osnovne škole zamole da budeš golman u najvažnijoj utakmici sezone. Zato što si najdeblji pa na male goliće lopta nema kud da prođe.

Kad ti baka za peticu u školi kupi jednu krem-bananicu, a ti možeš da ih pojedeš pedeset.

Ili kad ti tetka na vratima ugura hiljadarku u džep i kaže: "Čuvaj to, nemoj odmah sve da potrošiš!" A ti istog popodneva spiskaš sve. Uglavnom na krem-banance.

Kad smršaš i izgubiš golmansko mesto u timu.

Kad ti drug s kojim si diplomirao na grupi za vazduhoplovstvo objašnjava da Amerikanci nikad nisu sleteli na Mesec.

"Snimio Kjubrik, sajens fikšn, kakav Mesec, kakvi bakračići."

Kad odeš u video-klub i pitaš: "Komšija, imaš li neki dobar film?" A on ode do automobila i iz gepeka izvuče VHS kasetu na kojoj piše "Matrix". Piratska kopija, snimljena kroz šoferšajbnu automobila u nekom drajv-in bioskopu u Kentakiju dok napolju rominja kiša. Na svakih par sekundi kroz kadar prolete brisači. Slika se tada приметно poboljša. "I know kung fu." Klap-klap. "Show me." Klap-klap.

Onaj osećaj kad dobiješ prvu platu u životu i od nje kupiš celu kutiju krem-bananica i litar koka-kole, i onda se zatvoriš u sobu i jedeš dok ne oćoraviš ili ne padneš u nesvest. Meni se desilo i jedno i drugo.

Onaj osećaj...

Kad odbraniš tezu kod ćuvenog profesora Ćovića, kad ti mentor stisne ruku a ti njemu ponosno kažeš: "Izvolite sada, profesore, na ćevape i pivo." Kad shvatiš

da je i Neša Stefanović postao doktor nauka, doduše kod profesora Miće Jovanovića.

Kad shvatiš u kojoj zemlji živiš. Ali dobro, kad kreneš iz Trstenika, niko i ne oćekuje da stigneš predaleko.

Kad se obratiš državi nekim zahtevom, a država ti odgovori u roku od nedelju dana. I to pozitivno. To još nisam doživio, ali ima vremena. Važno je da Srbija napreduje.

Onaj osećaj kada ti deda izdiktira spisak ljudi koji su živeli u njegovom selu pre 80 godina, svih 275 duša, a ti ne možeš da se setiš šta si juće rućao. "Jaki su to momenti bili", kaže deda.

Onaj osećaj kad ti neko priđe na ulici, zagrli te i kaže: "Pa gde si, brate, sto godina se nismo videli." A ti klimaš glavom i pitaš se ko ovo beše i šta sad hoće od tebe. Da neće, možda, neke pare? Lići na klinca iz zavićaja s kojim si nekad igrao klikere u praćini ispred zgrade. Na kraju ispadne da je to kolega iz bivše firme.

Onaj osećaj kad kupiš nov auto, a sutra ti skinu znak sa haube i ogrebu vrata ekserom.

Ili kad kupiš nove cipele iako znaš da će na tvojim nogama te fine cipele da izgledaju kao gumeni opanci posle samo nedelju dana.

Onaj osećaj kada ti žena pokaže neku ultrazvućnu fleku

odštampanu na parćetu sjajnog papira i kaže: "To je naša beba." Onaj osećaj kad otrćiš u porodilište da prvi put vidiš svoje dete i shvatiš da te je deda ipak pretekao. Zato što deda ima vezu kod medicinske sestre. Rodio se mali Luka. Gledam ja njega, gleda on mene. Delovao je pospano. Ja sam delovao pijano. Luka je sada veliki dećko i ide u Matematićku gimnaziju. A pre petnaest godina nije znao ni dva plus dva.

Onaj osećaj...

Kada se u subotu probudiš znajući da ne moraš ama baš ništa da radiš, uz osmeh svoje drage, dećije ćavrljanje, miris sveće kafe i vruć burek.

Kad iz pedesetog pokušaja konaćno uspeš da fotografišeš Mesec kako treba i tako svima pokažeš da nisi džabe kupio novi foto-aparat.

Fotografije: Marija Janković

Kad pobeđiš Luku u basketu, pa mu kažeš: "Bez ćiće nema prićel!" A on hoće da pukne od muke.

Kad ja i moj drugar zakažemo sednicu KPSS-a (tako mi zovemo naš "Komitet za proućavanje svetske situacije") i onda sednemo da pijemo pivo u "Lasti".

Taj osećaj...

Kad pišeš samo za malobrojne prijatelje jer nemaš nalog ni na jednoj društvenoj mreži. Nikako da odem do pošte i uplatim makar Fejsbuk.

Kad shvatiš da si potrošio veću polovinu života samo da bi se popeo na nekakav vrh, onako kako si ga kao dete zamišljao. Kao kutiju punu krem-banancia i nikog da ti kaže: "Aman, dosta više!"

Kad shvatiš da su se drugi u međuvremenu popeli na mnogo više vrhove. Zato što se nisu zajebavali s krem-banancima kao ti.

Kad shvatiš da se sa tvog vrha na sve strane vidi samo nizbrdica.

...I onaj osećaj kad shvatiš da te na kraju te nizbrdice ćeka... livadica.

E, to je taj osećaj.

SAŠA MARKOVIĆ

SBB

EON

NAJBOLJI NAČIN DA GLEDAŠ
VRHUNSKI TV SADRŽAJ

PRVIH 6 MESECI PO

990 DIN

u TRIO paketu

akcija za nove korisnike

www.sbb.rs • www.eon.tv

EON je uključen u Trio pakete. EON Smart TV aplikacija je uključena u Gold Extra i Gold Premium pakete. Akcija važi za nove korisnike Trio paketa uz ugovor od 24 meseca. Uslovi korišćenja usluga i ponuđenih paketa dati su u zvaničnoj ponudi sa cenovnikom i akcijskoj ponudi na www.sbb.rs i www.eon.tv.

POLJUBAC
PRIRODE.

USKORO!

 evelina[®]
Surprisingly apple!

LEPA. MLADA.
PRIVLAČNA.
URBANA.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec